

Hallituksen esitys eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuomioistuinlakia, tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, käräjäoikeuden lautamiehistä annettua lakia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia. Perustettavaksi ehdotetaan Tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen tehtävistä. Virastolle kuuluisi pääosa niistä keskushallinto-tehtävistä, joita nykyisin hoidetaan oikeusministeriössä. Oikeusministeriö huolehtisi edelleenkin tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten strategisesta ja taloudellisesta ohjauksesta sekä säädösvalmistelusta.

Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittamisestä, suunnittelusta ja tukemisesta. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi toiminnallisesti itsenäinen keskusvirasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi tuomarienemmistöinen johtokunta. Viraston käytännön toiminnasta huolehtisi päätoiminen ylijohtaja. Virasto päättäisi itse organisatorakenteestaan ja määräisi siitä työjärjestyksessään.

Tuomioistuinvirastosta säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Tehtävien siirto oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle edellyttäisi lisäksi eräiden muiden tuomioistuinlain säännösten tarkistamista. Lisäksi tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, käräjäoikeuden lautamiehistä annettua lakia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia olisi tarkistettava. Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2020 alusta. Poikkeuksena olisivat eräät tuomioistuinlain ja tuomioistuinharjoittelusta annetun lain säännökset, jotka tulisivat voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1.1 Tuomioistuinlaitos.....	5
2.1.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät.....	12
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	17
2.2.1 Yleistä.....	17
2.2.2 Ruotsi.....	18
2.2.3 Norja.....	19
2.2.4 Tanska.....	19
2.2.5 Alankomaat.....	20
2.3 Nykytilan arviointi.....	21
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	23
3.1 Tavoitteet.....	23
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	23
3.2.1 Tuomioistuinten keskushallintotehtävien hoitaminen.....	23
3.2.2 Tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpano ja nimeämismenettely.....	24
3.2.3 Eräät toimikunnan virastolle ehdottamat tehtävät.....	26
3.2.4 Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset.....	28
3.2.5 Eräiden lautakuntien asema.....	28
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	29
3.3.1 Yleistä.....	29
3.3.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestäminen.....	30
3.3.3 Tuomioistuinviraston johtaminen ja organisaatio.....	33
3.3.4 Tuomarivalinta- ja tuomarinkoulutuslautakuntien asema.....	35
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	36
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	36
4.1.1 Toimintamenot.....	36
4.1.2 Oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastoon siirtyvät resurssit.....	37
4.1.3 Lisärahoitustarve.....	38
4.1.4 Perustamiskustannukset.....	39
4.2 Vaikutukset henkilöstöön.....	39
4.2.1 Oikeusministeriön henkilöstön asema.....	39
4.2.2 Tuomioistuinviraston ylijohtajan asema.....	40
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	41
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	42
5 ASIAN VALMISTELU.....	42
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	42
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	44
5.2.1 Arviomuistiosta saadut lausunnot.....	44
5.2.2 Palaute Tuomioistuinvirastotoimikunnan mietinnöstä.....	44
5.2.3 Jatkovalmistelu ja hallituksen esitys –luonnoksesta saatu lausuntopalaute.....	45
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	47

HE 136/2018 vp

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	48
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	48
1.1 Tuomioistuinlaki.....	48
1 luku Yleiset säännökset.....	48
10 luku Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset.....	48
11 luku Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen.....	48
14 luku Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen.....	50
17 luku Asiantuntijajäsenet.....	50
18 luku Asessorit.....	51
19 luku Muu henkilöstö.....	51
IV A OSA TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT.....	52
19 a luku Tuomioistuinvirasto.....	52
20 luku Tuomarinvalintalautakunta.....	66
21 luku Tuomarinkoulutuslautakunta.....	67
23 luku Muutoksenhaku.....	68
1.2 Laki tuomioistuinharjoittelusta.....	68
1.3 Laki käräjäoikeuden lautamiehistä.....	69
1.4 Laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n kumoamisesta.....	69
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	69
3 VOIMAANTULO.....	70
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	70
LAKIEHDOTUKSET.....	72
1. Laki tuomioistuinlain muuttamisesta.....	72
2. Laki tuomioistuinharjoittelusta.....	83
3. Laki käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta.....	85
4. Laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n kumoamisesta.....	87
LIITTEET.....	88
RINNAKKAISTEKSTIT.....	88
1. Laki tuomioistuinlain muuttamisesta.....	88
2. Laki tuomioistuinharjoittelusta.....	105
3. Laki käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta.....	107
ASETUSLUONNOKSET.....	109
Valtioneuvoston asetus valtion virkamiesasetuksen muuttamisesta.....	109
Valtioneuvoston asetus oikeusministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.....	110
Oikeusministeriön asetus oikeusministeriön työjärjestyksestä annetun oikeusministeriön asetuksen muuttamisesta.....	112

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valtiovallan tehtävät jaetaan lainsäädäntövaltaan, hallitusvaltaan ja tuomiovaltaan. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Riippumattomuus tarkoittaa sitä, että tuomioistuinten tulee olla lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia muiden tahojen, kuten lainsäätäjän, hallitusvallan, viranomaisten ja oikeudenkäynnin osapuolten vaikutuksesta. Tuomioistuimet ovat riippumattomia myös oikeuslaitoksen sisällä. Tuomioistuinlaitoksen ja laajemmin koko oikeuslaitoksen tehtävänä on perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteuttaminen. Tuomioistuinten merkitys on kasvanut. Kokonaan uudenlaisia asiaryhmiä on voinut tulla tuomioistuinten käsiteltäviksi. Tuomioistuimilla on keskeinen asema ihmisoikeussopimusten ja eurooppaoikeuden tulkinnassa. Tuomioistuimilla on perustuslaissa annettu valta olla soveltamatta lakia sen ilmeisen perustuslainvastaisuuden vuoksi.

Tuomioistuimia on nykyisin 44 ja käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen tullessa voimaan 1.1.2019 enää 37. Niiden palveluksessa työskentelee noin 3 190 virkamiestä, joista tuomareita on noin 1 050. Tuomioistuinten toimintaedellytyksiin vaikuttavat toimintaympäristön muutokset, kuten väestö- ja elinkeinorakenteen muuttuminen ja kansainvälistyminen. Tekniikan ja työvälineiden kehittyminen muuttavat myös tuomioistuinten toimintaa ja työskentelytapoja. Vallitseva valtionaloudellinen tilanne on vaikuttanut myös tuomioistuinten rahoitukseen. Tuomioistuinten toimintakyvyn turvaaminen on edellyttänyt oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinten rakenteen uudistamista sekä uusia tehokkaampia keinoja järjestää tuomioistuinten toiminta. Tästä osoituksena on oikeusministeriössä laadittu oikeushoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013). Siinä muun muassa ehdotettiin, että tuomioistuinhallinnosta huolehtimaan perustetaan Tuomioistuinvirasto (kohta 6).

Tuomioistuinten toimintaedellytykset on turvattava muuttuvassakin ympäristössä, jotta oikeushoidon korkeaa laatua voidaan edelleen ylläpitää ja kehittää. Tätä tavoitetta tukee Tuomioistuinviraston perustaminen huolehtimaan tuomioistuinten keskushallintotehtävistä. Tuomioistuinviraston perustaminen vastaisi myös yleistä kansainvälistä kehitystä. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa, joissa on hyvin samanlainen oikeusjärjestelmä kuin Suomessa, tuomioistuinten keskushallintotehtävät on siirretty oikeusministeriöstä uudelle virastolle, Ruotsissa jo 1970-luvulla.

Keskushallinnon erottaminen valtioneuvostosta korostaisi tuomioistuinten riippumatonta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi edellytyksiä tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkealle laadulle. Virasto pystyisi oikeusministeriötä paremmin vastaamaan tuomioistuinlaitoksen palvelutarpeisiin.

Uudistus vastaisi myös keskushallinnon uudistamisen yleisiä suuntaviivoja (VM:n julkaisuja 3/2015, "Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta"). Tavoitteena on, että ministeriöiden tulisi keskittyä lainvalmisteluun ja muuhun valtioneuvostotason poliittisen päätöksenteon valmisteluun, hallinnonalansa strategiseen johtamiseen, toimialansa kehittämiseen sekä EU-asioihin ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Sellaiset tehtävät, jotka eivät edellytä ministeriötason käsittelyä ja päätöksentekoa, tulisi siirtää ministeriöistä niiden alaiseen hallintoon ja koota ministeriöstä erilliseksi yksiköksi. Oikeusministeriön hallinnonalalla tätä kehityssuuntaa ilmentävät vuonna 2010 perustettu Rikosseuraamuslaitos, 1997 toimintansa aloittanut Valtakunnansyyttäjänvirasto ja 2010 käynnistynyt Valtakunnanvoudinvirasto.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Tuomioistuinlaitos

Perustuslain sääntely

Tuomioistuinten yhteiskunnallisesta asemasta ja tehtävistä säädetään perustuslaissa. Vallan kolmijako-oppia ilmentää perustuslain 3 §, jonka mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Lain 98 §:ssä säädetään tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta. Sen mukaan yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja kärjäoikeudet. Yleisiä hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Erikseen määrättyllä toimialalla tuomiovaltaa käyttävistä erityistuomioistuimista säädetään perustuslain mukaan lailla. Tällaisia erityistuomioistuimia ovat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus oikeus.

Perustuslain 99 §:ssä säädetään ylimpien tuomioistuinten tehtävistä. Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa ja korkein hallinto-oikeus hallintolainkäyttöasioissa. Perustuslain 100 §:ssä on yleiset säännökset ylimpien tuomioistuinten kokoonpanosta.

Perustuslain 99 §:n 2 momentin mukaan ylimmät tuomioistuimet valvovat lainkäyttöä omalla toimialallaan. Vastaava säännös sisältyi jo vuoden 1919 hallitusmuotoon. Tällöin tehtävällä tarkoitettiin lähinnä alempien oikeuksien toiminnan lainmukaisuuden valvontaa. Perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 1/1998 vp, s. 157) todetaan, että ylimpien tuomioistuinten valvontatehtävän on katsottu tarkoittavan lähinnä alempien tuomioistuinten valvontaa viranomaislaitoksena. Käytännössä ylimpien tuomioistuinten valvontatehtävään kuuluu lainkäytön yhtenäisyyden, käsittelyaikojen ja tuomioistuinten voimavarojen riittävyyden valvominen sekä neuvottelupäivien järjestäminen ja henkilöstön koulutuksesta huolehtiminen.

Tuomareiden riippumattomuutta turvataan tuomareiden nimittämismenettelyllä ja virassapysymisoikeudella. Perustuslain 102 §:n mukaan vakinaiset tuomarit nimittää tasavallan presidentti laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Muiden tuomareiden nimittämisestä säädetään lailla. Vakinaiseen virkaan nimitetyn tuomarin virassa pysymisen suoja on vahva. Hänet voidaan perustuslain 103 §:n nojalla julistaa virkansa menettäneeksi ainoastaan tuomioistuimen tuomiolla. Valtion virkamieslain säännökset virkamiehen irtisanomisesta ja lomauttamisesta eivät koske tuomaria. Tuomaria ei myöskään saa ilman suostumustaan siirtää toiseen virkaan, ellei siirto johdu tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestämisestä. Tuomarin velvollisuudesta erota virasta määräiässä tai työkykynsä menetettyään säädetään lailla. Myös tuomareiden virkasuhteen perusteista säädetään lailla. Tuomarin virassapysymisoikeus koskee myös määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyä tuomaria tämän nimityksen keston ajan. Sama oikeus koskee myös eri tuomioistuimissa toimivia asiantuntijajäseniä. He ovat tehtävässään riippumattomia, ja heidän asemansa vastaa tältä osin tuomarin asemaa.

Valtakunnanoikeus on perustuslain 101 §:ään perustuva erityinen tuomioistuin. Valtakunnanoikeus ei ole samalla tavoin osa tuomioistuinlaitosta kuin muut tuomioistuimet. Valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetussa laissa (196/2000) säädetään valtakunnanoikeuden toimivallasta, kokoonpanosta ja prosessista sekä ministerivastuuasioiden käsittelystä eduskunnassa.

Tuomioistuinlaki ja muu lainsäädäntö

Vuoden 2017 alusta on tullut voimaan tuomioistuinlaki (673/2016). Lakiin on koottu aikaisemmin useissa eri laeissa ja asetuksissa olleet säännökset tuomioistuinten toimivallasta ja tehtävistä, organisaatiosta ja hallinnosta sekä niiden jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa ovat yleiset säännökset tuomarin asemasta ja velvollisuuksista tuomiovallan käyttäjänä. Tuomioistuinlakiin on siirretty myös tuomareiden nimittämistä sekä tuomareiden virkamiesoikeudellista asemaa koskevat erityissäännökset. Lisäksi siinä säädetään tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta. Tuomioistuinlailla ei muutettu tuomioistuinlaitoksen rakennetta eikä merkittävästi myöskään tuomioistuinten sisäistä organisaatiota.

Korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta säädetään lisäksi erikseen niitä koskevissa laeissa (laki korkeimmasta oikeudesta, 665/2005 ja laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta, 1265/2006). Tuomioistuinlakia sovelletaan myös ylimpiin tuomioistuimiin siltä osin kuin näissä laeissa ei toisin säädetä. Myös Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta on oma lakinsa (laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta, 547/1994).

Oikeudenkäynnistä tuomioistuimissa säädetään tuomioistuinmenettelyä koskevissa laeissa, kuten oikeudenkäymiskaarissa, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) sekä useissa erityislaeissa, kuten oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa (646/1974), oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa annetussa laissa (677/2016) ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013). Lisäksi hallinto-oikeuksien kokoonpanoista säädetään hallinto-oikeuslaissa (430/1999).

Yleiset tuomioistuimet

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena rikos-, riita- ja hakemusasioita. Käräjäoikeudet on lueteltu tuomioistuinlain 2 luvun 2 §:ssä. Niitä on nykyisin 27. Käräjäoikeuksista maa-oikeuksina, merioikeuksina ja sotaoikeuksina säädetään erikseen. Käräjäoikeuksien tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi kunta sen mukaan kuin käräjäoikeuksien tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella säädetään (1053/2014). Lailla on eräitä asioita keskitetty vain tiettyjen käräjäoikeuksien käsiteltäviksi. Käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella (454/2009). Käräjäoikeusverkoston kehittämishanke (HE 270/2016 vp, EV 126/2017 vp ja lait 860—684/2017) tulee voimaan 1.1.2019. Uudistuksen myötä käräjäoikeuksien määrää vähennetään 20 käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeudessa on päällikkötuomarina laamanni ja muina jäseninä käräjätuomareita. Maa-oikeutena toimivassa käräjäoikeudessa on lisäksi maa-oikeusasioiden vastuutuomari ja maa-oikeusinsinöörejä. Asioiden käsittelyyn voi osallistua lisäksi lautamiehiä. Lautamiesten lukumäärän vahvistamista, valintaa, istuntoihin osallistumista ja palkkioita koskevat yksityiskohdalliset säännökset ovat käräjäoikeuden lautamiehistä annetussa laissa (675/2016). Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevissä käräjäoikeuksissa, samoin kuin Helsingin hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa, on lisäksi sotilasjäseniä.

Käräjäoikeudessa voi olla tuomioistuinharjoittelua suorittavia käräjänotaareita. Tuomioistuinharjoittelusta säädetään tuomioistuinlain lisäksi tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa (674/2016).

Käräjäoikeudessa on kansliahenkilökuntaa ja haastemiehiä. Osassa käräjäoikeuksia on myös hallintojohtajan virka.

Hovioikeudet

Hovioikeudet käsittelevät käräjäoikeuksien ratkaisuihin tehty valitukset ja kantelut. Valituksen tutkiminen edellyttää suurimmassa osassa asioita hovioikeuden myöntämää jatkokäsittelylupaa. Lisäksi hovioikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena tuomareita ja syyttäjiä koskevat virkasyyteasiat.

Hovioikeuksia ovat Helsingin, Itä-Suomen, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeudet. Hovioikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi käräjäoikeus. Tuomiopiiri- jaotuksesta säädetään hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella (864/2016).

Hovioikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina presidentti sekä muina jäseninä hovioikeuden neuvokset. Hovioikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja.

Hovioikeudessa on kansliapäällikkö ja muuta kansliahenkilökuntaa sekä hovioikeuden esittelijöitä. Myös tuomioistuinharjoittelua hovioikeudessa suorittava käräjännotaari voidaan työpöytäyksessä määrätä toimimaan esittelijänä.

Korkein oikeus

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa sekä valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Sen tärkein tehtävä on ennakkopäätösten antaminen. Lainkäyttöasioina korkein oikeus käsittelee valitukset hovioikeuksien ja käräjäoikeuden maaoikeutena sekä myös eräistä vakuutus- ja markkinaoikeuden tekemistä ratkaisuihin. Eräin edellytyksin käräjäoikeuden ratkaisusta voidaan hakea suoraan valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Myös eräissä rikoksentehtävien luovuttamista koskeissa asioissa käräjäoikeuden ratkaisusta valitetaan suoraan korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus käsittelee toimialallaan myös ylimääräistä muutoksenhakua siviili- ja rikosasioissa koskevat asiat sekä ensimmäisenä ja ainoana oikeusasteena hovioikeuden tuomareita ja ylimpiä syyttäjiä koskevat virkarikosasiat. Korkein oikeus antaa myös lausuntoja armahdusasioissa, rikoksentehtävien luovuttamista koskeissa asioissa ja lainsäädäntöasioissa. Korkein oikeus käsittelee myös oikeushallintoasioita.

Korkeimman oikeuden jäseniä ovat presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimmassa oikeudessa voi lisäksi olla määräaikaisia jäseniä.

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia, vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä. Korkeimman oikeuden esittelijälle on lailla turvattu tuomaria vastaava virassapysymisoikeus. Korkeimman oikeuden esittelijänviroista enintään kolmasosa voi olla määräajaksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Korkeimmassa oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Hallintotuomioistuimet

Hallinto-oikeudet

Hallinto-oikeudet käsittelevät hallintopäätöksistä tehtävät valitukset, hallintoriita-asiat ja muut asiat sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaitissa tai muussa laissa säädetään.

Hallinto-oikeuksia ovat Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeudet. Hallinto-oikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta.

HE 136/2018 vp

Tuomiopiireistä säädetään hallinto-oikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella (865/2016).

Hallinto-oikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari ja muina jäseninä hallinto-oikeustuomarit. Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja. Vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaiset asiat on keskitetty käsiteltäviksi Vaasan hallinto-oikeudessa, jossa on myös tekniikan tai luonnontieteen alaan perehtyneitä ei-lainoppineita hallinto-oikeustuomareita. Hallinto-oikeudessa on lisäksi asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat tiettyjen asioiden, kuten lastensuojelu- ja mielenterveysasioiden käsittelyyn sen mukaan kuin hallinto-oikeuslaissa säädetään.

Esittelijöinä hallinto-oikeudessa ovat hallinto-oikeuden esittelijät. Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla esittelijöinä notaareita. Myös tuomioistuinharjoittelua hallinto-oikeudessa suorittava kärjänotaari avustaa asioiden valmistelussa ja toimii hallinto-oikeuden esittelijänä. Hallinto-oikeudessa voi olla hallintopäällikkö. Hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuin

Tuomioistuinlain 4 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään erikseen lailla. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä tuomioistuinlaissa tai muussa laissa tai asetuksessa säädetään hallinto-oikeudesta. Hallintotuomioistuin toimii Ahvenanmaan kärjäoikeuden yhteydessä, jonka laamanni on hallintotuomioistuimen hallinnollinen päällikkö. Hän hoitaa niitä tehtäviä, jotka tuomioistuinlain mukaan kuuluvat ylituomarille. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa on lisäksi hallintotuomari, johon sovelletaan, mitä hallinto-oikeustuomarista säädetään. Hallintotuomioistuimen jäseniä ovat hallintotuomarin lisäksi Ahvenanmaan kärjäoikeuden laamanni ja kärjätuomarit. Hallintotuomioistuimessa on lisäksi varajäseniä, jotka korkein hallinto-oikeus määrää sen varalta, että varsinainen jäsen on estynyt.

Korkein hallinto-oikeus

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta säädetään korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa. Korkeimman hallinto-oikeuden työjärjestyksessä (1206/2016) on tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja työskentelystä.

Korkein hallinto-oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa ja valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Lainkäyttöasioina korkein hallinto-oikeus käsittelee valitukset ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevat hakemukset, jotka on tehty hallinto-oikeuksien ja eräistä markkinaoikeuden ratkaisuksista. Lisäksi korkein hallinto-oikeus käsittelee vakuutusoiden toimeentuloturvaan koskevien ratkaisujen purkua koskevat asiat. Korkein hallinto-oikeus käsittelee myös suoraan valtioneuvoston yleisistunnon sekä eräiden muiden viranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia. Korkein hallinto-oikeus antaa lausuntoja lainsäädäntöasioissa, käsittelee oikeushallintoasioita ja hoitaa muita lailla sille säädettyjä tehtäviä.

Korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä ovat presidentti ja vähintään 15 oikeusneuvosta. Tuomioistuimessa voi lisäksi olla määräaikaisia oikeusneuvoksia. Muun muassa vesilaissa (587/2011) ja ympäristönsuojelulaissa (527/2013) tarkoitetuissa asioissa sekä patenttia, hyödyllisyysmallia ja integroidun piirin piirimallia koskevilla asioilla oikeuden kokoonpanoon kuuluu lainoppineiden jäsenten lisäksi kaksi asianomaisen alan asiantuntijajäsentä. Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään tuomioistuinlaissa.

HE 136/2018 vp

Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, esittelijäneuvokset ja oikeussihteerit. Esittelijöihin sovelletaan perustuslain 103 §:ssä säädettyä tuomarin virassapysymisoikeutta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Erityistuomioistuimet

Markkinaoikeus

Markkinaoikeus on erityistuomioistuin, joka käsittelee kilpailu- ja valvonta-asioita, hankinta-asioita, teollis- ja tekijänoikeudellisia sekä markkinaoikeudellisia asioita. Markkinaoikeuden ratkaisuun voidaan asian laadun mukaan hakea muutosta joko korkeimmalta oikeudelta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013) säädetään.

Markkinaoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä markkinaoikeustuomarit ja markkinaoikeusinsinöörit. Ylituomarilta ja markkinaoikeustuomarilta edellytetään tuomareiden yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi perehtyneisyyttä kilpailu- tai valvonta-asioihin taikka hankinta-asioihin, teollis- tai tekijänoikeudellisiin asioihin taikka markkinaoikeudellisiin asioihin. Markkinaoikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja. Markkinaoikeudessa on myös asiantuntijajäseniä sen mukaan kuin tuomioistuinlaissa säädetään. Markkinaoikeusinsinööriltä vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto tekniikan alalta. Hänen tulee olla perehtynyt patenttiasioihin sekä omata tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Markkinaoikeudessa on lainoppineita markkinaoikeuden valmistelijoita, jotka avustavat tuomareita asioiden valmistelussa. Markkinaoikeudessa on lisäksi kansliapäällikkö ja muuta henkilökuntaa.

Työtuomioistuin

Työtuomioistuin käsittelee työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamisesta ja tulkinnasta johtuvat riita-asiat ja työrauharikkomukset. Lisäksi työtuomioistuin ratkaisee muutoksenhaku-tuomioistuimenä työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunnan päätöksistä tehdyt valitukset ja työneuvoston eräissä poikkeuslupa-asioissa antamista ratkaisuista tehdyt valitukset. Työtuomioistuin on edellä mainituissa asioissa ainoa toimivaltainen tuomioistuin. Sen tuomioihin ei voi hakea muutosta, vaan ne ovat lopullisia ja heti täytäntöön pantavissa. Korkein oikeus käsittelee kuitenkin työtuomioistuimen ratkaisuksista tehdyt ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat.

Työnantajan ja työntekijän välisestä työsopimuksesta aiheutuvat riidat käsitellään asianomaisessa käräjäoikeudessa ja virkasuhteisten vastaavat riidat hallinto-oikeudessa. Työtuomioistuin antaa näille tuomioistuimille lausuntoja asioissa, joiden ratkaiseminen edellyttää erityistä työehto- ja virkaehtosopimusolojen tuntemusta.

Työtuomioistuimen jäseniä ovat presidentti ja työtuomioistuinneuvos. He toimivat työtuomioistuimen puheenjohtajina. Työtuomioistuimessa voi lisäksi olla asessori ja asiantuntijajäseniä.

Lisäksi työtuomioistuimessa on työtuomioistuimen esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa.

Vakuutus oikeus

Vakuutus oikeus on toimeentuloturva-asoiden erityistuomioistuin. Vakuutus oikeudessa käsiteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen,

työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen, Kansaneläkelaitoksen maksamiin vammaisetuuksiin, sairausvakuutuslain mukaiseen etuuteen ja kuntoutukseen sekä oikeutta korvaukseen työtapaturman, ammattitaudin, rikosvahingon, sotilasvamman tai sotilastapaturman perusteella.

Toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksivaiheinen. Etuuksia myöntävien laitosten ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Muutoksenhakulautakuntien antamiin päätöksiin haetaan muutosta vakuutusoikeudelta, joka on ylin muutoksenhakuaste. Sen päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Eräissä tapaturmavakuutuslainsäädäntöön perustuvaa korvausta koskevissa asioissa on kuitenkin mahdollisuus hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Lisäksi toimeentuloturva-asioissa voidaan hakea vakuutusoikeuden päätöksen purkua korkeimmalta hallinto-oikeudelta vakuutusoikeudessa tapahtuneen menettelyvirheen perusteella.

Vakuutusoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä vakuutusoikeustuomarit. Vakuutusoikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja. Vakuutusoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä, työoloja tai yritystoimintaa tuntevia asiantuntijajäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisuun noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetussa laissa säädetään.

Lisäksi vakuutusoikeudessa on kansliapäällikkö, vakuutusoikeuden esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa.

Tuomioistuinten johtaminen sekä päätöksenteko hallintoasioissa

Tuomioistuimet vastaavat laissa säädetyissä rajoissa itse toimintansa järjestämisestä. Tarkempia määräyksiä tuomioistuinten toiminnasta, lainkäyttö- ja hallintoasioiden käsittelystä ja muusta työskentelyn järjestämisestä annetaan kunkin tuomioistuimen työjärjestyksessä. Tuomioistuimet vahvistavat itse oman työjärjestyksensä.

Tuomioistuinten päätöksentekojärjestelmä on erilainen ylimmissä tuomioistuimissa kuin muissa tuomioistuimissa.

Tuomioistuinlain mukaan tuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari. Hovioikeudessa ja työtuomioistuimessa päällikkötuomarina on presidentti, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutusoikeudessa ylituomari sekä käräjäoikeudessa laamanni. Päällikkötuomari nimitetään tuomioistuinlain mukaan määrääjäksi, seitsemäksi vuodeksi kerrallaan. Tuomioistuinta johtaessaan päällikkötuomarin tehtävänä on muun muassa huolehtia tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittämisestä, asettaa tulostavoitteet ja huolehtia niiden toteutumisesta sekä valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta. Hänen tulee myös osallistua lainkäyttötoimintaan siinä määrin kuin hänen muut tehtävänsä sen sallivat.

Tuomioistuimet toimivat yleensä osastoihin jakautuneena. Osastoa johtaa päällikkötuomarin osaston johtajaksi enintään kolmeksi vuodeksi määräämä saman tuomioistuimen vakainainen tuomari, jollei päällikkötuomari itse johda osastoa. Tehtävässään osaston johtaja huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee lisäksi valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osastonsa ratkaisuihin.

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, johon kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Hovioikeuksissa, markkinaoikeudessa ja vakuutus oikeudessa on tuomioistuimen hallinnosta huolehtimista varten kansliapäällikön virka. Hallinto-oikeuksissa on vastaavia tehtäviä varten hallintopäällikkö. Toistaiseksi vain suurimmissa kärjäoikeuksissa on hallintojohtajan virka. Lisäksi hallintotehtäviä hoitaa tuomioistuimen koosta ja sisäisestä toimintojen järjestämisestä riippuen erilainen määrä kansliahenkilökuntaa.

Lähes kaikissa tuomioistuimissa on päällikkötuomarin tukena johtoryhmä tuomioistuimen toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä.

Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta johtavat ja niiden tuloksellisuudesta vastaavat niiden presidentit. Ylin päätösvalta kuuluu kuitenkin täysistunnolle, johon kuuluvat presidentti puheenjohtajana ja muut vakinaiset jäsenet sekä lainkäyttöasioissa myös määräaikaiset jäsenet. Tuomioistuinten työjärjestyksessä on määritelty tehtävänjako täysistunnon, presidentin, kansliatoimikunnan (korkein oikeus) tai kansliaistunnon (korkein hallinto-oikeus), kansliapäällikön ja muiden virkamiesten välillä. Toisin kuin muissa tuomioistuimissa työjärjestyksen vahvistaa täysistunto. Korkein hallinto-oikeus toimii jaostoihin jakautuneena. Korkein oikeus ei tällä hetkellä ole organisoitu pysyviin jaostoihin.

Tuomioistuinten hallintotehtävät

Suomessa on 44 tuomioistuinta ja vuoden 2019 alusta lukien 37. Ne ovat hyvin erikokoisia niin asia- kuin henkilöstömäärältäänkin. Esimerkiksi Suomen suurimmassa kärjäoikeudessa, Helsingin kärjäoikeudessa, henkilöstön määrä on lähes 350 ihmistä, kun taas pienimmissä tuomioistuimissa se jää jopa alle kymmenen henkilötyövuoden. Tuomioistuimet ovat paitsi lainkäyttöelimiä, samalla myös valtion viranomaisia. Ne vastaavat suurelta osin itse talous- ja henkilöstöhallinnostaan. Tuomioistuimet eivät ole toimitiloihinsa liittyvien vuokrasopimusten osapuolia, mutta huolehtivat niistä käyttäjinä.

Taloushallintoon kuuluvia tehtäviä ovat esimerkiksi viraston tulosneuvottelut oikeusministeriön kanssa, hankinnat sekä osto- ja myyntilaskutus. Henkilöstöhallintoon kuuluvat erityisesti nimitysasiat ja erilaiset palvelussuhdeasiat. Myös tuomioistuinten talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävät ovat muuttuneet, kun oikeusministeriön hallinnonalalla on siirrytty valtakunnalliseen Kieku-järjestelmään. Eräitä talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviä on keskitetty Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukselle (Palkeet).

Nimitysasioissa tuomioistuinten tehtävät ovat erilaiset sen mukaan, koskeeko nimitys tuomarin virkaa vai muuta virkaa. Tuomioistuimet julistavat haettaviksi tuomareiden virat ja laativat sekä hankkivat tuomareiden nimittämismenettelyn edellyttämiä lausuntoja tuomarinvalintalautakunnan käyttöön. Tuomioistuimet nimittävät itse määräaikaiset tuomarit enintään vuoden kestäviin virkasuhteisiin. Tuomioistuimissa on käytännössä paljon määräaikaista henkilökuntaa. Tuomioistuimet nimittävät itse kansliahenkilökunnan, harjoittelijat ja esittelijät sekä kärjäoikeudessa haastemiehet. Nimitysprosessiin sisältyy niin kuin muissa virastoissa muun muassa hakuilmoitusten julkaiseminen, hakemusten läpikäyminen, haastattelut, päätöksenteko ja nimitysmuistion laatiminen. Tuomioistuimilla on myös asiantuntijajäsenten nimittämismenettelyyn ja kärjäoikeuksien lautamiesten lukumäärän vahvistamiseen liittyviä tehtäviä.

Tuomioistuimet järjestävät myös koulutusta henkilökunnalleen. Tuomioistuimet laativat työjärjestyksensä lisäksi myös erilaisia ohjeita ja suunnitelmia, joista useat perustuvat virkaehtosopimukseen, yhteistoiminnasta valtion virastoissa annettuun lakiin (1233/2013) tai työsuojelua koskeviin säännöksiin. Lisäksi tuomioistuimet hoitavat yleis-, henkilöstö- ja taloushallin-

toonsa liittyviä muita tehtäviä. Esimerkiksi tiedottamisen ja viestinnän merkitys tuomioistuinten päivittäisessä työssä on kasvanut. Tuomioistuimet huolehtivat myös erilaisten hyödykkeiden ja palveluiden hankinnasta, vaikka isoimmat kilpailutukset hoidetaan keskitetysti oikeusministeriöstä.

2.1.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät

Yleistä

Perustuslaissa säädetään valtioneuvostosta ja sen tehtävistä. Sen mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta (perustuslaki 65 ja 68 §). Perustuslain 119 §:ssä säädetään lisäksi valtionhallinnosta. Pykälän mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Perustuslaissa on lisäksi yleiset säännökset nimittämisestä valtion virkoihin ja niiden kelpoisuusvaatimuksista (125 ja 126 §). Perustuslain 83 § säätelee valtion talousarviosta. Sen mukaisesti eduskunta päättää hallituksen esityksen perusteella valtion talousarvion varainhoitovuodeksi kerrallaan.

Valtioneuvoston organisaatiosta eli ministeriöistä, niiden toimialoista ja tehtävistä säädetään valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003) ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston ohjesäännössä (262/2003). Jokaisen ministeriön tehtäviin kuuluvat esimerkiksi oman toimialansa toiminta- ja taloussuunnittelu-, tulosoheutus-, lainvalmistelu- ja kansainväliset asiat.

Oikeusministeriö on osa valtioneuvostoa. Oikeusministeriön tehtävistä ja toimialaan kuuluvista virastoista säädetään oikeusministeriöstä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (543/2003). Oikeusministeriön organisaatiosta ja tehtävistä säädetään tarkemmin oikeusministeriön työjärjestyksestä annetussa oikeusministeriön asetuksessa (833/2016, jäljempänä oikeusministeriön työjärjestys). Ylintä päätösvaltaa käyttää oikeusministeri.

Tuomioistuinlaitos kuuluu oikeusministeriön toimialaan, ja oikeusministeriö siten vastaa sen toiminnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Vastaavasti oikeusministeriö huolehtii myös muun muassa syyttäjälaitoksen, ulosottolaitoksen, rikosseuraamuslaitoksen ja julkisen oikeusavun toiminnan ylläpidosta ja kehittämisestä. Syyttäjälaitoksen, ulosottolaitoksen ja rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnosta vastaavat kuitenkin oikeusministeriöstä erilliset keskusvirastot. Tuomioistuimia varten ei ole perustettu tällaista keskusvirastoa, vaan niiden keskushallinto on organisoitu osaksi oikeusministeriötä. Ministeriö huolehtii myös eräistä yleisistä asianajajyhdistystä (Suomen Asianajajaliitto) koskevista asioista.

Oikeusministeriössä tuomioistuinlaitoksen keskushallinnosta vastaa oikeushallinto-osasto. Sen tehtäviin kuuluu huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja strategisesta suunnittelusta sekä toiminnan ja henkilöstön kehittämisestä. Oikeushallinto-osasto huolehtii tuomioistuihin kuuluvista talousarvio- ja kehysvalmistelu- sekä tulosoheutus-tehtävistä. Osaston tehtävänä on tukea tuomioistuihin niiden suorittaessa perustehtäviään. Lisäksi oikeushallinto-osasto hoitaa tuomioistuinten virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasioita, huolehtii tuomioistuinlaitoksen tietoteknisten palvelujen hankinnasta ja esittelee tuomarin viran perustamista, lakkauttamista, siirtämistä ja muuttamista koskevat asiat sekä tuomarinnimitykset. Osasto vastaa myös tuomioistuinten organisaatiota ja hallintoa koskevan lainsäädännön valmistelusta.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osaston toimialaan kuuluvat tuomioistuinlaitoksen lisäksi ulosottolaitos, oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, konkurssiasiamiehen toimisto, kuluttajariitalautakunta, tuomarivalintalautakunta, tuomarinkoulutuslautakunta ja oikeudenkäyntiavustaja-

HE 136/2018 vp

lautakunta. Osasto huolehtii myös kansainväliseen oikeusapuun liittyvistä tehtävistä. Vuoden 2019 alusta lukien oikeushallinto-osasto vastaa myös talous- ja velkaneuvonnan ohjauksesta ja valvonnasta, kun nämä toiminnot siirtyvät kunnilta oikeusapu- ja edunvalvontapiireille (ks. HE 102/2017 vp, laki 813/2017).

Osastossa on tuomioistuinyksikkö, oikeusapu- ja ulosottoyksikkö, koulutusyksikkö, talous- ja henkilöstöhallinnon yksikkö sekä kansainvälisen oikeudenhoidon yksikkö. Oikeushallinto-osaston yhteydessä toimivat myös määräaikaiset AIPA- ja HAIPA-hanketoimistot, joiden tehtävänä on johtaa tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittämistä hankkeissa ja varmistaa, että toteutettavat tietojärjestelmät ovat käyttäjien tarpeiden mukaisia.

Tuomioistuinten hallintoon liittyviä tehtäviä hoidetaan osin myös oikeusministeriön muissa yksiköissä, kuten tietohallintoyksikössä, hallintoyksikössä, talousyksikössä ja sisäisen tarkastuksen yksikössä. Eräät palvelut tuotetaan keskitetysti. Tällaisia ovat valtion talous- ja henkilöstöhallintoasioihin kuuluvat tehtävät, jotka tuotetaan Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksessa (Palkeet), ja tuomioistuinten tietojärjestelmiin liittyvät palvelut, jotka tuotetaan Oikeusrekisterikeskuksessa, ja perustietotekniikkapalvelut Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorissa.

Suurin osa tuomioistuinten toimitiloista on vuokrattu Senaatti-kiinteistöiltä. Oikeusministeriön ja Senaatti-kiinteistöjen yhteistyö on entisestään lisääntynyt vuoden 2016 alusta käyttöön otetun valtion uuden vuokrajärjestelmän myötä. Sen mukaan Senaatti-kiinteistöt toimii valtionhallinnon kumppanina kaikissa työympäristö- ja toimitila-asioissa.

Oikeusministeriön toimintamäärärahat vuodelle 2018 ovat noin 21,7 miljoonaa euroa. Oikeushallinto-osaston osuus tästä on noin 3,6 miljoonaa euroa. Siitä henkilöstön palkkaukseen kohdistuu noin 95 % eli hieman alle 3,4 miljoonaa euroa. Oikeushallinto-osaston henkilöstömäärä on noin 43 henkilötyövuotta vuonna 2018, minkä lisäksi projektituontoisissa tehtävissä työskentelevää henkilöstöä on 10 henkilötyövuotta. Hallinnonalalle tuotetaan yhteisesti palveluita myös edellä mainituissa oikeusministeriön erillisyyksiköissä eli hallintoyksikössä, talousyksikössä, tietohallintoyksikössä ja sisäisen tarkastuksen yksikössä. Oikeusministeriössä tuomioistuimiin liittyviin keskushallintotehtäviin sitoutuu karkeasti arvioiden yhteensä noin 34 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi AIPA- ja HAIPA-hanketoimistoissa hoidettaviin tietojärjestelmien kehittämistehtäviin sitoutuu yhteensä lähes 20 henkilötyövuotta.

Valtion talousarviolainsäädännöstä johtuvat tehtävät

Kehys- ja talousarviovalmistelu

Oikeusministeriö huolehtii toimialaansa koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta, ja siten se valmistelee myös tuomioistuinta koskevat esitykset. Tätä tarkoitusta varten ministeriössä seurataan tuomioistuinten toimintaa, erityisesti saapuvien ja ratkaistujen asioiden määrän kehittymistä sekä käsittelyaikoja. Ministeriö arvioi myös eri lainsäädäntömuutosten vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan ja resurssitarpeisiin.

Oikeusministeriö neuvottelee tuomioistuinlinjojen edustajien kanssa niistä näkökohdista, jotka tulisi ottaa huomioon valtioneuvoston kehyspääatöksen valmistelun yhteydessä (sektoreineuvottelut). Vastaava neuvottelu käydään valtion talousarvion valmisteluun liittyen.

Valtion talousarviossa oikeusministeriön hallinnonalan pääluokassa 25 on erikseen toimintamomentit korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta varten. Muilla tuomioistuinten la on yhteinen momentti.

Tulosohjaus ja määrärahojen jako

Oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinlaitoksen tulosohjauksesta. Tulosohjausmenettelyssä sovitaan tuomioistuinten tavoitteista ja toimintaedellytyksistä. Valtion talousarviossa tuomioistuinlaitoksen toimintamenoja varten myönnetyt määrärahat kohdennetaan erikseen ylimmille tuomioistuimille ja kaikille muille tuomioistuimille. Koska ylimmillä tuomioistuimilla on omat toimintamenomomentit, talousarvion hyväksyminen sisältää samalla jo niiden määrärahoja koskevan päätöksen.

Oikeusministeriö käy vuosittain tulosneuvottelut kunkin tuomioistuimen kanssa. Valtion talousarvio määrittää keskeisesti tulosneuvottelujen ehdot. Tulosneuvottelujen pohjana ovat tuomioistuinten määrärahaesitykset, joiden perusteella ministeriö arvioi määrärahojen riittävyttä. Tuomioistuinten työn luonne huomioon ottaen olennaista ovat henkilöstöresurssien vaatimat määrärahat. Muiden kuin palkkausmenojen osuus on paljon vähäisempi, mutta muitakin menolajeja tarkastellaan tulosneuvotteluissa. Tulosneuvotteluissa pyritään löytämään yhteinen näkemys myönnettävistä voimavaroista ja asetettavista tavoitteista. Tulosneuvotteluissa tuomioistuimet ilmaisevat oman käsityksensä niille osoitettavien resurssien vaikutuksesta ratkaistavien asioiden määrään ja käsittelyaikoihin. Tulostavoiteasiakirjoihin kirjatusta tavoitteista laaditaan yhteenveto siten, että ministeriö voi lopullisesti vahvistaa tulostavoitteet. Tavoitteista keskeinen on vuoden aikana ratkaistavien asioiden lukumäärä. Tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi ohjauksessa ei oteta kantaa toiminnan laadullisiin näkökohtiin.

Taloushallinto ja sisäinen tarkastus

Tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvät tehtävät hoidetaan osana oikeusministeriön taloushallintoa. Tuomioistuimet ovat osa ministeriön kirjanpitoyksikköä. Oikeusministeriö huolehtii siten tuomioistuinlaitoksen maksuliikkeeseen, menojen ja tulojen käsittelyyn (myyntilaskutus, muut tulot) sekä ulkoiseen ja sisäiseen kirjanpitoon liittyvistä tehtävistä, kuten myös käyttöomaisuus- ja irtaimistokirjanpitoon liittyvistä ohjaustehtävistä. Samasta syystä oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinten sisäisestä tarkastuksesta. Nykyisin näissä toiminnoissa korostuu myös riskienhallintaan ja EU-tietosuoja-asetuksen [Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)] täytäntöönpanon myötä erityisesti myös tietosuojaan liittyvät näkökohdat.

Säädösvalmistelu ja kehittäminen

Oikeusministeriö huolehtii toimialaansa koskevan lainsäädännön valmistelusta. Ministeriössä tuomioistumia koskevan keskeisen lainsäädännön valmisteluvastuu jakautuu pääosin lainvalmisteluosaston ja oikeushallinto-osaston kesken siten, että lainvalmisteluosasto huolehtii oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön ja oikeushallinto-osasto tuomioistuinlaitoksen organisaatio- ja hallintosäädösten valmistelusta.

Oikeusministeriö vastaa myös tuomioistuinlaitosta koskevista valtioneuvoston toimialaan kuuluvista kehittämishankkeista. Usein näihin hankkeisiin nimetään asiantuntijoita myös tuomioistuimista.

Toimitila-asiat

Oikeusministeriö vastaa hallinnonalan virastojen, ja siten myös tuomioistuinten toimitiloista. Ministeriö huolehtii toimitilastrategian valmistelusta ja toteutuksesta. Ministeriö koordinoi

toimitilahankkeita ja osallistuu niiden suunnitteluun ja toteutukseen. Ministeriö on itse osapuolena toimitilojen vuokrasopimuksissa. Varsin tavallisia ovat eri toimijoiden yhteishankkeet, joilla useat virastot on sijoitettu samaan rakennukseen. Vastuu toimitiloista käsittää myös toimitilasuunnitelmien laatimisen, toimitilaturvallisuuden kehittämisen, uusien toimitilojen hankkimisen ja vuokrasopimusneuvottelut. Lisäksi oikeusministeriö ohjaa toimitiloihin liittyviä hankintoja. Käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksien sekä erityistuomioistuinten vuokramenot olivat vuonna 2017 yhteensä noin 30,5 miljoonaa euroa.

Tietojärjestelmät ja tietotekniikka

Tuomioistuinten tietojärjestelmäpalveluista huolehtii Oikeusrekisterikeskus, joka tuottaa palvelut kaikille oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisille. Perustietotekniikkapalvelut tuotetaan koko valtionhallinnolle Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorista. Oikeusministeriö tilaa tuomioistuinten tietojärjestelmä- ja tietotekniikkapalvelut näiltä viranomaisilta. Tuomioistuinten tietotekniikkamenot olivat vuonna 2017 yhteensä noin 14,1 miljoonaa euroa. Määrään eivät sisälly AIPA- ja HAIPA-hankkeisiin eivätkä turvapaikka-asioiden käsittelyyn osoitetut määrärahat.

Oikeusministeriön hallinnonalan tietoteknisten palveluiden tuotanto perustuu tilaaja-tuottaja – malliin. Ministeriö tekee tuomioistuinten puolesta vuosittain palvelusopimuksen Oikeusrekisterikeskuksen kanssa toimintaa tukevien tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitotehtävistä. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus tekevät kuitenkin itse sopimuksensa Oikeusrekisterikeskuksen kanssa. Oikeusministeriö vastaa tuomioistuinten tietojärjestelmähankkeiden ohjauksesta ja koordinoinnista. Oikeusministeriössä näistä tehtävistä vastaavat sekä oikeushallinto-osasto että tietohallintoyksikkö. Vastuu näiden välillä jakautuu karkeasti siten, että tietohallintoyksikkö vastaa koko hallinnonalan tietohallintostrategian valmistelusta ja ohjauksesta, kun taas oikeushallinto-osasto vastaa toimialansa virastojen tietojärjestelmä- ja teknisten tarpeiden selvittämisestä ja palveluiden hankinnasta. Tehtäviä hoidetaan yhteistyössä ja molemmat osallistuvat esimerkiksi tuomioistuinten tietojärjestelmien palvelusopimusten seurantarhyihin.

Tuomioistuinten toimialakohtaisiin tietojärjestelmiin lukeutuvat syyttäjälaitoksen kanssa yhteisesti ylläpidettävä Sakari-järjestelmä, käräjäoikeuksien riita- ja hakemusasioiden Tuomasjärjestelmä, muut asianhallintajärjestelmät, rikostuomiosovellus RITU, oikeusavun Romeojärjestelmä sekä erilaiset salivaraus- ja äänitysjärjestelmät. Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeella (AIPA) tullaan suurelta osin korvaamaan yleisten tuomioistuinten nykyisin käytössä olevat järjestelmät. Hallinto- ja erityistuomioistuimille on tekeillä uusi toiminnanohjauksen ja asianhallinnan sekä sähköisen asioinnin ja arkistoinnin järjestelmä (HAIPA). Lisäksi vireillä on tuomioistuinten hallinnollisten asioiden asianhallintajärjestelmän kehittäminen osana valtioneuvoston yhteisen asianhallinnan kehittämishanketta (Virasto-VAHVA/Hilda).

Henkilöstö- ja yleishallintoasiat

Oikeusministeriö esittelee tuomareiden ja tuomioistuinten asiantuntijajäsenten nimittämiseen liittyvät asiat tasavallan presidentille ja valtioneuvostolle. Se huolehtii myös lautamiesten lukumäärän vahvistamiseen sekä tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimittämiseen liittyvistä valmistelu- ja esittelytehtävistä.

Oikeusministeriö toimii tuomioistuinten henkilöstöryhmien virkaehtosopimusasioissa hallinnonalan neuvotteluviranomaisena. Se huolehtii myös oikeuslaitoksessa tarvittavien virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta, muuttamisesta, siirtämisestä sekä määräaikaisten henkilöstö-

resurssien myöntämisestä. Sille kuuluvat siten myös virkajärjestelyt ja isojen muutoshankkeiden henkilöstöasiat (muun muassa yhteistoimintaneuvottelut) sekä työsuojeluasiat ja luottamusmiesasiat. Ministeriön toimivallassa on päättää myös erinäisistä tehtävistä maksettavista palkkioista ja korvauksista (esimerkiksi virkamiesten henkilökohtaiset lisäpalkkiot sekä lautamiehille ja asiantuntijajäsenille maksettavat palkkiot ja korvaukset).

Oikeusministeriö huolehtii useista muista yleishallintoon liittyvistä asioista. Tällaisia ovat esimerkiksi tuomioistuinten käytössä olevien lomakkeiden, ohjeiden ja suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen sekä kansalaisyhteydenottoihin vastaaminen. Myös yksittäisten laajojen järjestelmä uudistusten, kuten Valtiokonttorin Kieku-hankkeen käyttöönotto- ja toimeenpanotehtävät ovat kuuluneet ministeriölle. Oikeusministeriö huolehtii myös suurimmista koko hallinnonalaa koskevista hankintojen kilpailutuksista. Oikeusministeriö hoitaa myös joitakin tuomioistuinten viestintään, kuten esimerkiksi verkkosivujen ylläpitoon, liittyviä tehtäviä.

Koulutus

Tuomarinkoulutuslautakunta, tuomioistuimet ja oikeusministeriö suunnittelevat tuomareiden koulutuksen yhteistyössä. Koulutuksen tuottaa oikeusministeriö. Tuomioistuinten koulutuksen vuosittaiset painopistealueet määrittelee tuomarinkoulutuslautakunta. Käytännön tasolla oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinten henkilöstön koulutustarpeen ja -määrärahojen arvioinnista, koulutuksen ja kehittämistoiminnan suunnittelusta sekä koulutustoiminnan toteuttamisesta ja arvioinnista.

Oikeusministeriö organisoii eurooppalaista tuomarivaihtoa ja pohjoismaista virkamiesvaihtoa. Oikeusministeriö osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen ja pohjoismaiseen koulutusyhteistyöhön (EJTN, ERA ja SEND).

Vuonna 2017 oikeusministeriön järjestämän koulutuksen kokonaiskustannukset olivat noin 830 000 euroa, josta tuomioistuimille järjestettävän koulutuksen kustannusten osuus oli lähes 75 prosenttia eli 606 000 euroa.

Kansainväliset tehtävät

Oikeusministeriö huolehtii merkittävässä määrin myös tuomioistuimiin liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä. Oikeusministeriön tehtävät liittyvät esimerkiksi kansainväliseen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, tietopyyntöihin vastaamiseen ja vierailuiden isännöintiin. Edellä jo todetulla tavalla oikeusministeriö huolehtii myös tuomareiden koulutukseen liittyvistä kansainvälisistä tehtävistä.

Oikeusministeriö toimii keskushallintoviranomaisena lukuisissa kansainvälistä oikeudenhoitoa koskevissa sopimuksissa.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Tuomioistuinlaitoksen kehittämistä koskevassa selvityksessä (Oikeusministeriön julkaisu 2009:3) ja siinä viitatussa Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä 2003:3 on käsitelty tuomioistuinten keskushallinnon eri järjestämistapoja Euroopan maissa. Komiteanmietinnössä tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestämisen mallit on jaoteltu neljänlaisiin: 1) oikeusministeriöstä hoidettava keskushallinto (esimerkiksi Suomi ja Saksa), 2) oikeusministeriöstä hoidettava keskushallinto, jossa ylimmillä tuomioistuimilla tai ylioikeuksilla on kuitenkin merkittäviä oikeushallinnollisia tehtäviä (esimerkiksi Ranska), 3) oikeusministeriöstä erillinen keskushallintoyksikkö, (esimerkiksi Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti) ja 4) tuomarineuvostoon jollain tavalla kytkeytyvä keskushallinto (esimerkiksi Alankomaat). Jaottelu on pelkistetty, ja komiteanmietinnössä korostetaan järjestelmien olevan melko erilaisia kunkin mallin sisälläkin.

Kansainvälisenä suuntauksena on tuomioistuinten keskushallinnon siirtäminen pois ministeriöltä siitä erilliselle keskushallintovirastolle tai -yksikölle. Keskeisimmät syyt organisaatiouudistuksiin ovat olleet tuomioistuinten rakenteellisen riippumattomuuden vahvistaminen ja tuomioistuinten hallinnon ja toiminnan tehostamiseen liittyvät pyrkimykset. Pääpiirteittäin uudistuksiin on oltu tyytyväisiä uudistuksia tehneissä valtioissa; vaikutelma tuomioistuinten riippumattomuudesta on vahvistunut, tuomioistuinten asiakaspalvelu parantunut ja tuomioistuinten kehittämistoiminta tehostunut. Toisaalta myös hallintoon liittyvän työn lisääntyminen ja riippumattomuutta koskevan keskustelun siirtyminen keskushallintoyksikön ja tuomioistuinten välisen suhteen tarkasteluun ovat nousseet esiin uudistusten jälkeen.

Nykyisin useissa Euroopan maissa on jonkinlainen tuomioistuinneuvosto. Neuvoston tehtävät, kokoonpano ja asettamistapa vaihtelevat. Ehdokkaaksi asettamisesta tai nimittämisestä vastaavat esimerkiksi tuomarit, virastopäälliköt, parlamentti, maan hallitus tai oikeusministeriö sekä yksittäisten jäsenten osalta asianajajakunta ja valtakunnansyyttäjä. Neuvostojen tehtävät liittyvät esimerkiksi talousarviovalmisteluun ja määrärahojen jakamiseen, henkilöresurssien jakoon, tietojärjestelmien kehittämiseen, tuomareiden arviointiin ja nimitysvalmisteluun sekä tuomareiden valvontaan ja ammattieettisiin vaatimuksiin.

Useissa kansainvälisissä asiakirjoissa on tuomioistuinten riippumattomuutta ja tuomareiden asemaa koskevia suosituksia ja ohjeita. Näiden tarkoituksena on erityisesti turvata oikeusvaltiollisen vallan kolmijako-opin periaatteen toteutumista ja varmistua tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa CM/Rec(2010)12 jäsenvaltioille tuomarien riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista käsitellään tuomarineuvostoa. Suosituksen mukaan tuomarineuvoston tulisi olla riippumaton ja perustettu lailla tai perustuslailla. Neuvoston tehtävänä olisi turvata oikeuslaitoksen ja yksittäisten tuomareiden riippumattomuus ja siten edistää oikeuslaitoksen tehokkuutta. Vähintään puolen sen jäsenistä tulisi olla tuomareiden keskuudestaan valitsemia. Neuvoston ei tule toiminnassaan puuttua yksittäisten tuomareiden riippumattomuuteen.

Euroopan neuvoston yhteydessä toimivan Euroopan tuomareiden neuvonantajan neuvoston (Consultative Council of European Judges, CCJE) kannanotto nro 10(2007) koskee tuomarineuvostoa. Siinä korostetaan neuvoston tehtävää turvata oikeuslaitoksen ja yksittäisen tuomarin riippumattomuus sekä edistää lainkäytön tehokkuutta ja laatua. Kannanottoon sisältyy

myös neuvoston kokoonpanoa, jäsenten nimitysperusteita ja valintamenettelyä sekä neuvoston toimintaedellytyksiä ja tehtäviä koskevia suosituksia. Myös CCJE:n julkaisemassa Magna Carta of Judges –asiakirjassa (2010)³ on katsottu, että riippumattomuuden varmistamiseksi jäsenmaiden tulee luoda tuomarineuvosto tai muu erityinen elin, joka on riippumaton lainsäädäntö- ja toimeenpanovallasta. Neuvoston tulee koostua vain tuomareista tai neuvostosta ainakin selvän enemmistön on oltava tuomareita, jotka muut tuomarit valitsevat.

Euroopan tuomarineuvostojen verkostossa (European Network of Councils for the Judiciary, ENCJ) on laadittu Varsovan julistus 3.6.2016. Sen mukaan tuomarineuvoston tai vastaavan elimen tulisi osallistua muun muassa tuomioistuinten toiminnan laadun arviointiin ja kehittämiseen. Neuvostossa tulisi olla muitakin kuin tuomarijäseniä. Tuomioistuinten talousarvio on laadittava objektiivisin ja läpinäkyvin perustein ja ilman epäasianmukaista poliittista vaikutusta. Tuomarineuvoston tai sitä vastaavan elimen tulisi osallistua talousarvion laatimisen kaikkiin vaiheisiin.

Tässä esityksessä selostetaan tarkemmin pohjoismaista Norjan, Ruotsin ja Tanskan järjestelmiä, joissa tuomioistuinten keskushallinto on järjestetty oikeusministeriöstä erilliseen yksikköön. Lisäksi käydään läpi Alankomaiden järjestelmää, jossa tuomioistuinten keskushallinnosta vastaa päätoiminen tuomarineuvosto ja sen yhteydessä toimiva keskushallintoviranomainen. Maat on valittu vertailuun siksi, että niissä tuomioistuinhallintoa kehitetään yleensä samojen periaatteiden mukaisesti kuin Suomessa. Esitystä valmisteltaessa on myös tutustuttu näiden maiden järjestelmiin.

2.2.2 Ruotsi

Ruotsissa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kuusi hovioikeutta, 48 käräjäoikeutta mukaan lukien viisi maa- ja ympäristötuomioistuinta sekä patentti- ja markkinatuomioistuin. Hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus, neljä kamarioikeutta (kammarrätt) ja 12 hallinto-oikeutta. Lisäksi tuomioistuinlaitokseen kuuluvat vuokralautakunnat (hyres- och arrendenämnderna). Tuomioistuinviraston (Domstolsverket) toiminnan piiriin kuuluu siten 80 tuomioistuinta tai lautakuntaa. Sen sijaan työtuomioistuin (arbetsdomstolen) ja puolustus-tiedustelutuomioistuin (Försvarsunderrättelsesdomstolen) eivät kuulu Tuomioistuinviraston toimintapiiriin. Ylimmillä tuomioistuimilla ei ole omia talousarviomomentteja, mutta niiden erityisasema on otettu määrärahojen jakamisessa huomioon.

Tuomioistuinvirasto on perustettu vuonna 1975. Tuomioistuinvirasto on valtiollinen keskusvirasto, joka toimii hallituksen alaisuudessa samoin kuin muut valtiolliset viranomaiset. Tuomioistuinvirastolla ei ole tuomioistuinten riippumattomuudesta johtuvaa erityisasemaa. Viraston tehtävänä on tukea ja palvella sekä kehittää tuomioistuinlaitosta. Tässä tarkoituksessa viraston tehtävänä on luoda edellytykset tuomioistuinten laadukkaalle ja tehokkaalle toiminnalle, aikaansaada tarkoituksenmukainen resurssijako, edistää ja tukea tuomioistuinten kehitys- ja laatutyötä, edistää lainkäytön saatavuutta ja tietoisuutta siitä sekä edistää tuomioistuinten keskinäistä sekä tuomioistuinten ja muiden viranomaisten välistä yhteistyötä.

Tuomioistuinvirastoa johtaa pääjohtaja, jonka nimittää Ruotsin hallitus. Hallitus antaa virastolle vuosittain ohjauksen (regleringsbrev), jossa asetetaan tavoitteet, prioriteetit, raportointivelvollisuudet sekä määritellään viraston tehtävät ja taloudelliset toimintaedellytykset. Ohjaukskirjeessä myös asetetaan tuomioistuimille käsittelyaikataivoitteita, joiden toteutumiseen Tuomioistuinviraston tulee pyrkiä. Tuomioistuinvirasto osallistuu tavoitteidensa valmisteluun.

Tuomioistuinvirastolla on useiden muiden virastojen tavoin valvontaneuvosto (Insynsrådet), jonka 10 jäsentä hallitus nimittää. Neuvoston tehtävänä on valvoa viraston toimintaa ja antaa

HE 136/2018 vp

pääjohtajalle neuvoja. Pääjohtaja informoi neuvostoa. Neuvostolla ei ole päätösvaltaa. Neuvoston jäsenenä on asianosaisten ja viranomaistahojen edustajia sekä kolme kansanedustajaa.

Koko tuomioistuinlaitoksen budjetti on noin 5,4 miljardia Ruotsin kruunua eli noin 544 miljoonaa euroa, josta Tuomioistuinviraston osuus on 255 miljoonaa kruunua eli noin 26,6 miljoonaa euroa. Tuomioistuinviraston henkilöstömäärä on noin 380.

Virasto sijaitsee Jönköpingissä. Sillä on toimipisteet lisäksi Göteborgissa, Malmössä ja Tukholmassa. Esimerkiksi tuomariakatemian tilat on siirretty Tukholmaan.

2.2.3 Norja

Norjassa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kuusi ylioikeutta (lagmannsrett) ja 63 kärjäoikeutta (tingrett). Lisäksi Norjassa on 34 maa-oikeutta (jordskifterett). Erityistuomioistuimia ovat Oslo byfogdembeta, Utmarksdomstolen for Finnmark ja Finnmarkskommisjonen. Erillisiä hallintotuomioistuimia ei ole. Sen sijaan Norjassa on erilaisia hallinnon sisäistä muutoksenhakua täydentäviä muutoksenhakulautakuntia, joiden ratkaisuun tyytymätön voi saattaa asiansa kanteella kärjäoikeuden käsiteltäväksi.

Tuomioistuinhallinto (Domstoladministrasjonen) on perustettu vuonna 2002. Viraston tehtävänä on huolehtia, että yhteiskunnan keskeiset vaatimukset ja odotukset tuomioistuimille otetaan huomioon, että tuomioistuinten riippumattomuus näkyy ja että tuomioistuinten asema yhteiskunnan tärkeimpänä konfliktinratkaisijana kehittyy. Virastolla on useita tehtäviä. Se palvelee tuomioistuimia sekä kehittää ja tarvittaessa ohjaa niiden toimintaa. Viraston toiminnalla on myös oikeuspoliittinen ulottuvuus. Tuomioistuinhallinto myös huolehtii tuomarivalintalautakunnan ja tuomareiden valvontaelimen sihteeristöpalveluista. Myös korkein oikeus kuuluu tuomioistuinhallinnon piiriin, mutta sillä on yhtenä ylimmistä valtioelimestä erityisasema, kuten oma talousarvionmomenttinsa.

Virastoa johtaa johtokunta, joka huolehtii siitä, että tuomioistuinten hallintoa hoidetaan asianmukaisesti. Norjan hallitus nimittää viraston johtokuntaan kolme yleisten tuomioistuinten tuomaria, maa-oikeustuomarin, tuomioistuinten muun henkilöstön edustajan ja kaksi asianajajaa. Parlamentti nimeää kaksi jäsentä. Käytännössä tuomarijäsenet ovat edustaneet kolmea eri oikeusastetta.

Viraston johtokunta nimittää viraston johtajan. Johtokunnan lakiin perustuva toimivalta on laaja. Käytännössä johtokunta osallistuu kuitenkin vain merkittävimpien päätösten tekoon. Esimerkiksi määrärahojen jaossa se vahvistaa määrärahat oikeusasteittain korkeinta oikeutta lukuun ottamatta, mutta johtaja päättää yksittäisten tuomioistuinten määrärahoista.

Tuomioistuinlaitoksen määrärahat ovat noin 2,4 miljardia Norjan kruunua eli noin 268 miljoonaa euroa. Siitä viraston osuus on noin 75 miljoonaa kruunua eli noin 8,2 miljoonaa euroa. Viraston kokonaishenkilöstömäärä on 90—95.

Tuomioistuinhallinto sijaitsee Trondheimissa.

2.2.4 Tanska

Tanskassa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kaksi ylioikeutta, 24 kärjäoikeutta sekä meri- ja kauppaoikeus. Tuomioistuinorganisaatioon kuuluvat lisäksi Färsaarten oikeuslaitos, prosessilupalautakunta (Procesbevillingsnævnet) ja tuomareiden kurinpitovälikäsittelyerityinen valituselin (Den Særlige Klageret), joka toimii korkeimman oikeuden yhteydes-

sä. Tanskassa ei ole erillisiä hallintotuomioistuimia vaan hallinnollisia muutoksenhakulautakuntia, kuten Norjassakin.

Tuomioistuinhallitus (Domstolsstyrelsen) on perustettu vuonna 1999. Viraston tehtävänä on huolehtia tuomioistuinten taloudellisista ja hallinnollisista toimintaedellytyksistä. Tuomarinalentalautakunnan sihteeristö toimii tuomioistuinhallituksen yhteydessä.

Tuomioistuinhallituksen ylin päätösvalta kuuluu sen johtokunnalle, jolla on vastuu viraston toiminnasta. Johtokuntaan kuuluu yksi korkeimman oikeuden tuomari, kaksi ylioikeustuomaria, kaksi kärjätuomaria, yksi tuomioistuinten muun lakimieshenkilöstön edustaja, kaksi tuomioistuinten henkilöstön edustajaa, yksi asianajaja ja kaksi jäsentä, joilla on erityistä asiantuntemusta johtamisesta ja yhteiskunnasta. Oikeusministeri nimittää johtokunnan jäsenet neljän vuoden toimikaudeksi muun muassa korkeimman oikeuden, ylioikeuksien ja asianajajaneuvoston nimettyä edustajansa jäseniksi. Oikeusministeri neuvottelee tuomarijärjestöjen ja virkamiesjärjestöjen kanssa niitä edustavien johtokunnan jäsenten nimittämisestä.

Johtokunta nimittää viraston johtajan, joka vastaa tuomioistuinhallituksen päivittäisestä johtamisesta johtokunnan ohjeiden mukaisesti.

Koko tuomioistuinlaitoksen budjetti on noin 240 miljoonaa euroa, josta tuomioistuinhallituksen osuus on noin 10 miljoonaa euroa. Tuomioistuinhallituksen henkilöstömäärä on 90—95.

Tuomioistuinhallitus sijaitsee Kööpenhaminassa.

2.2.5 Alankomaat

Alankomaissa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, neljä ylioikeutta ja 11 alioikeutta. Alioikeudet käsittelevät yleensä siviili-, rikos- ja hallintolainkäyttöasioita. Korkeimman oikeuden toimivaltaan kuuluvat siviili- ja rikosasioiden lisäksi veroasiat. Korkein oikeus ei kuulu Tuomioistuinviraston toiminnan piiriin. Yleisiä hallintotuomioistuimia ei ole, mutta osaan alioikeuksien tekemistä päätöksistä haetaan muutosta hallintolainkäytön erityistuomioistuimelta, joita on kaksi. Lisäksi Raad van State käyttää ylintä tuomiovaltaa useimmissa hallinto-oikeudellisissa asioissa. Raad van Staten neuvoo-antavalla osastolla on lisäksi hallituksen lakiehdotusten tarkastukseen liittyvä neuvoo-antava tehtävä. Se ei kuulu tuomioistuinneuvoston alaisuuteen.

Tuomioistuinneuvosto (Raad voor de rechtspraak, jäljempänä neuvosto) on perustettu vuonna 2002. Neuvoston lakisääteisinä tehtävinä on valmistella oikeusministeriölle tuomioistuinlaitoksen budjetti, jakaa määrärahat tuomioistuimille ja valvoa tuomioistuimia määrärahojen käytössä, huolehtia tuomioistuinten IT-, toimitila- ja henkilöstöhallinnon tehtävistä, edistää ja tukea tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan laatua ja yhdenmukaista lainsoveltamista sekä toimia lainsäädäntötyössä oikeusministeriön neuvoo-antavana elimenä. Neuvosto voi myös edustaa tuomioistuinlaitosta toimialaansa kuuluvissa asioissa sekä osallistua tuomioistuinlaitoksen strategian kehittämiseen.

Neuvoston ylin päättävä elin on nelihenkinen päätoiminen johtokunta, jonka kuningas nimittää kuuden vuoden määräajaksi oikeusministeriön esityksestä. Ennen jäsenen nimitystä ministeri laatii ehdokkaista enintään kuusi nimeä käsittävän listan ja lähettää sen erityiselle nimityskomitealle, joka suosittaa listalta ministerille enintään kolmea ehdokasta. Nimityskomiteaan kuuluvat tuomioistuinten presidenttien edustaja, tuomariliiton edustaja, tuomioistuinten edustajiston jäsen, tuomioistuinten johtokuntien ei-juristijäsenten edustaja ja oikeusministerin nimeämä edustaja.

Johtokunta nimittää neuvoston johtajan. Johtaja vastaa neuvoston päivittäisestä toiminnasta.

Neuvoston neuvoa-antavana elimenä toimii tuomioistuinten tuomareista ja muusta henkilöstöstä koostuva lakisääteinen edustajisto. Neuvosto keskustelee tuomioistuinlaitosta koskevista asioista myös tuomioistuinten presidenttien muodostaman edustajiston kanssa.

Tuomioistuinlaitoksen budjetti on noin 1 miljardi euroa, josta neuvoston osuus on noin 25 prosenttia eli 260 miljoonaa euroa. Neuvoston henkilöstömäärä on noin 100. Tämän lisäksi neuvoston alaisuuteen kuuluu koulutuksesta ja erilaisista tukitoiminnoista vastaavia palvelukeskuksia, joissa henkilöstöä on yhteensä lähes 650.

Neuvosto sijaitsee Haagissa, jota voidaan pitää Alankomaiden hallinnollisena keskuksena. Erillisiä tukitoimintoja on sijoitettu myös muualle.

2.3 Nykytilan arviointi

Tuomioistuinlaitos toimii Suomessa yleisesti ottaen ja kansainvälisestikin vertailtaessa varsin hyvin. Tuomioistuinten riippumattomuus on oikeusvaltion tae. Perustuslaissa vahvistettu tuomioistuinten riippumattomuus on toteutunut myös käytännössä, ja luottamus siihen on suuri. Oikeusministeriö vastaa valtioneuvoston osana tuomioistuinten toimintaedellytyksistä. Yleinen näkemys on, että oikeusministeriö on hoitanut tätä tehtäväänsä tuomioistuinten riippumattomuutta kunnioittaen.

Tuomioistuinten riippumattomuutta Euroopassa on käsitelty vuoden 2018 EU Justice Scoreboard -tutkimuksessa. Siitä käy ilmi, että suomalaisen yhteiskunnan luottamus tuomioistuinten riippumattomuuteen on vahvaa. Vuonna 2018 kansalaisista 82 prosenttia kertoi luottamuksensa tuomioistuinten riippumattomuuteen olevan hyvä tai todella hyvä. Yrityksillä luottamus tuomioistuinten riippumattomuuteen oli tätäkin korkeampi: 85 prosenttia yrityksistä kertoi luottamuksensa olevan hyvä tai todella hyvä. Liike-elämän luottamus tuomioistuinten riippumattomuuteen on noussut 2010-luvulla. Myös tuomareiden itsensä käsitys tuomioistuinten riippumattomuudesta on positiivinen; tuomarit tunsivat itsensä lähes täysin riippumattomiksi lainkäyttötoiminnassaan.

Tutkimuksessa mitattiin myös maiden rakenteellista riippumattomuutta. Suomessa tuomareiden nimittämisen riippumattomuutta vahvistaa riippumaton tuomarivalintalautakunta. Rakenteellisen riippumattomuuden tärkein kulmakivi on tuomareiden virassapysymisoikeus. Tuomari voidaan julistaa virkansa menettäneeksi ainoastaan tuomioistuimen tuomiolla. Tuomarin julistaminen virkansa menettäneeksi on äärimmäisen harvinaista. Vuosina 2012—2017 näin ei ole tapahtunut kertaakaan.

Tutkimuksessa tuotiin esiin, kuinka ylimmät tuomioistuimet käsittelevät tuomareiden riippumattomuuteen liittyviä tapauksia. Suomessa tapauksia, joissa tuomarin on väitetty olleen esteellinen, on verrattain vähän. Tutkimuksen mukaan vuosina 2012—2017 tapauksia on ollut seitsemän. Suurimmassa osassa tapauksia, jotka korkein oikeus on käsitellyt 2010-luvulla, korkein oikeus on hylännyt väitteen tuomarin esteellisyydestä.

Suomessa on varsin pitkään keskusteltu siitä, että täälläkin tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät pitäisi siirtää poliittisesti johdetusta ministeriöstä näiden tehtävien hoitamista varten perustettavalle keskusvirastolle. Tämä vastaisi kehitystä erityisesti Suomelle vertailukelpoisissa maissa, kuten Pohjoismaissa, sekä myös kansainvälisiä suosituksia. Tämä kehitys perustuu siihen vaatimukseen, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät on järjestettä-

vä tavalla, joka osaltaan korostaa tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja myös siten, että riippumattomuus on ulkopuolisen selkeästi havaittavissa.

Kotimaisessa keskustelussa on arvosteltu esimerkiksi sitä, että poliittisesti johdettu ministeriö vastaa tuomioistuinlaitoksen keskushallinnosta ja rahoituksesta suoraan. Ministeriön ja tuomioistuinten väliin sijoittuvan Tuomioistuinviraston on nähty toimivan etäisyyttä luovana väliportaana, mikä osaltaan vahvistaisi tuomioistuinlaitoksen rakenteellista riippumattomuutta.

Tuomioistuinviraston perustaminen vastaisi myös valtion keskushallinnon kehittämisen periaatteita. Kuten edellä on todettu, jo pitkään on ollut tavoitteena siirtää ministeriöistä sellaisia tehtäviä, jotka eivät edellytä ministeriötason käsittelyä ja päätöksentekoa, ministeriön alaiseen hallintoon ministeriöstä erilliseen yksikköön. Tämän mukaisesti ministeriöiden tulisi keskittyä lainvalmisteluun ja muuhun valtioneuvostotason poliittisen päätöksenteon valmisteluun, hallinnonalansa strategiseen johtamiseen, toimialansa kehittämiseen sekä EU-asioihin ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Oikeusministeriön hallinnonalalla tätä kehityssuuntaa ilmentävät vuonna 2010 perustettu Rikosseuraamuslaitos, 1997 toimintansa aloittanut Valtakunnansyyttäjänvirasto ja 2010 käynnistynyt Valtakunnanselvitysvirasto. Myös valtiovarainministeriön vuonna 2015 valmistuneessa keskushallinnon virastorakennetta koskevassa selvityksessä "Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta" (VM:n julkaisu 3/2015) on muun ohella ehdotettu, että tuomioistuinten sisäistä hallintoa, kehittämistä ja ohjaamista varten perustetaan erillinen keskusvirastona toimiva Tuomioistuinvirasto.

Tuomioistuinten valtiosääntöoikeudellisen aseman vuoksi tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestämiseen liittyy kuitenkin erityispiirteitä, jotka eivät koske muita valtionhallinnon aloja. Tuomioistuinten riippumattomuus lainkäyttöasioissa rajoittaa ministeriön ja myös keskushallintoviranomaisten mahdollisuuksia ohjata hallinnollisesti tai talousarvio-ohjauksen kautta tuomioistuinlaitoksen toimintaa verrattuna hallintoon yleensä.

Oikeuskansleri on oikeusministeriön pyynnöstä 25.5.2000 antamassaan lausunnossa (Dnro 6/20/00) kiinnittänyt huomiota tuomioistuinten lainkäyttöratkaisujen vaikuttavuuden ja sisällöllisen laadun mittaamisen vaikeuksiin ja ratkaisukohtaisesti tai muutoin yksilöidymmin toteutettujen vaikuttavuus- ja laatuarviointien ongelmallisuuteen tuomioistuinten ratkaisutoiminnan riippumattomuuden kannalta.

Tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi myös tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan ja lainkäyttöpalvelujen laadullinen kehittäminen ulkoapäin on ongelmallista. Erityisviraston olisi kuitenkin mahdollista tukea tuomioistuinten toiminnan kehittämistä poliittisesti johdettua ministeriötä aktiivisemmin. Kun keskusvirasto keskittyisi pelkästään tuomioistuinten keskushallintotehtäviin, siitä muodostuisi myös vahva asiantuntija kaikissa tuomioistuinlaitosta koskevissa asioissa. Tästä asiantuntemuksesta ja osaamisesta olisi hyötyä paitsi tuomioistuimille itselleen myös poliittiselle päätöksenteolle sekä yleensäkin yhteiskunnalle.

Tuomioistuinlaitokselle eduksi olisi myös se, että oikeusministeriö voisi aiempaa tehokkaammin huolehtia sille kuuluvien valtioneuvostotason tehtävien hoitamisesta. Kun tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät keskitettäisiin ministeriöstä erilliselle asiantuntijaorganisaatiolle, oikeusministeriö voisi nykyistä paremmin keskittyä hallinnonalansa strategiseen ohjaukseen ja kehittämiseen.

Tuomioistuimissa hoidetaan monia hallinnollisia tehtäviä, joihin kuuluu varsinkin pienissä tuomioistuimissa myös lainkäyttöhenkilöstön voimavaroja. Tällaisia hallinnollisia tehtäviä voitaisiin tietyiltä osin keskittää Tuomioistuinvirastoon. Monet hallintotehtävät eivät ole kuitenkaan kokonaisuudessaan siirrettävissä tuomioistuimista Tuomioistuinvirastoon, minkä

vuoksi tuomioistuimet tarvitsevat myös jatkossa riittävät omat hallinnolliset voimavaransa. Tuomioistuinten hallinnollista taakkaa olisi silti mahdollista keventää luomalla Tuomioistuinvirastoon riittävästi erilaisia palvelu- ja tukitoimintoja esimerkiksi henkilöstöhallintoa ja tiedottamista varten. Virasto voisi myös kehittää ja yhtenäistää hallinnollisia käytäntöjä, millä vähennettäisiin turhaa päällekkäistä työtä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on järjestää tuomioistuinten keskushallinto tavalla, joka korostaa tuomioistuinten riippumattomuutta sekä edistää tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista. Toiminnan järjestäminen tehokkaasti luo edellytyksiä lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Tämän tavoitteen katsotaan toteutuvan parhaiten, jos keskushallintotehtävät siirretään oikeusministeriöstä erilliselle keskusvirastolle. Tämä vastaisi sitä suuntausta, miten valtion keskushallintoa on Suomessa muutenkin kehitetty. Lisäksi se vastaisi myös sitä, miten tuomioistuinten keskushallinto on esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa toteutettu.

Tuomioistuinten riippumattomuus tulisi parhaiten turvatuksi mallissa, jossa tuomarit osallistuvat itse tuomioistuinten keskushallinnon järjestämistä koskevaan päätöksentekoon.

Tavoitteena on, että tuomioistuinten hallinnolliset keskushallintotehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto olisi palveluorganisaatio, joka huolehtisi keskitetysti niistä tehtävistä, jotka eivät lain mukaan kuulu valtioneuvostolle tai tuomioistuimille. Tavoitteena on, että tehtävienjako oikeusministeriön, Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten välillä on selkeä ja tarkoituksenmukainen. Tehtävien keskittämisellä voitaisiin lisätä hallinnollisen työn ammattimaisuutta ja vähentää päällekkäistä työtä. Uudistuksen avulla voidaan siten edistää tuomioistuinlaitoksen resurssien tehokasta käyttöä sekä monipuolisesti kehittää tuomioistuinten toimintaa.

Tuomioistuinviraston perustamisella ei puututtaisi ylimpien tuomioistuinten asemaan. Niille perustuslaissa säädetyt tuomioistuinlaitoksen valvontaan liittyvät tehtävät säilyisivät nykyisellään.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Tuomioistuinten keskushallintotehtävien hoitaminen

Edellä jo todetulla tavalla tuomioistuinten keskushallinto tulee järjestää tavalla, joka korostaa tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja edistää tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista. Tarkoituksenmukaista olisi, että tuomarit voisivat itse osallistua tuomioistuinlaitoksen ohjausta koskevaan päätöksentekoon.

Tuomioistuinten keskushallintotehtäviä hoidetaan nykyisin oikeusministeriössä, joka on osa valtioneuvostoa. Ministeriö on poliittisesti johdettu. Tavoitteen järjestää tuomioistuinten keskushallinto tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja niiden hallintotehtävien mahdollisimman tehokasta ja tuloksellista hoitamista korostaen voitaisiin arvioida toteutuvan parhaiten, jos nämä tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä itsenäiselle Tuomioistuinvirastolle. Tällöin sekä Tuomioistuinvirasto että oikeusministeriö voisivat keskittyä paremmin niille kuuluvien tehtävien hoitamiseen.

Osana riippumattomuuden korostamista on myös tuotu esiin, että Tuomioistuinvirastolle tulisi antaa oikeus tehdä talousarvioehdotus suoraan eduskunnalle. Ehdotus on ongelmallinen perustuslain valtion talousarviota koskevan sääntelyn kannalta. Perustuslain 83 §:n mukaisesti valtion talousarviosta päättää eduskunta hallituksen esityksestä. Ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi siten perustuslain muutosta ja olisi vastoin Suomen valtiosäännön perusteita. Tuomioistuinten riippumattomuuden turvaaminen ei edellytä tällaisen oikeuden antamista Tuomioistuinvirastolle, mistä syystä ehdotuksen toteuttamista ei ole pidettävä perusteltuna.

3.2.2 Tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpano ja nimeämismenettely

Kuten edellä on todettu, tuomioistuinten riippumattomuuden voidaan katsoa toteutuvan parhaiten, kun tuomarit itse osallistuvat tuomioistuinlaitoksen hallintoa koskevaan päätöksentekoon. Tästä syystä Tuomioistuinvirastossa ylimmän päätösvallan tulisi olla tuomariemmistöisellä johtokunnalla. Viraston päivittäisestä toiminnasta vastaisi johtokunnan nimittämä ylijohtaja.

Tuomioistuinviraston perustamista valmistellut toimikunta ehdotti, että Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi valtioneuvoston nimittämä tuomariemmistöinen johtokunta, jossa olisi kuusi tuomaria, yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen, yksi asianajaja sekä yksi jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Tuomarijäsenistä kahden piti olla päällikkötuomari; toisen yleisistä tuomioistuimista ja toisen hallinto- ja erityistuomioistuimista.

Johtokunta nimettäisiin siten, että korkeimmat oikeudet ja Suomen Asianajajaliitto nimeäisivät itse ehdokkaansa. Muut neljä tuomarijäsentä nimettäisiin hovioikeuksien, käräjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomareiden toimesta ilmoittautumisten perusteella sekä keskusteltuaan asiasta keskenään ja kuultuaan tuomareita edustavia henkilöstöjärjestöjä. Tuomioistuinten muun henkilöstön ehdokkaana nimeäisivät tätä henkilöstöä edustavat työntekijäjärjestöt. Oikeusministeriö esittelevänä ministeriönä huolehtisi julkishallinnon johtamista omaavan jäsenehdokkaan hankkimisesta ilmoittautumismenettelyn perusteella.

Vaihtoehtona toimikunnan ehdottamalle kokoonpanolle on esitetty jo toimikuntavaiheessa esillä ollut mallia, jossa virastossa olisi ehdotettua suppeampi johtokunta ja tämän lisäksi laajempi edustuksellinen neuvottelukunta. Tällaisen mallin on arvioitu olevan ehdotettua tehokkaampi ja päätöksentekokykyisempi.

Yksittäisistä jäsenistä erityisesti asianajajan ja julkishallinnon johtamisen asiantuntijan kuuluminen johtokuntaan on herättänyt keskustelua. Lisäksi on esitetty, että käräjäoikeuksilla tulisi olla johtokunnassa vahvempi rooli, koska Tuomioistuinviraston esimerkiksi henkilöstöön ja toimitiloihin liittyvät tehtävät painottuvat voimakkaasti käräjäoikeuksiin yksinomaan jo siitä syystä, että niitä on määrällisesti eniten. Ongelmalliseksi on myös nähty, että tuomioistuinten henkilöstöä edustavien palkansaajajärjestöjen nimeämä jäsen olisi päättämässä työnantajan päätösvaltaan kuuluvista asioista, joista ei valtion virkaehtosopimuslain (664/1970) mukaan saa sopia. Tällaisen jäsenen kuulumisen johtokuntaan on arvioitu aiheuttavan intressiristiriitoja erityisesti virkasuhdetta ja sen palkkausta koskevista asioista päätettäessä.

Edellä jo esiin tuodulla tavalla tuomioistuinten riippumattomuus edellyttää, että ylin päätösvalta virastossa kuuluu tuomariemmistöiselle johtokunnalle. Sen ja viraston käytännön toiminnasta vastaavan ylijohtajan välisestä toimivallasta voidaan säätää tarkemmin työjärjestyksessä. Johtokunta ei olisi edustuksellinen elin, vaan sen tarkoituksena on huolehtia tuomioistuinlaitoksesta kokonaisuutena. Tästä syystä on pidettävä perusteltuna, että johtokunnassa on

riittävä tuomioistuinlaitoksen tuntemus. Se voidaan saavuttaa siten, että johtokunnan tuomarijäsenet edustavat tasapuolisesti eri tuomioistuimia. Tämä huomioon ottaen, käräjäoikeuksien edustusta ei ole perusteltua lisätä siitäkään huolimatta, että niitä on lukumääräisesti eniten.

Sidosryhmien, kuten asianajajan, kuuluminen johtokuntaan ei ole välttämätöntä Tuomioistuinviraston tehtävät huomioon ottaen. Toisaalta se toisi arvokasta näkökulmaa Tuomioistuinviraston toimintaan ja tuomioistuinlaitoksen kehittämiseen. Virasto kuitenkin myös ohjaisi tuomioistuimia ja päättäisi määrärahojen jakamisesta niille. Asianajajaliiton tai muiden sidosryhmien osallistumista tähän päätöksentekoon ei ole tuomioistuinten riippumattomuus tai Tuomioistuinviraston muista keskusvirastoista poikkeava rooli ja yhteiskunnallinen asema huomioon ottaen pidettävä täysin ongelmattomana. Kyseessä ei ole samanlainen elin kuin esimerkiksi tuomarivalintalautakunta tai tuomarinkoulutuslautakunta, joissa sidosryhmiä ja tuomioistuinten niin sanottua asiakasnäkökulmaa edustavien tahojen, kuten syyttäjien ja asianajajien, edustus on eri tavoin perusteltavissa. Huomattava myös on, että nämä lautakunnat säilyisivät jatkossakin itsenäisinä ja niissä tarvittava muiden kuin tuomioistuimia edustavien tahojen asiantuntemus olisi siten turvattu. Tuomioistuinvirasto voi myös muulla tavoin huolehtia sidosryhmäyhteistyöstä ja ottaa siinä esiin tulleet seikat huomioon tuomioistuinlaitoksen kehittämisessä.

Julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta omaava jäsen on perusteltu johtokunnassa jo yksinomaan siitä syystä, että kansainväliset suositukset edellyttävät, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen ylintä päätösvaltaa käyttävässä elimessä on vähintään yksi tuomioistuinten ulkopuolelta tuleva jäsen. Jäseneltä edellytettävän asiantuntemuksen määritelmä olisi ehdotuksen mukaan laaja ja toimikausittain voitaisiin hakea eri painotuksia kulloisestakin tarpeesta riippuen. Näin ollen tehtävässä voisi toimia esimerkiksi talouden, tietojärjestelmien tai muutoksen johtamisen asiantuntija.

Myös tuomioistuinten muun henkilöstön edustus on tärkeä ottaen huomioon viraston tehtävät, jotka koskevat suurelta osin nimenomaan tuomioistuimissa kansliahenkilöstön osaamiseen kuuluvia tehtäviä. Valmistelussa on keskusteltu myös siitä, pitäisikö tuomioistuinten muun henkilöstön edustajan olla kanslia- tai hallintopäällikkö. Näitä tehtäviä on kuitenkin vain osassa tuomioistuimia. Näin ollen vaihtoehto rajaisi suuren osan tuomioistuimista ehdokasasettelun ulkopuolelle, mitä ei ole pidettävä perusteltuna.

Vaihtoehtona toimikunnan ehdottamalle nimeämismenettelylle on esitetty toimivallan osoittamista korkeimmille oikeuksille tai toisaalta tuomarivalintalautakunnalle. Nimeämistehtävä ei kuitenkaan luontevasti kuulu tuomarivalintalautakunnalle, jonka tehtävänä on huolehtia vakinaisten tuomareiden nimittämisestä liittyvistä tehtävistä. Lautakunta myös itse vastustaa ehdotusta. Myöskään korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus eivät ole pitäneet perusteltuna, että nimeämistehtävä osoitettaisiin niille. Ylimmille tuomioistuimille ei niiden asema huomioon ottaen tulisi säätää tehtäviä, jotka eivät niille luontevasti kuulu. Sama koskee tuomarivalintalautakuntaa. Voidaan myös arvioida, että päällikkötuomareilla on ylimpiä tuomioistuimia parempi tuntemus henkilöstöstään.

Ehdotettua päällikkötuomarivetoista nimeämismenettelyä on arvosteltu sekavaksi ja sen toimivuus on kyseenalaistettu. Viraston perustamisella tavoitellaan tuomioistuinlaitoksen yhteistyön lisäämistä. Tämän vähimmäisedellytyksenä voidaan pitää sitä, että päällikkötuomarit kykenevät yhdessä neuvottelemaan johtokuntaan nimettävistä henkilöistä. Lausunnoissa ei myöskään ole esitetty mitään muuta nimeämistapaa edellä mainittujen lisäksi. Johtokunnan tuomarijäsenien nimeämistä vaaleilla ei ole pidettävä vartenotettavana vaihtoehtona, koska se johtaisi todennäköisesti epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Vaalilla valittaessa nimit-

täin menestyisivät mitä todennäköisimmin vain kaikkein suurimmista tuomioistuimista tulevat ehdokkaat.

Edellä todettu huomioon ottaen toimikunnan ehdottamaa muiden tuomareiden kuin korkeimpien oikeuksien jäsenten nimeämismenettelyä on pidettävä parhaana mahdollisena vaihtoehtona. Toimikunnan ehdottamaa mallia ei siten ole perusteltua muuttaa. Tuomioistuinten muun henkilöstön jäsenehdokkaan nimeämistä tarkistettaisiin kuitenkin vastaamaan viraston johtokunnalta vaadittavaa riippumattomuutta siten, että henkilöstöjärjestöt eivät suoraan saisi osallistua ehdokkaiden nimeämiseen. Niitä voitaisiin kuitenkin kuulla menettelyssä. Esityksessä on päädytty ehdottamaan, että myös muun henkilöstön ehdokas johtokunnan jäseneksi nimettäisiin vastaavalla tavalla kuin tuomarijäsenet eli päällikkötuomareiden toimesta ilmoitautumisten perusteella. Noudattamalla tätä nimeämismenettelyä vältettäisiin myös toimikunnan ehdottamaan malliin sisältynyt ongelma siitä, että työnantajatoimivaltaan kuuluvista asioista olisivat päättämässä henkilöstöjärjestöjen nimeämät henkilöt. Perusteltua ei myöskään ole se, että palkansaajajärjestöt osallistuisivat vain tuomioistuinten muun henkilöstön nimeämiseen, kun tuomareita edustavilla järjestöillä ei tällaista toimivaltaa olisi ollut. Huomattava myös on, että kaikki tuomioistuimissa työskentelevät henkilöt eivät kuulu mihinkään tällaiseen järjestöön. Näin ehdotus takaa mahdollisimman laajan osallistumisen, koska kuka tahansa voi ilmoittautua tehtävään.

Edellä todetun perusteella tuomioistuinten riippumattomuutta ja toisaalta myös tuomioistuinlaitoksen hallinnon johtamisessa vaadittavaa asiantuntemusta turvaa parhaiten kokoonpano, jossa olisi kahdeksan jäsentä: kuusi tuomaria, yksi tuomioistuinten muun henkilöstön nimeämä jäsen ja yksi ulkopuolinen eli julkishallinnon johtamista tunteva jäsen. Tuomioistuimista tulevien jäsenten nimeämisestä huolehtisivat päällikkötuomarit lukuun ottamatta korkeimpia oikeuksia, joiden jäsenet nimeäisivät nämä tuomioistuimet itse. Toimikunnan ehdottamalla tavalla valtioneuvosto nimeäisi johtokunnan oikeusministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan. Oikeusministeriö ilmoittaisi tehtävien avoinna olemisesta ja pyytäisi nimeämiset eri tahoilta. Ehdokkaita olisi nimettävä kaksinkertainen määrä paikkoihin nähden.

3.2.3 Eräät toimikunnan virastolle ehdottamat tehtävät

Uudistuksen tavoitteena on siirtää nykyisin oikeusministeriölle kuuluvat tuomioistuinten keskushallintotehtävät Tuomioistuinvirastolle. Lähtökohtana on ollut, että kaikki mahdolliset tehtävät, jotka on järkevää ja tarkoituksenmukaista hoitaa ministeriötä alemmalla tasolla, siirretään Tuomioistuinvirastolle. Toimikunnan ehdotuksen mukaan tämä tarkoitti muun ohella myös sitä, että Tuomioistuinvirastolle siirrettäisiin oikeusministeriöllä nykyisin oleva virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen liittyvä toimivalta ylimpien tuomioistuinten virkoja lukuun ottamatta. Tätä pidettiin perusteltuna, koska virasto huolehtisi myös voimavarojen jakamisesta tuomioistuimille. Poikkeuksena olisivat kuitenkin korkeimpien oikeuksien jäsenten virat, jotka ovat valtion virkamieslain 5 §:ssä tarkoitettuja erittelyvirkoja. Niitä koskeva toimivalta olisi toimikunnan ehdotuksen mukaisesti jäänyt oikeusministeriölle. Muista ylimpien tuomioistuinten viroista olisivat valtion virkamiesasetuksen 3 §:n 1 momentin mukaisesti päättäneet edelleenkin nämä tuomioistuimet itse.

Toimikunta piti myös perusteltuna, että tuomareiden virkaehtosopimuksiin ja muuhun henkilökunnan palkkaukseen liittyvä toimivalta siirrettäisiin oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle. Tarkoitus siten oli, että Tuomioistuinvirastolle myönnettäisiin valtion virkaehtosopimuslaissa (664/1970) tarkoitettu oikeus toimia hallinnonalan neuvotteluviranomaisena, jollei kysymys ole useita hallinnonalan virastoja koskevasta neuvotteluoikeudesta. Neuvotteluoikeuden antamisesta päättää valtion virkaehtosopimuslain 3 §:n mukaisesti valtiovaraministeriö. Tehtäviin liittyy korostetusti työnantajatoimivallan käyttöä, ja niihin sisältyvä valmisteluväs-

tuu ja päätöksentekovalta ovat valtion virkaehtosopimuslain 2 §:n 4 momentin mukaisesti valtion virkaehtosopimusasetuksessa määritellyillä työnantajavirkamiehillä. Näin ollen toimikunta katsoi, että jos Tuomioistuinvirastolle myönnettäisiin tämä neuvotteluoikeus, siihen liittyvät tehtävät kuuluisivat viraston ylijohtajalle ja muille työnantajatehtävistä vastaaville virkamiehille. Tuomioistuinvirastolle olisi siirtynyt myös valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetty tuomioistuinlaitoksen virkamiesten palkkausta ja luontoisetuja koskeva päätösvalta (ks. valtion virkaehtosopimusasetus 9 §).

Oikeusministeriö huolehtii tällä hetkellä yhteensä kahdeksan hallinnonalan virkaehtosopimukseen liittyvistä neuvotteluista ja muista henkilöstön palkkaukseen liittyvistä asioista. Näistä tuomioistuinlaitosta koskee neljä.

Valmistelun aikana on esitetty, että näitä tehtäviä ei siirrettäisi Tuomioistuinvirastolle tai niitä koskeva päätösvalta tulisi rajata yksinomaan viraston ylijohtajalle, koska työnantajan päätösvaltaan kuuluvista asioista eivät intressiristiriidasta johtuen saisi olla päättämästä palkansaaja-järjestöjen nimeämät jäsenet.

Hallinnonalan virkoja koskevaa palkkaustoimivaltaa tai virkajärjestelyoikeuksia ei ole yleensä siirretty uusille virastoille heti. Näin on toimittu esimerkiksi Valtakunnansyyttäjänvirastoa ja Valtakunnanvoudinvirastoa perustettaessa. Kummallakaan keskusvirastoista ei heti perustamisestaan lähtien ole ollut oikeutta virkaehtosopimusasioissa neuvotteluviranomaisena toimimiseen taikka hallinnonalan virkojen perustamiseen tai lakkauttamiseen. Näistä viimeksi eli vuonna 2010 perustettu Valtakunnanvoudinvirasto sai hallinnonalan virkoja koskevat oikeudet vasta vuonna 2017. Oikeutta neuvotteluviranomaisena toimimiseen sillä ei vielä ole, vaan ulosottolaitosta koskevat virkaehtosopimusneuvottelut kuuluvat edelleenkin oikeusministeriön toimivaltaan.

Tuomioistuinviraston tehtäväkentän laajuus huomioon ottaen on perusteltua, että se voi ensimmäisinä toimintavuosinaan keskittyä tuomioistuinlaitoksen toiminnan kannalta kaikkein keskeisimpien tehtävien toteuttamiseen. Ensi vaiheessa Tuomioistuinviraston tulisi voida keskittyä esimerkiksi tuomioistuinlaitoksen tulosohjaukseen ja toiminnan yleiseen kehittämiseen, eikä niinkään virkojen järjestelyyn tai virkaehtosopimuksiin liittyviin asioihin.

Edellä todetuista syistä on tarkoituksenmukaista, että tuomareiden virkaehtosopimusta koskeva neuvotteluoikeus säilytetään oikeusministeriöllä ainakin toistaiseksi. Sama koskee tuomioistuinlaitoksen virkojen perustamista, lakkauttamista ja siirtämistä koskevaa toimivaltaa. Näiden tehtävien jäädessä oikeusministeriöön myös niihin läheisesti liittyvät luottamusmiesasiat olisi perusteltua hoitaa ministeriöstä käsin. Näiden kaikkien tehtävien siirtäminen tulee arvioida uudelleen viraston oltua toiminnassa jonkin aikaa. Edellä todetulla tavalla Tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpano olisi rakenteeltaan sellainen, että mitään estettä tehtävien siirtämiselle ei olisi.

Tuomioistuinlaitoksen virkoja koskevan toimivallan säilyminen oikeusministeriöllä ei estäisi sitä, että Tuomioistuinvirasto yhteistyössä tuomioistuinten kanssa huolehtisi jatkossa isoihin hankkeisiin, kuten rakenneuudistuksiin, liittyvistä henkilöstöasioista ja yhteistoimintamenettelystä. Oikeusministeriö päättäisi tällaisten uudistusten toteuttamisesta ja huolehtisi niiden edellyttämästä säädösvalmistelusta ja virkasiirroista sekä tekisi esimerkiksi henkilöstön palkkaturvaa ja muuta muutostukea koskevat päätökset.

Tuomioistuinvirasto päättäisi omien virkojensa järjestelemisestä valtion virkamiesasetuksen 3 §:n 1 momentin mukaisesti. Sen perusteella Tuomioistuinvirasto voi itse päättää virkojensa perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta. Tuomioistuinvirasto voisi myös päättää vi-

ran siirtämisestä viraston sisällä eri yksikköjen välillä. Päätösvalta näissä asioissa kuuluisi ylijohtajalle, jollei päätösvaltaa ole siirretty muulle virkamiehelle. Ylijohtajan virka kuitenkin perustetaan, lakkautetaan ja muutetaan virkamiesasetuksen 2 §:n 2 momentin mukaisesti oikeusministeriön päätöksellä.

Koska tuomioistuinten henkilöstöä koskeva palkkatoimivalta säilyisi oikeusministeriöllä, se päättäisi henkilöstön erilaisista palkkioista ja korvauksista. Lautamiehille ja asiantuntijajäsenille maksettavien korvausten ja palkkioiden perusteista päättäminen on kuitenkin perusteltua osoittaa Tuomioistuinvirastolle. Tästä toimivallasta säädettäisiin laissa.

3.2.4 Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset

Edellä todetulla tavalla Tuomioistuinviraston päivittäisestä toiminnasta vastaisi Tuomioistuinviraston johtokunnan nimittämä ylijohtaja. Ylijohtaja olisi valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ministeriön alaisen keskusviraston johtaja. Näin ollen Tuomioistuinviraston perustamista valmistelleen toimikunnan ehdotus oli, että Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset olisivat samat kuin muilla sanotussa lainkohdassa tarkoitetuilla ministeriön alaisen keskusvirastojen johtajilla. Valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin mukaan kelpoisuusvaatimukset tällaiseen virkaan ovat ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus. Toimikunta ei siis ehdottanut, että Tuomioistuinviraston ylijohtajalta edellytettäisiin oikeustieteellistä ylempää korkeakoulututkintoa. Toimikunta piti perusteltuna, että viraston ylijohtaja voisi olla myös muu kuin tuomaritaustainen henkilö. Tuomioistuinten tuntemus viraston johdossa turvattaisiin jo sillä, että virastossa ylintä päätösvaltaa käyttävä johtokunta olisi tuomarienemmistöinen.

Vaihtoehtona on esitetty, että ylijohtajan virkaan valittavalta edellytettäisiin ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Tätä on perusteltu muun muassa Tuomioistuinviraston tehtävillä ja asemalla.

Tuomioistuinviraston tehtävät edellyttävät, että ylijohtajalla on hyvä tietämys ja tuntemus Suomen oikeusjärjestelmästä ja kyky ymmärtää ja hallita vaativia ja laajoja oikeudellisia kysymyksiä. Oikeustieteen maisterin tutkinnon voidaan arvioida antavan parhaat valmiudet oikeudellista asiantuntemusta edellyttäviin tehtäviin ja tällaisten tehtävien vaatimien erityistietojen hankkimiseen. Myös muilta oikeusministeriön keskushallintoviranomaisten päälliköiltä eli valtakunnansyyttäjältä ja valtakunnanvoudilta edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa.

Edellä todetun perusteella on päädytty pitämään perusteltuna, että ylijohtajalta edellytetään oikeustieteen muuta ylempää korkeakoulututkintoa kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkintoa. Varteenotettavia hakijoita ylijohtajan virkaan olisivat esimerkiksi tuomioistuinlaitoksen johtotehtävissä, eri ministeriöissä tai muissa valtionhallinnon virastoissa johtamistehtävissä toimineet henkilöt tai yksityisen sektorin lakimiehet.

3.2.5 Eräiden lautakuntien asema

Tuomioistuinvirastotoimikunta ei esittänyt muutoksia tuomarivalintalautakunnan tai tuomarinkoulutuslautakunnan asemaan, vaan nämä lautakunnat olisivat edelleenkin itsenäisiä. Toimikunta arvioi kuitenkin käytännön toiminnan järjestämisen kannalta olevan perusteltua, että lautakuntien sihteeristöt toimisivat Tuomioistuinviraston yhteydessä. Lausunnonantajat pitivät toimikunnan ehdotuksia perusteltuina.

Tuomioistuinvirastotoimikunta ei ottanut kantaa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) säädetyn oikeudenkäyntiavustajalautakunnan asemaan.

Oikeusministeriö on jatkovalmistelussa kuullut kaikkia edellä mainittuja lautakuntia. Kuulemisissa on käynyt ilmi, että lautakuntien tehtävät ovat varsin erilaisia. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta eroaa tehtäviensä puolesta kahdesta muusta lautakunnassa. Tehtävät eivät juurikaan edellytä yhteistyötä oikeusministeriön tai tuomioistuinten kanssa. Edellä todettu huomioon ottaen lautakunnan sijoittamista Tuomioistuinviraston yhteyteen ei ole pidetty jatkovalmistelunkaan perusteella tarkoituksenmukaisena.

Yhteistyötä eri lautakuntien sihteeristöjen välillä ei juurikaan ole ollut. Tuomarivalintalautakunta ja tuomarinkoulutuslautakunta kuitenkin arvioivat, että sihteeristöjen olisi sihteeripalveluiden käytännön järjestämiseksi perusteltua toimia Tuomioistuinviraston yhteydessä. Tämän myötä työskentelyn järjestäminen olisi joustavampaa ja vähemmän haavoittuvaa, kun sijaisjärjestelyt olisivat nykyistä helpommin toteutettavissa. Lautakunnat saattavat tarvita myös lisäresursseja tai asiantuntemusta esittelytehtäviin. Esimerkiksi koulutuslautakunnassa on käytännössä ollut tarvetta koulutussuunnittelijalle, jonka tulisi voida toimia myös lautakunnan esittelijänä.

Edellä todetun perusteella jatkovalmistelussa on päädytty esittämään, että Tuomioistuinvirasto vastaisi lautakuntien sihteeripalveluiden järjestämisestä. Tarpeen mukaan se voisi osoittaa asiantuntijoitaan lautakuntien käyttöön myös muutoin. Tämä henkilöstö olisi Tuomioistuinviraston palveluksessa, mutta hoitaisi lautakunnan tehtäviä sen ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Tarvittaessa tehtäviin vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista voitaisiin määrätä työjärjestyksessä. Riippumattomuussyistä lautakunnat kuitenkin nimittäisivät lautakunnan varsinaisen sihteerinsä ja mahdolliset sivutoimiset esittelijänsä itse. Näiden kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin jatkossakin laissa.

Oikeusministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan lautakunnat kuuluvat oikeusministeriön toimialaan (2 §:n 1 momentin 30—31 kohta). Oikeusministeriön työjärjestyksestä annetun oikeusministeriön asetuksen lähtökohtana on, että hallinnonalan virastojen ohjauksessa noudatetaan tulosohjausta. Asetuksessa on erikseen määritelty, mikä osasto vastaa kunkin hallinnonalan viraston tulosohjauksesta. Asetuksen 17 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaisesti oikeushallinto-osaston tehtävänä on käsitellä tuomarivalintalautakuntaa ja tuomarinkoulutuslautakuntaa koskevat asiat. Asetuksessa ei kuitenkaan ole nimenomaista säännöstä siitä, että nämä lautakunnat tuomioistuinten tapaan kuuluisivat oikeusministeriön tulosohjattaviksi. Käytännössä on kuitenkin pidetty tarpeellisena, että lautakuntien kanssa käydään niiden määrärahoja ja toiminnan tavoitteita koskevat vuosittaiset keskustelut. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että lautakuntien tulosohjaustehtävät osoitettaisiin Tuomioistuinvirastolle. Tämä ei vaikuttaisi lautakuntien itsenäiseen asemaan.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Yleistä

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi Tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja tukemisesta. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi itsenäinen virasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Ottaen huomioon Tuomioistuinviraston läheinen suhde tuomioistuinlaitokseen virastoa koskevat säännökset olisi perusteltua ottaa tuomioistuinlakiin, jossa on myös säännökset tuomarinviraston

valintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta. Tuomioistuinvirastosta ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuinlakiin lisättävässä uudessa 19 a luvussa.

Ehdotus tarkoittaa, että nykyisin oikeusministeriölle kuuluvat tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät siirretään Tuomioistuinvirastolle. Näin luotaisiin edellytykset sille, että tuomioistuimet pystyvät täyttämään lainkäyttötehtävänsä mahdollisimman hyvin.

Ylimpien tuomioistuinten tuomioistuinlaitoksen valvontaan liittyviin tehtäviin ei ehdoteta muutoksia. Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle kuuluisi siten jatkossakin perustuslain 99 §:ssä säädetty tehtävä valvoa lainkäyttöä omalla toimialallaan. Niin ikään hovioikeuksien tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:ssä säädetyt tehtävät säilyisivät ennallaan.

Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi tuomariemmistöinen johtokunta, mikä korostaisi tuomioistuinten riippumattomuutta. Viraston käytännön toiminnasta huolehtisi päätoiminen ylijohdaja, joka muiden valtion ylimpien virkamiesten tavoin nimitettäisiin tehtäväänsä määrääjäksi. Jotta virasto voisi tehokkaasti hoitaa tehtäviään ja palvella tuomioistuinlaitosta tavoitellulla tavalla, tulisi sillä olla riittävät resurssit. Tuomioistuinlaitokseen liittyvien keskushallintotehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti tulisi Tuomioistuinvirastossa olla ainakin noin 45 henkilötyövuotta. Tässä on otettu huomioon myös se, että toimintojen organisointi itsenäiseen virastoon samoin kuin tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon laadullinen kehittäminen edellyttävät jossain määrin lisäpanostusta.

Esityksellä luotaisiin Tuomioistuinviraston perustamisen edellyttämä lainsäädäntö, jossa olisi määritelty Tuomioistuinviraston pääasialliset tehtävät ja organisaatio. Riippumattoman Tuomioistuinviraston tehtäväksi jäisi tarkemmin arvioida, missä määrin tuomioistuinten hallinnollisia tehtäviä on perusteltua hoitaa keskitetysti. Tuomioistuinvirasto päättäisi itse myös organisaatiostaan. Näihin lainsäädännön täytäntöönpanovaiheen tehtäviin voidaan ryhtyä vasta hyväksytyin lainsäädännön perusteella, kun viraston ylintä päätösvaltaa käyttävä johtokunta on nimitetty.

Viraston sijoittamispaikkaa koskeva asia on käsitelty valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetun lain (362/2002) ja valtioneuvoston asetuksen (567/2002) edellyttämällä tavalla Alueellistamisen koordinaatioryhmässä. Oikeusministeriö on laatinut lainsäädännössä tarkoitetun sijoittamisselvityksen (ks. Tuomioistuinviraston sijoittamisselvitys 19.5.2018 ja lisäselvitys 6.6.2018) ja se on käsitelty koordinaatioryhmässä keväällä 2018. Alueellistamisen koordinaatioryhmän edellyttämällä tavalla oikeusministeriö on edelleen selvittänyt mahdollisuuksia järjestää viraston työskentely monipaikkaisesti ja viraston perustamisella tavoiteltuja nettomääräisiä säästöjä sekä arvioinut Tuomioistuinviraston yhteyksiä muihin vireillä oleviin uudistuksiin (ks. selvitys 9.8.2018). Lisäksi Tuomioistuinvirasto-toimikunta on mietinnössään ottanut kantaa Tuomioistuinviraston sijoittamiseen ja selvittänyt muun muassa muiden Pohjoismaiden kokemuksia viraston sijaintipaikasta (ks. Mietintöjä ja lausuntoja 23/2017 s. 13).

3.3.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestäminen

Oikeusministeriön tehtävät

Oikeusministeriölle kuuluisi edelleenkin tuomioistuinlaitoksen strateginen ohjaus ja kehittäminen. Oikeusministeriö vastaisi jatkossakin toimialansa palvelujen saatavuudesta ja oikeudellisesta jaotuksesta. Ministeriö päättäisi näin ollen esimerkiksi tuomioistuinlaitosta koskevien merkittävien hankkeiden, kuten rakenneuudistusten toteuttamisesta. Lisäksi se huolehtisi muista tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten säädösvalmiste-

lusta sekä talousarvio- ja kehysvalmistelusta. Ministeriö vastaisi myös Tuomioistuinviraston tulosohjauksesta. Lisäksi sille kuuluisivat ne tuomioistuinlaitosta koskevat tehtävät, jotka edellyttävät valtioneuvoston tai tasavallan presidentin päätöksentekoa, kuten tuomareiden nimitykseen liittyvät esittelytehtävät. Vastaavasti se huolehtisi myös tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan kokoonpanoa koskevista esittelytehtävistä.

Edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa todetuista syistä oikeusministeriölle kuuluisi jatkossakin tuomioistuinlaitoksen virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen, muuttamiseen ja siirtämiseen liittyvä toimivalta. Oikeusministeriö huolehtisi myös tuomioistuinlaitoksen henkilöstön palkkausta koskevista virkaehtosopimusneuvotteluista. Näin ollen myös koko hallinnonalalle yhteiset luottamusmiesasiat hoidettaisiin ministeriöstä käsin. Lisäksi ministeriö päättäisi henkilöstölle maksettavista palkkioista lukuun ottamatta lautamiesten ja asiantuntijoiden palkkioita, jotka kuuluisivat lain mukaan Tuomioistuinvirastolle. Virkaehtosopimuksia ja virkajärjestelyä koskeva toimivalta voisi olla perusteltua siirtää Tuomioistuinvirastolle. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi joidenkin vuosien kuluttua, kun Tuomioistuinvirasto on käynnistämävaiheen jälkeen vakiinnuttanut toimintansa. Tuomioistuinviraston tehtäviä koskeva sääntely (tuomioistuinlaki 19 a luku 2 § 2 mom. 12 kohta) on muotoiltu siten, että se mahdollistaa tehtävien siirtämisen virastolle virkamiesasetuksen ja virkaehtosopimusasetuksen muuttoksella.

Nykyistä vastaavasti oikeusministeriö vastaisi niistä hallinnonalan virastojen vuokrasopimuksista, jotka oikeusministeriön työjärjestyksen mukaan kuuluvat oikeusministeriön päätösvaltaan (48 §). Arvoltaan kaikkein suurimmat edellyttävät lisäksi valtioneuvoston raha-asioinvaliokunnan puolta. Asioiden käsittelystä valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnassa annetun valtioneuvoston määräyksen (2012) mukaan valiokunnassa on käsiteltävä asiat, joissa on kysymys sitoutumisesta vähintään 5 miljoonan euron arvoiseen useampaa vuotta kevaan sopimukseen, kuten esimerkiksi uuden toimitilan vuokraus tai hallinnon tietojärjestelmä. Oikeusministeriön talousyksikkö huolehtisi edelleen hallinnonalan toimitilajohtamisen yhteensovittamisesta.

Oikeusministeriölle kuuluisi myös hallinnonalan tietojärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon liittyvä ohjaus- ja koordinoituvastuu. Nämä tehtävät kuuluvat keskeisesti oikeusministeriön tietohallintoyksikölle, joka vastaa muun muassa hallinnonalan tietohallintostrategian valmistelusta, hallinnonalan yhteisistä tietohallintohankkeista, tietohallinnon kokonaisarkkitehtuurista ja merkittävistä tietoteknisistä hankinnoista, kuten myös hallinnonalan yhteisten tietoteknisten tarpeiden selvittämisestä sekä hallinnonalan tekniseen tietoturvaluuteen liittyvästä ohjauksesta ja kehittämisestä. Edellä jo todetulla tavalla myös tietojärjestelmiin liittyvät sopimukset saattavat edellyttää käsittelyä valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnassa.

Oikeusministeriön hallintoyksikkö vastaisi edelleen esimerkiksi hallinnonalan yhteisestä henkilöstöhallinnosta sekä hankintatoimen ja tietoturvaluuteen ohjauksesta ja kehittämisestä. Vastaavasti ministeriön talousyksikkö huolehtisi jatkossakin hallinnonalan määrärahaehdotusten ja toiminta- ja taloussuunnitelman valmistelusta, talousarvion valmistelusta ja toteutumisen seurannasta, tulosohjausprosessista, sekä taloutta koskevista seuranta- ja raportointimenetelyistä. Lisäksi se vastaisi ministeriön ja hallinnonalan yleisistä toiminnan ja talouden kehittämistehtävistä. Tuomioistuimia koskevat kirjanpitoyksikkötehtävät eli maksuliikettä, kirjanpitoa ja muuta laskentatoimea koskevat tehtävät siirtyisivät Tuomioistuinvirastolle. Virasto vastaisi näin ollen myös sisäisen tarkastuksensa ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Myös kansainvälistä oikeudenhoitoa koskevat tehtävät jäisivät oikeusministeriön vastuulle. Tuomioistuinvirastolle voisi kuitenkin olla perusteltua osoittaa joitakin esimerkiksi kansainvälisiin oikeusapupyntöihin liittyviä ohjaus- ja koordinoitutehtäviä.

Oikeusministeriön ulosottolaistosta, oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä sekä eräitä erillisvirastoja koskeviin tehtäviin ei esitetä muutoksia.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osaston vahvuus olisi uudistuksen jälkeen arviolta hieman alle 40 henkilötyövuotta. Näistä tuomioistuinlaitosta koskeviin tehtäviin sitoutuisi noin 15 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi oikeusministeriön erillisyksiköissä hoidettaisiin jatkossakin koko hallinnonalalle yhteisesti kohdistuvia tehtäviä.

Tuomioistuinviraston tehtävät

Viraston ydintehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirasto tukisi tuomioistuimia niiden perustehtävän suorittamisessa ja vastaisi keskitetysti nyt oikeusministeriölle kuuluvista tuomioistuinlaitoksen keskushallinto-tehtävistä. Virasto vastaisi siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Tämä edellyttäisi, että tuomioistuinten keskushallintoon panostetaan ja siihen osoitetaan nykyistä enemmän voimavaroja.

Tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäviä olisi huolehtia tuomioistuinlaitosta koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta. Tässä tehtävässään virasto vastaisi tuomioistuinten tuloksellisuudesta ja voimavarojen jakamisesta tuomioistuimille. Oikeusministeriö vastaisi viraston tulosoajauksesta. Virasto puolestaan vastaisi talousarvioehdotusten valmistelusta. Virasto määrärahoja kohdentamalla ja tuomioistuinten toimintaa kehittämällä ja tukemalla huolehtisi ja vastaisi siitä, että tuomioistuinlaitokselle asetetut tavoitteet voidaan käytännössä saavuttaa.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden talousarvion valmisteluun liittyvistä tehtävistä. Ylimpinä tuomioistuimina niillä olisi kuitenkin korostunut asema talousarviovalmistelussa. Ne tekisivät omat talousarvioesityksensä Tuomioistuinvirastolle ja niillä olisi jatkossakin omat toimintamenomomenttinsa valtion talousarviossa. Tuomioistuinviraston tulisi myös kuulla ylimpiä tuomioistuimia tuomioistuinlaitoksen määrärahojen kokonaisuudesta.

Tuomioistuinvirastolle siirtyisivät myös useat muut tuomioistuihin liittyvät keskushallinto-tehtävät, joita on selostettu edellä nykytilaa koskevassa kuvauksessa (ks. 2.1.2). Tuomioistuinvirasto huolehtisi siten keskitetysti tuomioistuinten toimitilahallinnosta ja toimitilojen turvallisuudesta. Edellä todetulla tavalla eräät vuokrasopimukset kuuluisivat jatkossakin oikeusministeriön päätösvaltaan. Tuomioistuinvirastolle kuuluisivat myös tietojärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon liittyvät tehtävät. Se huolehtisi näistä yhteistyössä oikeusministeriön ja Oikeusrekisterikeskuksen kanssa. Myös AIPA- ja HAIPA-järjestelmien ylläpitoon ja jatkokehittämiseen liittyvät tehtävät kuuluisivat Tuomioistuinvirastolle niitä koskevien hankkeiden päättymisen jälkeen. Myös tällä hetkellä toiminnassa olevat hanketoimistot tulisivat kuulumaan osaksi Tuomioistuinvirastoa, jos hankkeet ovat edelleen käynnissä Tuomioistuinviraston aloittaessa toimintansa. Tuomioistuinvirasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Se huolehtisi tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön koulutuksesta yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Lisäksi sen tulisi huolehtia keskitetysti tuomioistuinten asiantuntijajäseniä ja lautamiehiä koskevista tehtävistä. Tuomioistuinvirasto olisi kirjanpitoyksikkö, joka vastaisi myös sisäisen tarkastuksen järjestämisestä.

Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi myös palvella ja tukea tuomioistuinlaitosta sen toteuttamassa perustehtävänsä. Virasto avustaisi tuomioistuinlaitosta esimerkiksi tuomioistuinten yleishallinnossa, johdon tuen palveluissa sekä erilaisten suunnitelmien, lomakkeiden ja ohjeis-

tusten valmistelussa. Tuomioistuinvirastolle kuuluisi henkilöstön palvelussuhteen ehtojen toteutumisen kannalta olennaisia tehtäviä, kuten työsuojelun, työterveyshuollon, osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittämisen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun ohjaus- ja tuki-tehtävät. Tuomioistuinvirasto tuottaisi tuomioistuinlaitokselle myös hankintoihin ja viestintään liittyviä palveluita. Tällaisia yleishallintoon liittyviä tehtäviä hoidetaan nykyisin sekä oikeusministeriössä että tuomioistuimissa.

Tuomioistuinvirasto voisi ajan oloon ottaa hoitaakseen myös muita palvelutehtäviä, joita nykyisin hoidetaan eri tuomioistuimissa. Tällaisia voisivat olla käännös- ja tulkkauspalvelujen yleiset järjestämistehtävät, kansainvälisen oikeusavun tuki- ja koordinoititehtävät sekä henkilöstöhallintoon liittyvät asiantuntija- ja tukipalvelut, joita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi virkamiesoikeudellisissa kysymyksissä. Virastolle voisi olla perusteltua keskittää myös tuomioistuinten henkilöstön palvelussuhdeasioita, joita nykyisin hoidetaan Kieku-järjestelmässä. Perusteltua voisi olla, että virastossa olisi myös hankintojen kilpailutukseen, tietosuojaan ja tiedonhallintaan sekä oikeusinformatiikkaan ja aineistopalveluun liittyviä asiantuntijapalveluita. Uusien tehtävien ottaminen saattaa vaatia aikanaan riittäviä lisävoimavaroja. Jo tässä yhteydessä esitetään, että virasto ottaisi päällekkäisen työn vähentämiseksi keskitetysti hoitaakseen erinäisiä tuomareiden nimittämiseen liittyviä valmistelutehtäviä. Muiden tehtävien mahdollisesta keskittämisestä päättäisi virasto itse.

Tuomioistuinvirastolle kuuluisivat myös erilaiset tiedotustehtävät sekä viestinnän kehittämiseen ja yleiseen ohjaukseen liittyvät tehtävät. Virasto voisi esimerkiksi keskitetysti huolehtia tuomioistuinten yhteisen viestintäsuunnitelman laatimisesta. Lisäksi se voisi omaan toimialaansa kuuluvissa asioissa esiintyä tiedotusvälineissä ja osallistua julkisuudessa tuomioistuinlaitosta koskevaan keskusteluun. Tämä ei tietenkään rajoita tuomioistuinten omaa osallistumista.

Virasto osallistuisi kansainväliseen yhteistyöhön ja edustaisi tuomioistuinlaitosta ulospäin sikäli kuin tehtävä ei kuulu tuomioistuimille itselleen. Sen sijaan kansainvälinen oikeudenhoito eli kansainväliseen oikeusapuun kuuluvat keskusviranomaistehtävät säilyisivät oikeusministeriössä. Edellä jo todetulla tavalla Tuomioistuinvirastolle voisi olla perusteltua osoittaa kansainväliseen oikeusapuun liittyviä asiantuntija- ja koordinoititehtäviä.

Osa tuomioistuinlaitosta koskevista keskushallintotehtävistä on sellaisia, että niitä koskeva vastuu jakautuu oikeusministeriön ja Tuomioistuinviraston kesken. Tämä tarkoittaa, että näissä tehtävissä tarvittavaa asiantuntemusta on oltava molemmissa. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi erilaisiin kehittämishankkeisiin osallistuminen, tulosohjaustehtävät, virkajärjestely- ja virkaehtosopimusasiat, toimitilat, tietojärjestelmät ja tietohallinto sekä kansainväliset tehtävät.

3.3.3 Tuomioistuinviraston johtaminen ja organisaatio

Johtokunta

Esityksessä ehdotetaan, että Tuomioistuinviraston ylintä päätösvaltaa käyttäisi johtokunta. Johtokunnassa olisi kahdeksan jäsentä. Heistä enemmistö eli kuusi jäsentä olisi tuomareita. Tuomarienemmistöä pidetään olennaisena seikkana arvioitaessa viraston asemaa sekä riippumattomuusvaatimuksia. Tuomarienemmistöä edellytetään myös kansainvälisissä suosituksissa. Tuomioistuinten monipuolisen tuntemuksen varmistamiseksi johtokunnassa olisi tuomarit korkeimmista oikeuksista sekä muista perustuslain 98 §:ssä mainituista eri tuomioistuinlajeista. Tuomarijäsenistä kahden tulisi olla päällikkötuomareita. Heistä toinen olisi yleisistä tuomioistuimista ja toinen hallinto- tai erityistuumioistuimista. Johtokunnassa olisi kuuden tuo-

marijäsenen lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi muu jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta.

Ylimmät tuomioistuimet nimeäisivät kumpikin oman jäsenehdokkaansa. Hovioikeuksien, käräjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit nimeäisivät neljä muuta tuomarijäsenehdokasta ilmoittautumisten perusteella. Päällikkötuomareiden olisi ennen nimeämisten tekemistä keskusteltava keskenään ja kuultava tuomareita. Tämä toteutettaisiin keskustelemalla nimettävistä ehdokkaista työntekijäjärjestöjen, kuten esimerkiksi Suomen tuomariliitto ry:n kanssa. Menettelyllä pyrittäisiin varmistamaan, että tuomarijäsenet edustaisivat monipuolisesti erilaisten tuomioistuinten asiantuntemusta ja että kokoonpano täyttää tasa-arvolainsäädännön vaatimukset. Edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa esitetyistä syistä päällikkötuomarit nimeäisivät ilmoittautumisten perusteella myös muun henkilöstön kuin tuomareiden jäsenehdokkaan henkilöstöjärjestöjä kuultuaan.

Oikeusministeriö ilmoittaisi tehtävien avoinna olemisesta ja pyytäisi nimeämiset toimivaltaisilta tahoilta. Näin se huolehtisi myös julkishallinnon johtamistuntemusta omaavan jäsenehdokkaan hankkimisesta. Ehdokkaita nimettäisiin kaksi kertaa niin paljon kuin on paikkoja. Ehdokasasettelun tavoitteena olisi, että johtokunnassa olisi mahdollisimman laaja tuomioistuinten toiminnan tuntemus. Johtokunnan jäsenyys ei olisi päätoiminen tehtävä vaan oman toimen ohella hoidettava luottamustoimi.

Ylijohtaja

Virastoa johtaisi ylijohtaja, jonka johtokunta nimittäisi viiden vuoden määräajaksi. Ylijohtajan toimivallasta ja tehtävistä voitaisiin määrätä tarkemmin viraston työjärjestyksessä, jonka johtokunta vahvistaisi. Ylijohtajan virkaan valittavalta vaadittaisiin Suomen kansalaisuutta, ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa, tehtävän edellyttämää monipuolista kokemusta, käytännössä osoitettua johtamistaitoa sekä johtamiskokemusta. Ylijohtaja voisi olla myös muu kuin tuomaritaustainen henkilö, mutta edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa todetuista syistä hänen tulisi olla oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut.

Ylijohtaja olisi valtion virkamieslain 26 §:n 4 momentissa tarkoitettu valtion ylimpään johtoon kuuluva virkamies, johon sovellettaisiin valtion virkamieslain säännöksiä. Tästä seuraa, että ylijohtajan virkaan nimitettäisiin valtion virkamieslain 9 a §:ssä säädetyn mukaisesti viiden vuoden määräajaksi, jollei erityisestä syystä olisi perustetta nimittää tätä lyhyemmäksi määräajaksi. Toimikausien lukumäärää ei ole rajattu, joten ylijohtajaksi voitaisiin nimittää uudelleen. Jos sama henkilö tulisi valituksi toiseksi viiden vuoden toimikaudeksi, hän menettäisi sen viran, johon hänet oli nimitetty vakinaisesti, jollei viranomaisen erityisistä syistä toisin päätä (valtion virkamieslaki 65 § 2 momentti). Valtion ylimpään johtoon kuuluvana ylijohtajan irtisanomissuoja olisi muista virkamiehistä poikkeava eli hänet voitaisiin valtion virkamieslain 25 §:ssä säädettyjen yleisten irtisanomisperusteiden lisäksi irtisanoa 26 §:n mukaisesti, kun siihen on viran luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy.

Ylijohtajan palvelussuhdetta koskeva päätösvalta olisi tuomioistuinlain mukaisesti Tuomioistuinviraston johtokunnalla. Valtion ylimpiin virkamiehiin kuuluvana ylijohtajan palkkauksesta päättäisi kuitenkin valtion virkaehtosopimuslain mukaisesti valtiovarainministeriö.

Organisaatio

Esityksen mukaan perustettavassa virastossa tulisi olla vähintään 45 henkilötyövuotta. Tämä henkilöstömäärä riittäisi turvaamaan tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävien tyydyttävän hoitamisen, mutta mitoitus ei kuitenkaan olisi riittävä tuottamaan tuomioistuimille kaikkia tarpeellisia palveluita, kuten erilaisia neuvonta- ja kielipalveluja. Viraston henkilöstömäärää voi olla tarpeen myöhemmin lisätä tehtävien lisääntyessä. Todettakoon, että henkilöstömäärässä ei ole mukana tuomarivalinta- tai tuomarinkoulutuslautakunnan sihteeristöjä eikä tietojärjestelmien kehittämisestä vastaavia AIPA- tai HAIPA-hanketoimistoja.

Virasto voitaisiin organisoida Tuomioistuinviraston tehtävien mukaisesti esimerkiksi hallintoyksikköön, talousyksikköön ja kehittämyksikköön. Tämä vastaisi sitä organisaatorakennetta, joka on omaksuttu muissa pohjoismaissa ja Alankomaissa. Virasto kuitenkin itse päättäisi omasta organisaatiostaan laissa asetetuissa rajoissa. Sillä, miten toiminnot jakautuvat eri yksiköiden välillä, ei ole ratkaisevaa merkitystä viraston henkilöstömäärän kannalta. Lopullinen organisaatorakenne muodostuu vasta virastoa perustettaessa.

Tuomioistuinvirasto olisi asiantuntijaorganisaatio. Näin ollen virkarakenteen tulisi olla asiantuntijapainotteinen. Virkarakenteen arvioinnissa on pidetty lähtökohtana, että henkilöstössä (johto pois lukien) olisi noin kaksi kolmannesta asiantuntijoita ja yksi kolmannes avustavaa henkilöstöä. Koska virasto tarvitsee oman henkilöstön erilaisiin palvelu- ja tukitehtäviin, hallinto henkilöstön määrä olisi jo tästä syystä suurempi kuin nykyisin oikeusministeriössä, jolle yleiset palvelut tuotetaan osana valtioneuvostoa. Tuomioistuinviraston virkarakenteessa tulisi kiinnittää huomiota myös kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja siten huolehtia siitä, että Tuomioistuinvirastossa on riittävästi sekä suomen- että ruotsinkielentaitoista henkilöstöä.

3.3.4 Tuomarivalinta- ja tuomarinkoulutuslautakuntien asema

Tuomarivalintalautakunta ja tuomarinkoulutuslautakunta toimisivat edelleenkin itsenäisinä lautakuntina, jotka valtioneuvosto asettaa. Koska tuomarinkoulutukseen liittyvät tehtävät siirtyisivät oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle, virasto ja tuomarinkoulutuslautakunta toimisivat läheisessä yhteistyössä. Käytännön syistä on tarkoituksenmukaista, että nämä kaksi lautakuntaa voisivat hyödyntää viraston palveluja, kuten toimitiloja ja sihteerityövoimaa. Näin ollen perusteltua olisi, että lautakuntien sihteeristöt toimisivat Tuomioistuinviraston yhteydessä. Lautakunnat kuitenkin nimittäisivät itse sihteerinsä ja mahdolliset sivutoimiset esittelijänsä. Tuomioistuinvirasto huolehtisi lautakuntien muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voisi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien, kuten esimerkiksi koulutussuunnittelua, varten.

Lakivaliokunta on tuomioistuinlakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 7/2016 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 8/2016 vp) käsitellyt esitetyn tuomarien koulutusjärjestelmän suhdetta perustettavan Tuomioistuinviraston tehtäviin. Valiokunta on pitänyt ehdotettua järjestelmää toteuttamiskelpoisena mutta myös pitänyt tärkeänä, että mahdollisuudet organisoida se osaksi Tuomioistuinvirastoa selvitetään. Asiaa valmisteltaessa on päädytty siihen, että tuomioistuinlailla toteutettua järjestelmää ei ole syytä muuttaa Tuomioistuinviraston perustamisen vuoksi. Viraston perustaminen merkitsee tältä osin erityisesti sitä, että oikeusministeriölle kuuluvat koulutustehtävät siirtyvät virastolle mutta että koulutuslautakunnan asemaa ja tehtäviä ei ainakaan tässä vaiheessa muuteta. Eduskunnan tuomioistuinlain säätämisen yhteydessä edellyttämällä tavalla oikeusministeriö seuraa tuomareiden koulutusta koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia tarkoituksenaan antaa asiasta selvitys eduskunnalle vuosina 2020 ja 2023. Näin ollen asiaan voidaan palata, kun järjestelmän toimivuudesta sekä lautakunnan ja viraston yhteistyöstä on saatu kokemuksia.

Edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa todetulla tavalla Tuomioistuinvirasto huolehtisi lautakuntien tulohajautuksesta ja tekisi niiden määrärahoja koskevat kehys- ja talousarvioesitykset osana tuomioistuinlaitosta.

Lautakunnat kuuluisivat edelleenkin oikeusministeriön toimialaan. Niiden asettamiseen ja kokoonpanon muuttamiseen liittyvät esittelytehtävät säilyisivät jatkossakin oikeusministeriöllä. Tuomioistuimia vastaavasti, oikeusministeriölle kuuluisi myös lautakuntia koskevat virkaehtosopimusasiat. Tuomioistuinvirasto puolestaan päättäisi lautakunnan henkilöstön virkoja koskevista virkajärjestelyasioista. Lautakunnat voisivat työjärjestyksissään antaa tarkempia määräyksiä henkilöstön tehtävistä ja kelpoisuusvaatimuksista.

Esityksessä ehdotetaan, että virasto huolehtisi eräistä tuomareiden ja muiden lainkäyttövirkojen hakumenettelyyn liittyvistä käytännön toimenpiteistä tuomioistuinten ja tuomarivalintalautakunnan tai tuomarinkoulutuslautakunnan ohjeiden mukaisesti. Se huolehtisi keskitetysti myös viran hakijoita koskevien ansioyhdistelmien laatimisesta. Tämä koskisi niin määräaika- kuin vakinaisiakin tuomarin virkoja, kuten myös asessorin ja käräjänotaarin virkoja.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ehdotetaan perustettavaksi Tuomioistuinvirasto huolehtimaan tuomioistuinten keskushallintotehtävistä. Tavoitteena on näin vahvistaa tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja parantaa niiden toimintaedellytyksiä. Ehdotus tulee lisäämään tuomioistuinten keskushallinnosta aiheutuvia kustannuksia jonkin verran. Tarkoitus on, että panostus johtaa oikeusturvan laadun parantumiseen ja tuomioistuinten toiminnan tehostumiseen.

Esityksestä aiheutuvat kustannukset katetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisten määrärahojen ja henkilötöyvuosimäärien puitteissa.

4.1.1 Toimintamenot

Ehdotuksen mukaan Tuomioistuinviraston henkilöstömäärä olisi vähintään 45, mikä on huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi Alankomaissa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa, joiden järjestelmiin on esitystä valmisteltaessa tutustuttu. Tosin luvut eivät ole kaikilta osin täysin vertailukelpoisia. Esimerkiksi Suomessa tietojärjestelmiin ja tietotekniikkaan liittyvät asiat on keskitetty Oikeusrekisterikeskukselle ja Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorille, joiden tuomioistuinlaitokseen liittyviin tehtäviin sitoutuvat resurssit eivät ole mukana Tuomioistuinviraston henkilöstömäärässä.

Jatkovalmistelun aikana on oikeusministeriöön palkattu lisää henkilöstöä esimerkiksi vireillä oleviin tuomioistuinlaitoksen kehittämishankkeisiin ja niihin liittyviin koulutustehtäviin. Oikeusministeriölle on tullut myös uusia tehtäviä, jotka ovat vaatineet lisäresursseja. Tällaisia ovat tietosuojaan ja asiakäsittelyjärjestelmien kehittämiseen liittyvät arkistoinnin ja tiedonhallinnan asiantuntijatehtävät. Projektiluontoisissa tehtävissä toimivat henkilöt työskentelevät pääosin hallinnonalan rahoituksella. Näihin tehtäviin sitoutuu tällä hetkellä yhteensä arviolta noin viisi henkilötöyvuotta, ja ne voidaan siirtää oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle.

Ehdotuksen mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan sihteeripalveluiden järjestämisestä. Tämä tarkoittaa, että nykyiset lautakuntien osastosihteerit (2 henkilötöyvuotta) siirtyisivät Tuomioistuinviraston palvelukseen. Tarkoituksenmukaista olisi myös, että lautakuntien niin sanonut varsinaiset sihteerit

(2 henkilötyövuotta) siirrettäisiin oikeusministeriön palkkausjärjestelmästä Tuomioistuinviraston palkkausjärjestelmään. Näistä siirroista ei aiheudu taloudellisia vaikutuksia.

Edellä todetulla henkilöstömäärällä Tuomioistuinviraston vuosittaiset toimintamenot olisivat karkeasti arvioiden enintään noin 4 miljoonaa euroa. Valtaosa toimintamenoista olisi henkilöstökuluja, joiden määrä suoritusosineen ja sivukuluineen olisi arviolta noin 3,4 miljoonaa euroa vuodessa. Arviossa on otettu huomioon viraston virkarakenteen asiantuntijapainotteisuus. Lisäksi on huomioitu se, että virasto tarvitsee henkilöstöä muun muassa virastopalveluihin, tietotekniseen tukeen, kirjaamoon ja muihin yleisiin tukitoimintoihin, jotka oikeusministeriölle tuotetaan osana valtioneuvostoa.

Viraston johtokunnan jäsenten palkkioiden määrä olisi arviolta ainakin noin 50 000 euroa vuodessa. Tuomioistuinviraston tarvitsema toimitila on tavanomaista toimistotilaa ja koulutuksen järjestämiseen soveltuvaa tilaa, minkä vuoksi toimitilakustannukset kyettäisiin pitämään varsin kohtuullisina. Tämä huomioon ottaen Tuomioistuinviraston toimitilavuokrasta aiheutuvat kustannukset olisivat arviolta noin 200 000 euroa vuodessa. Tämän lisäksi muihin vuosittaisiin toimintamenoihin, kuten tietojärjestelmiin, koulutukseen sekä matkakustannuksiin, on syytä varata ainakin saman verran kuin nykyisin oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla eli arviolta noin 400 000 euroa. Toimitila- ja matkakustannusten muodostumista on kuvattu tarkemmin oikeusministeriön laatimissa selvityksissä (ks. Tuomioistuinviraston sijoitusselvitys 19.4.2018, lisäselvitys 6.6.2018 ja selvitys 9.8.2018).

4.1.2 Oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastoon siirtyvät resurssit

Oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla työskentelee tällä hetkellä yhteensä 43 henkilöä, minkä lisäksi projektiluontoisissa tehtävissä toimii hallinnonalan rahoituksella 10 henkilöä. Osasto vastaa tuomioistuinlaitoksen lisäksi ulosottolaitoksen, oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin sekä eräiden erillisvirastojen toimintaedellytyksistä ja ohjaamisesta. Osaston yksiköistä talous- ja henkilöstöhallintoyksikön sekä koulutusyksikön tehtävät ovat erityisesti sellaisia, että ne suuntautuvat yhteisesti koko hallinnonalalle. Myös niitä hoitavat henkilöt ovat kohdevirastosta riippumatta pääosin samoja. Tuomioistuinvirastoa perustettaessa on näin ollen varmistuttava siitä, että tuomioistuinlaitosta koskevien tehtävien siirto ei vaaranna hallinnonalan virastoille kohdistuvien oikeusministeriöön jäävien tehtävien hoitoa.

Tällaisten yhteisten tehtävien hoitoon sitoutuu tällä hetkellä arviolta yhteensä noin seitsemän henkilötyövuotta. Näistä suurin osa koskee hallinnonalan henkilöstön virkaehtosopimuksiin ja virkajärjestelyihin sekä virastojen toimitiloihin liittyviä tehtäviä. Ehdotuksen mukaan palkkatuimivaltaa tai virkajärjestelyoikeuksia ei siirrettäisi Tuomioistuinvirastolle. Toimitiloja koskeva päätösvalta säilyisi myös joiltakin osin ministeriöllä. Näin ollen näihin tehtäviin sitoutuvia resursseja ei voida siirtää pois ministeriöstä.

Edellä todettu koskee myös oikeusministeriön erillisyyksiköiden eli hallintoyksikön, talousyksikön, sisäisen tarkastuksen ja tietohallintoyksikön tehtäviä. Myös näissä hoidettavat tehtävät toteutetaan yhteisesti koko ministeriön hallinnonalalle ja tuomioistuimiin kohdistuva osuus on yksinään varsin pieni ja vaikeasti eroteltavissa. Kussakin yksikössä tuomioistuimia koskevien tehtävien hoitamiseen sitoutuu kokonaisuutena arvioiden enintään noin yksi henkilötyövuosi. Tämä työpanos jakautuu useiden eri henkilöiden kesken. Tuomioistuinviraston perustaminen ei poista näitä tehtäviä erillisyyksiköiltä taikka vähennä niihin sitoutuvaa työmäärää, vaan tehtävät hoidettaisiin jatkossakin keskitetysti koko hallinnonalalle. Hallinnonalan yhteisiä tehtäviä hoitavista erillisyyksiköistä ei näin ollen ole siirrettävissä henkilöstöä Tuomioistuinvirastoon.

Edellä jo todetulla tavalla oikeusministeriön oikeushallinto-osaston kokonaisvahvuus on projektiluontoisissa tehtävissä toimivat henkilöt mukaan lukien yhteensä noin 53 henkilötyövuotta. Tästä tuomioistuimiin liittyvien tehtävien hoitamiseen sitoutuu noin 30 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi ministeriön erillisyksiköissä hoidettavista tehtävistä tuomioistuinlaitokseen sitoutuu enintään noin 4 henkilötyövuotta. Kaiken kaikkiaan oikeusministeriössä tuomioistuimiin liittyvien tehtävien hoitamiseen sitoutuu karkeasti arvioiden noin 34 henkilötyövuotta. Arviossa eivät ole mukana tuomarivalinta- ja tuomarinkoulutuslautakuntien sihteeripalvelut (yhteensä 4 henkilötyövuotta) eivätkä tietojärjestelmien kehittämisestä huolehtivat AIPA- ja HAIPA –hanketoimistot, joissa työskentelee tällä hetkellä yhteensä noin 20 henkilöä. Nämä toimistot siirtyvät Tuomioistuinvirastoon sellaisenaan, jos ne ovat edelleen toiminnassa Tuomioistuinviraston aloittaessa toimintansa. Laskelmassa ei ole myöskään otettu huomioon Oikeusrekisterikeskuksen eikä oikeusministeriön yhteisistä palveluista (kuten kieli- ja käännöspalvelut sekä virasto- ja toimitilapalvelut) vastaavan valtioneuvoston hallintoyksikön tai perustietotekniikkapalveluista vastaavan Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin työpanosta.

Oikeusministeriöstä siirrettäisiin Tuomioistuinvirastolle huomattava määrä tehtäviä. Siirrettäviin tehtäviin sitoutuu varovaisesti arvioiden noin 15—20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Siirrettävissä oleva resurssi muodostuisi pääosin projektiluontoisista kehittämisestä tehtävistä, tuomioistuinten henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvistä tehtävistä, asiakirja- ja tietohallinnon tehtävistä, tietosuojaan liittyvistä asiantuntijatehtävistä, toimitilahallintoon liittyvistä tehtävistä sekä sihteeritehtävistä. Muu henkilöresurssi (noin 14—19 henkilötyövuotta) ei ole siirrettävissä ilman, että se vaikuttaisi heikentävästi oikeusministeriön kykyyn hoitaa sille laissa säädettyjä tehtäviä.

Edellä todettu huomioon ottaen oikeusministeriöön jäävät tuomioistuinlaitosta koskevat tehtävät edellyttäisivät arviolta enintään noin 15 henkilötyövuotta vastaavaa työpanosta. Näitä hoidettaisiin jatkossakin osana oikeusministeriötä, jonka tarkempi osasto- ja yksikköjako selvitetään jatkovalmistelussa. Tämän lisäksi oikeusministeriöön jäisi edellä mainitut koko hallinnonalaan koskevat yhteiset palvelut (enintään 4 henkilötyövuotta), joista vastaavat eräät ministeriön erillisyksiköt.

4.1.3 Lisärahoitustarve

Osa tuomioistuinlaitoksen keskushallintoon liittyvistä tehtävistä on sellaisia, että niihin liittyvää asiantuntemusta tarvitaan sekä oikeusministeriössä että Tuomioistuinvirastossa. Hyvänä esimerkkinä näistä ovat edellä mainitut toimitiloja sekä henkilöstön palkkausta ja virkoja koskevat asiat sekä tulosohtaus. Näiden hoitaminen Tuomioistuinvirastossa edellyttää siten lisäresurssia, mikä on huomioitu viraston henkilöstötarvearviossa.

Edellä todetulla tavalla siirrettäviin tehtäviin sitoutuu noin 15—20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Tämä vastaa noin 1,5 miljoonan euron henkilöstökustannusta suoritusosineen ja sivukuluineen. Tuomioistuinviraston toimintamenoihin vaadittava lisäpanostus olisi siten arviolta ainakin noin 2 miljoonaa euroa vuodessa. Tästä 1,7 miljoonaa euroa on otettu huomioon Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019—2022 vuosien 2020—2022 määrärahakehkeyksissä. Loput vähintään 0,3 miljoonaa euroa on arvioitu olevan saavutettavissa keskittämällä tuomioistuinten tehtäviä Tuomioistuinvirastoon.

Koska esitys tarkoittaa tehtävien siirtoa ensisijaisesti oikeusministeriöstä keskusvirastolle, ei välittömiä lyhyen aikavälin säästöjä tuomioistuinten hallintotehtävien hoitamisessa ole saatavilla. Viraston vastuulla oleva tuomioistuinten hallinnon kehittäminen voi kuitenkin pidemmällä aikavälillä mahdollistaa toimintojen järjeistämistä säästöjä tuovalla tavalla. Näiden

määrää ei ole tässä vaiheessa mahdollista luotettavasti arvioida, koska tiedossa ei vielä ole, missä määrin virasto tulee tehtäviä keskittämään. Alustavia arvioita keskittämisen vaikutuksista tuomioistuinten toimintaan on esitetty jäljempänä viranomaisvaikutuksia koskevassa kohdassa (ks. kohta 4.3).

Se, miten virasto järjestää toimintansa sen käytettävissä olevilla määrärahoilla, jää viraston itsensä päätettäväksi.

4.1.4 Perustamiskustannukset

Viraston perustamisesta aiheutuvat kustannukset ovat arviolta vähintään miljoona euroa. Tähän sisältyy ylijohtajan ja hallinnollisen tuen palkkaamiseen sekä johtokunnan palkkoihin vuonna 2019 kuluva määrä (250 000 euroa) sekä viraston tarvitsemat ICT-laitekustannukset ja viraston toimitilojen käyttöönottoon liittyvät kustannukset. Virastolle osoitettavissa toimitiloissa olisi ennen niiden käyttöön ottamista suoritettava muutostöitä. Muutostöiden kustannukset riippuisivat erityisesti siitä, millaisessa käytössä tila on aikaisemmin ollut. Toimistokäytössä olevan tilan muuttaminen Tuomioistuinviraston tarpeisiin sopivaksi edellyttäisi vähäisempiä muutostöitä kuin muussa käytössä olleen tilan muuttaminen viraston tarpeisiin sopivaksi. Tuomioistuinviraston käyttöön tarvittavien toimitilojen muutostöiden kustannus olisi toteutustavasta riippuen noin 600 000—1 800 000 euroa. Tavanomaisesti toimitiloihin tehtävät investoinnit sisällytetään tuleviin vuokratukustannuksiin, minkä vuoksi investoinnista aiheutuva rahoitustarve jakaantuu useammalle vuodelle. Viraston käyttöön hankittavasta asianhallintajärjestelmästä, kuten esimerkiksi Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tarjoama virasto-VAHVA, sekä viraston perustamisen edellyttämistä tietojärjestelmämuutoksista ja tietoteknisistä hankinnoista aiheutuu arviolta yhteensä enintään noin 350 000 euron kerta-kustannus.

Lisäksi on varauduttava henkilöstöön muutostilanteessa kohdistuvista tukitoimenpiteistä siirtymävaiheessa aiheutuviin kustannuksiin. Koska uudistuksen kohteena olevan henkilöstön sijoittamista ja erityisesti yksittäisiä henkilöitä koskevat ratkaisut varmistuvat vasta jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa, muutosturvasta aiheutuvien kustannusten määrää ei ole tässä vaiheessa mahdollista arvioida täsmällisesti. Koska uudistus näyttäisi koskevan varsin suppeaa joukkoa oikeusministeriön virkamiehistä, ei kustannusten voida arvioida olevan merkittäviä.

Virastolle on tehtävä kokonaan uusi tai sen henkilöstö on liitettävä johonkin jo olemassa olevaan palkkausjärjestelmään. Ottaen huomioon viraston varsin pieni koko, kokonaan uuden palkkausjärjestelmän laatiminen ei välttämättä ole perusteltua. Tämä huomioon ottaen viraston palkkausjärjestelmään liittyvien kustannusten ei voida arvioida olevan uudistuksen kokonaisuuden kannalta merkittäviä.

4.2 Vaikutukset henkilöstöön

4.2.1 Oikeusministeriön henkilöstön asema

Esityksellä on vaikutusta erityisesti oikeusministeriön henkilöstöön. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle siirrettäviin tehtäviin sitoutuu varovaisesti arvioiden noin 15—20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä, mikä jakautuu useammalle kuin 15 henkilölle. Tehtävien siirtyessä myös kyseiset virat ja niiden edellyttämät resurssit siirtyisivät uuteen virastoon. Tehtäviä hoidetaan nykyisin oikeusministeriön oikeushallinto-osaston tuomioistuinyksikössä, koulutusyksikössä sekä talous- ja henkilöstöhallinnon yksikössä. Valtaosa tehtäviä hoitavista henkilöistä työskentelee projektiluontoisissa määräaikaisissa virkasuhteis-

sa. Myös osaa muista tehtävistä hoidetaan tällä hetkellä määräaikaisessa virkasuhteessa. Näin ollen uudistus kohdistuisi varsin harvoin oikeusministeriön vakinaisiin virkamiehiin.

Uudistus toteutetaan hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen henkilöstön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet huomioon ottaen. Tuomioistuinvirastoon siirtyviä tehtäviä oikeusministeriössä nykyisin hoitavan henkilöstön asemaan sovellettaisiin yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annettua lakia (1233/2013) sekä valtion virkamieslain 5 a—5 c §:n säännöksiä henkilöstön asemasta valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyssä. Muuostilanteissa noudatettaviksi tulevat myös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muuostilanteissa 26.1.2012 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä (VM/201.00.00.02.2012) kuvatut menettelytavat. Yhteistoimintamenettelystä muutoksen toteuttamisen yhteydessä säädetään yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa.

Lähtökohtana on, että virkamies siirtyy valtion virkamieslain 5 a §:ää noudattaen sinne, minne tehtävät ja virka uudelleenjärjestelyssä siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Virkaa ei voida siirtää ilman virkamiehen suostumusta, jos siirto tapahtuu virkamiehen työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Työssäkäyntialue käsittää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 1 luvun 9 §:n mukaisesti 80 kilometrin alueen henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta. Oikeusministeriön henkilöstön siirtyminen perustettavaan Tuomioistuinvirastoon selvitetään tarkemmin asian jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa.

Tuomioistuinvirasto kuuluisi valtion virka- ja työehtosopimusten ja niitä koskevan neuvottelujärjestelmän piiriin ja voimassaolevat keskustason sopimukset koskisivat uutta virastoa. Valtion virka- ja työehtosopimuksessa on sovittu, että organisaatiomuutostilanteissa uuden viraston palkkausjärjestelmän valmistelu aloitetaan asianomaisten työnantajaviranomaisten ja palkansaajajärjestöjen kesken osana muutoksen muuta valmistelua mahdollisimman pian sen jälkeen, kun organisaatiomuutoksesta on hallitustasolla päätetty. Neuvottelut perustettavan viraston palkkausjärjestelmäsopimuksesta toteutettaisiin valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaisia periaatteita noudattaen.

4.2.2 Tuomioistuinviraston ylijohtajan asema

Tuomioistuinviraston päällikkönä olisi ylijohtaja. Ylijohtajan virka täytettäisiin avointa hakumenettelyä noudattaen valtion virkamieslain 3 luvun mukaisesti. Valtion virkamieslain 9 a §:n nojalla ylijohtaja nimitettäisiin viiden vuoden määräajaksi. Ylijohtajan asema virastossa poikkeaisi viraston päällikön asemasta muissa valtion virastoissa, koska riippumattomuussyistä Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi johtokunta eikä ylijohtaja. Valtion ylimpään johtoon kuuluvat virastopäällikön virat säädetään virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja valtion virkamiesasetuksen 28 §:ssä. Näihin virkoihin nimittävänä viranomaisena on valtioneuvoston yleisistunto. Tuomioistuinviraston päällikön nimittäisi kuitenkin esityksen mukaan viraston johtokunta.

Ylijohtajan palvelussuhteen ehdot määräytyisivät palkkausta lukuun ottamatta valtion virkaehtosopimusten mukaisesti. Koska kysymys olisi valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettusta virasta, palkkatoimivalta olisi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriöllä. Ylijohtajan palvelussuhteen ehdoista voitaisiin tehdä valtion virkamieslain 44 §:ssä tarkoitettu sopimus. Sopimuksen ylijohtajan kanssa tekisi valtioneuvosto.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tuomioistuinviraston perustaminen tarkoittaisi sitä, että tuomioistuinten keskushallintotehtävät siirrettäisiin valtioneuvostolta tällaisiin tehtäviin erikoistuneen viraston hoidettaviksi. Näin oikeusministeriö voisi keskittyä sille perustuslain mukaan kuuluviin valtioneuvostotason tehtäviin. Tämä mahdollistaa sen, että oikeusministeriölle kuuluviin tuomioistuinlaitosta koskeviin strategiisiin ohjaus- ja kehittämistehtäviin voidaan panostaa nykyistä enemmän. Tuomioistuinvirasto puolestaan voisi osallistua tuomioistuinlaitosta koskevaan strategiseen suunniteluun ja valmisteluun ja tukea siinä ministeriötä.

Keskushallintotehtävien siirtäminen Tuomioistuinvirastolle luo entistä paremmat edellytykset tuomioistuinlaitoksen resurssihallinnolle ja tuomioistuinten toiminnan tukemiselle. Tämä osaltaan turvaa ja edistää sitä, että tuomioistuimet kykenevät antamaan vastaisuudessaakin laadukasta oikeusturvaa. Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon kehittäminen on samalla panostus lainkäytön laatuun. Edellä jo todetulla tavalla toimiakseen tehokkaasti Tuomioistuinvirastolla tulee olla riittävät resurssit.

Esitys ei vähentäisi tuomioistuinten hallintotehtäviä, mutta se mahdollistaisi tuomioistuinten hallintotehtävien keskittämisen vastaisuudessa, jos Tuomioistuinvirasto arvioisi sen tarkoituksenmukaiseksi ja niin päättäisi. Edellä jo todetulla tavalla kaikkia tehtäviä ei ole tarkoituksenmukaista keskittää Tuomioistuinvirastolle, vaan osa tehtävistä on jatkossakin perusteltua hoitaa tuomioistuimissa. Hallinnolliset tehtävät myös kuormittavat eri tavoin eri tuomioistuimia. Tuomioistuinviraston perustamisella voidaan arvioida olevan erityistä hyötyä pienemmille tuomioistuimille, joissa hallinnolliset tehtävät vaativat suhteellisesti enemmän lainkäyttöhenkilöstön aikaa, koska niissä hallintoHenkilöstön määrä on suuria yksiköitä vähäisempi. Päällekkäisen työn vähenemisellä ja toiminnan ammattimaistumisella voidaan tehostaa hallinnollisten asioiden käsittelyä. Tuomioistuinvirasto voisi myös oikeusministeriötä aktiivisemmalla tulohajauksella huolehtia tuomioistuinten työtaakan tasaisesta jakaantumisesta.

Tarkkaa arviota ei voida antaa siitä, paljonko hallintotehtävien keskittämisellä voidaan vapauttaa voimavaroja tuomioistuinten lainkäyttötoimintaan. Käräjäoikeuksissa talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviin on arvioitu sitoutuvan tällä hetkellä hieman yli 50 henkilötyövuotta, mikä vastaa noin 2,8 prosenttia käräjäoikeuksien henkilöstövoimavaroista. Koko tuomioistuinlaitoksen henkilöstömäärään (noin 3 200) suhteutettuna tuomioistuinten talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviin sitoutuu karkeasti arvioiden noin 90 henkilötyövuotta. Jos näistä esimerkiksi noin neljäsosa eli hieman yli 20 henkilötyövuotta sitoutuu Tuomioistuinvirastoon keskitettäviin tehtäviin, ja keskittämisellä arvioidaan saavutettavan noin 20 prosentin tehostuminen, hallinnollisten tehtävien keskittämisellä olisi mahdollista saavuttaa noin 4 henkilötyövuotta eli 200 000 euroa henkilöstökuluissa vastaava säästö. Tehostumisen myötä lainkäyttöhenkilöstön hoidettavana nykyisin olevien hallinnollisten tehtävien määrää tulisi voida vähentää vastaavasti ja näin kohdentaa resursseja tuomioistuinten perustehtävän hoitamiseen.

Tuomioistuimet ovat entistä suurempia yksiköitä, joissa hallinnon merkitys korostuu. Hyvin ja tehokkaasti järjestetty hallinto luo edellytykset tuomioistuinten käytännön toiminnalle. Siirtämällä keskushallinto- ja kehittämistehtäviä tuomioistuinten toimintaan erikoistuneelle Tuomioistuinvirastolle voidaan siten parantaa tuomioistuinten toimintaedellytyksiä.

Tuomioistuinvirasto olisi riippumattoman tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä sekä niiden toiminnan kehittämisestä ja suunnittelusta vastaava itsenäinen virasto. Esityksellä ei olisi siten suoranaista vaikutusta muiden viranomaisten kuin oikeusministeriön ja tuomioistuinten toimintaan. Ne viranomaiset, joilla on nykyisin yhteisiä tehtäviä tuomioistuinten keskushallintoasioita hoitavan oikeusministeriön kanssa, asioisivat vastaisuudessa Tuomioistuin-

viraston kanssa. Tuomioistuinvirastolla ei ole yhteyttä myöskään meneillään oleviin valtionhallinnon rakenteellisiin uudistuksiin, kuten maakuntahallinnon uudistamiseen. Tuomioistuinvirastolla ei olisi yhteisiä tehtäviä tai muutakaan yhteyttä maakuntien tai uudistusten myötä mahdollisesti syntyvien muiden viranomaisten toimintaan.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksellä tuomioistuinten keskushallinto järjestettäisiin tavalla, joka korostaisi tuomioistuinten riippumatonta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi näin tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkeaa laatua ja oikeus-
turvaa. Näiden tavoitteiden merkitys on nykyisin korostuneempi. Tuomioistuinten keskushallinnon uudistaminen on olennainen osa oikeudenhoidon kehittämistä nykyajan ja tulevaisuuden tarpeita ja vaatimuksia vastaavaksi.

Tuomioistuinten ja sen myötä myös niiden rakenteellisen riippumattomuuden merkitys on sekä kansainvälisen että kotimaisen oikeudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen myötä kasvanut. Tuomioistuinten keskushallinnon erottaminen poliittisesti johdetun valtioneuvoston yhteydestä ja sen uskominen kiinteämmin tuomioistuinlaitoksen yhteydessä toimivalle Tuomioistuinvirastolle on tarpeellinen ja tärkeä uudistus, vaikka erityisiä, tuomioistuinten toimintaa haittaavia ongelmia ei nykyisessäkään rakenteessa ole havaittu. Niin kansallisesta kuin kansainvälisestäkin näkökulmasta on olennaista luoda ja ylläpitää luotettavat takeet siitä, että tuomioistuinlaitos hoitaa tehtävänsä oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti riippumattomana. Tähän kuuluu tuomioistuinten keskushallinnon erottaminen ministeriöhallinnosta. Tuomioistuinviraston perustaminen korostaisi tuomioistuinlaitoksen perustuslaillista erityisasemaa ja parantaisi sitä, miltä tuomioistuinten riippumattomuus näyttää ulospäin.

Keskeisin lainkäytön laadun tae on tuomioistuinten henkilöstön korkea osaaminen ja ammattitaito. Tuomioistuinviraston yhtenä keskeisenä tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen ja sen henkilöstön kaikenlaisen osaamisen ja ammattitaidon kehittämisestä, mihin sillä olisi tuomioistuinten ja tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa läheisessä yhteistyössä toimiessaan hyvät edellytykset.

Oikeusturvan laatu ja sen oikea-aikaisuus ovat tärkeitä tuomioistuimissa asioiville kansalaisille ja yhteisöille. Tuomioistuinviraston perustaminen mahdollistaisi tuomioistuinten hallintotehtävien keskittämisen vastaisuudessa, jos Tuomioistuinvirasto arvioisi sen tarkoituksenmukaiseksi ja niin päättäisi. Hallintotehtävien keskittäminen taas mahdollistaisi panostamisen lainkäyttöön, joka on tuomioistuinten perustehtävä. Tuomioistuinviraston perustamisella voi siten olla positiivisia vaikutuksia lainkäytön laatuun ja tuomioistuinten toiminnan tehokkuuteen, mikä voi ilmetä esimerkiksi lyhyempinä käsittelyaikoina. On kuitenkin korostettava, että esityksellä itsellään ei ole vaikutusta kansalaisten tai yhteisöjen asemaan tai toimintaan, koska ne eivät asioi Tuomioistuinvirastossa. Esityksellä ei olisi vaikutusta myöskään muiden sidosryhmien, kuten asianajajien tai syyttäjien toimintaan, koska ne eivät asioi Tuomioistuinvirastossa vaan tuomioistuimissa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Tuomioistuinhallinnon kehittämisestä on keskusteltu jo yli vuosikymmenen ajan. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea esitti vuonna 2003, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintoa tulisi uudistaa ja kehittää oikeusministeriöstä erillisen keskushallintoyksikkömallin pohjalta (komiteanmietintö 2003:3). Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon kehittämisestä on tehty

vuonna 2009 selvitys (Anni Tuomela, oikeusministeriön julkaisuja 2009:3), jossa on selostettu tuomioistuinten keskushallinnon järjestämiseen vaikuttavia oikeudellisia vaatimuksia ja kansainvälistä kehitystä useissa Euroopan maissa.

Oikeusministeriön 1.6.2012 asettaman neuvottelukunnan laatimaan oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013—2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) on kirjattu yhtenä oikeushallinnon rakenteita koskevana ehdotuksena tuomioistuinviraston perustaminen.

Osana oikeudenhoidon uudistamisohjelman toteuttamista oikeusministeriö käynnisti 30.4.2014 hankkeen, jonka ensimmäisessä vaiheessa asetettiin kaksi selvitysmiestä laatimaan arviomuistio tuomioistuinten keskushallinnon uudistamisesta perustamalla tuomioistuinvirasto. Selvitysmiesten tammikuussa 2015 julkaistun arviomuistion (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) mukaan viraston perustamisen tavoitteena olisi tuomioistuinten keskushallinnon järjestäminen tavalla, joka korostaisi tuomioistuinten riippumatonta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi näin tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkeaa laatua ja oikeusvarmuutta.

Hankkeen toisessa vaiheessa oikeusministeriö asetti 10.5.2016 tuomioistuinviraston perustamista valmistelevala laajapohjaisen toimikunnan. Toimikunnan tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu ehdotus tuomioistuinviraston perustamisesta. Toimikunnan mietintö julkaistiin 21.4.2017 (Mietintöjä ja lausuntoja 23/2017). Toimikunta ehdotti, että tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtimisesta, tuomioistuinten toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten perustettaisiin tuomioistuinvirasto.

Toimikunnan mietinnön ja siitä saadun lausuntopalautteen perusteella oikeusministeriö asetti 25.1.2018 hankkeen huolehtimaan Tuomioistuinviraston perustamisen edellyttämästä suunnittelusta, valmistelusta ja toimeenpanosta. Hanke jakautuu kahteen eri vaiheeseen. Näistä ensimmäisessä keskitytään Tuomioistuinviraston perustamisen edellyttämään säädösvalmisteluun sekä oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle siirtyvien tehtävien arviointiin ja oikeusministeriön organisaatiomuutoksen valmisteluun. Jos Tuomioistuinviraston perustamisen edellyttämät lainsäädäntömuutokset hyväksytään, hankkeen toisessa vaiheessa suunnitellaan Tuomioistuinviraston toiminta ja hallinto, tehtäviin liittyvät prosessit, organisaatio- ja henkilöstörakenne sekä työjärjestys.

Viraston sijoittamispaikkaa koskeva asia on käsitelty valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetun lain (362/2002) ja valtioneuvoston asetuksen (567/2002) edellyttämällä tavalla Alueellistamisen koordinaatioryhmässä.

Esitys on ollut lainsäädännön arviointineuvoston käsiteltävänä. Arviointineuvosto on lausunnossaan 4.7.2018 (Vnk/1119/32/2018) todennut muun muassa, että hallituksen esityksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta, tavoitteista ja esityksistä. Luonnos on sujuvasti ja tiiviisti kirjoitettu kokonaisuus, jonka vaikutuksista saa yleisellä tasolla käsityksen. Viranomaisvaikutuksia on käsitelty yksityiskohtaisesti sisältäen runsaasti määrällisiä arvioita, mitä voidaan pitää myönteisenä. Esitysluonnoksen perusteella asiaa on valmisteltu huolellisesti, ja lausuntopalaute on otettu asianmukaisesti huomioon. Kansainvälistä kehitystä ja verrokkimaiden tilannetta on esitelty havainnollisesti. Arviointineuvosto on erityisesti kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikutukset tuomioistuimiin jäävät erältä osin epäselviksi ja että esitysluonnoksen perusteella ei saa käsitystä kotitalouksille ja yrityksille aiheutuvista vaikutuksista. Hallituksen esitysluonnosta on täydennetty neuvoston suositusten mukaisesti esimerkiksi viranomaisvaikutusten ja yhteiskunnallisten vaikutusten osalta.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

5.2.1 Arviomuistiosta saadut lausunnot

Tuomioistuinten keskushallinnon uudistamista koskevasta selvitysmiesten arviomuistiosta annetusta lausuntopalautteesta laaditun lausuntotiivistelmän (Mietintöjä ja lausuntoja 36/2015) mukaan 64 lausunnon antajasta 53 ilmaisi kannattavansa Tuomioistuinviraston perustamista tai suhtautuvansa tähän myönteisesti. Neljä lausunnonantajaa ilmaisi suhtautuvansa hankkeeseen kielteisesti. Viraston perustamista pidettiin tärkeänä erityisesti tuomioistuinten riippumattomuuden turvaamiseksi, mutta myös hallinnollisen taakan keventämistä ja sen myötä mahdollisuutta keskittyä lainkäyttöön aikaisempaa paremmin pidettiin tärkeänä. Lausunnoissa esitettiin, että tuomioistuinviraston aseman tulisi olla mahdollisimman itsenäinen ja riippumaton suhteessa oikeusministeriöön.

5.2.2 Palaute Tuomioistuinvirastotoimikunnan mietinnöstä

Toimikunnan mietinnössä saatu lausuntopalaute oli pääosin erittäin myönteinen (Mietintöjä ja lausuntoja 41/2017). Tuomioistuinviraston perustamista kannatetaan laajasti. Valtaosa eli noin 80 prosenttia lausunnonantajista piti tuomioistuinviraston perustamista tarpeellisena. Yksikään lausunnonantaja ei nimenomaisesti vastustanut viraston perustamista. Kaikki eivät ottaneet kantaa perustamiseen. Ehdotusta kannattaneet pitivät tuomioistuinviraston perustamista periaatteellisesti tärkeänä asiana. Usea lausunnonantaja on katsonut kansainvälisen kehityksen ja tuomioistuinten rakenteellisen riippumattomuuden takaamisen edellyttävän viraston perustamista. Lausunnoissa kiinnitettiin eniten huomiota tuomioistuinviraston henkilöstömäärän mitoituksen riittävyteen, johtokunnan ja ylijohtajan toimivallanjaon selkeyteen, tuomarinvallintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan asemaan sekä tuomioistuinviraston sijaintipaikkaan.

Erilaisia näkemyksiä esitettiin erityisesti tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä sekä viraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista. Virastolle esitetyistä tehtävistä huomiota herättivät työnantajan päätösvaltaan kuuluvat virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasiat sekä niiden merkitys viraston johtokunnan kokoonpanon ja nimeämismenettelyn kannalta. Tuomareiden virkaehtosopimukseen liittyvän toimivallan siirtämistä tuomioistuinvirastolle ei pidetty kaikilta osin perusteltuna ottaen huomioon sen, että tuomioistuimissa työskentelee henkilöstöä, jotka kuuluvat myös muissa hallinnonalan virastoissa sovellettavan yleisen virkaehtosopimuksen piiriin. Jossain määrin ongelmallisena pidettiin siis sitä, että virkaehtosopimusten neuvottelemiseen liittyvä toimivalta jakautuisi usealle eri taholle. Lisäksi arvioitiin, että koska VES-toimivalta ja virkajärjestelytoimivalta ovat kiinteässä yhteydessä, myös viimeksi mainittujen siirtämistä tuomioistuinvirastolle tulisi harkita.

Lisäksi virkaehtosopimusjärjestelmästä vastaava valtiovarainministeriö piti lausunnossaan ongelmallisena sitä, että viraston johtokuntaan kuuluvat henkilöstöjärjestöjen nimeämät jäsenet olisivat päättämässä valtion virkaehtosopimuslain perusteella yksinomaan työnantajavaltaan kuuluvista asioista. Palkansaajajärjestöjen esittämien tai hyväksymien edustajien asemaa johtokunnassa pidettiin ongelmallisena erityisesti johtokunnan tehtävien laajuuden vuoksi. Arvioitiin, että tällaisten järjestöjen edustajat eivät voi intressiristiriidasta johtuen olla johtokunnassa päättämässä valtion virkaehtosopimuslain nojalla yksinomaan työnantajan päätösvaltaan kuuluvista asioista. Lisäksi johtokunnan päätösvalan katsottiin olevan poikkeuksellisen laaja suhteessa ylijohtajaan.

Lausuntopalaute johtokunnan kokoonpanoa koskevista ehdotuksista oli myös muutoin jossain määrin ristiriitaista. Osa lausunnonantajista piti ehdotettua kokoonpanoa liian laajana toimiak-

seen tehokkaasti. Jo toimikuntavaiheessa oli esillä vaihtoehto, jossa virastossa olisi ollut ehdotettua suppeampi johtokunta ja tämän lisäksi laajempi edustuksellinen neuvottelukunta. Tällaista mallia pidettiin perusteltuna, koska se varmistaisi tehokkaan päätöksenteon ja poistaisi edellä kuvatut järjestöedustukseen liittyvät mahdolliset intressiristiriidat.

Lisäksi erityisesti asianajajien edustus ja julkishallinnon johtamisen asiantuntijan jäsenyys kyseenalaistettiin. Toisaalta käräjäoikeudet toivat laajasti esille, että niiden edustuksen tulisi olla johtokunnassa muita tuomioistuimia vahvempi, koska tuomioistuinviraston tehtävät painottuvat voimakkaasti käräjäoikeuksiin jo yksinomaan siitä syystä, että niitä on määrällisesti eniten. Lähes yksimielisiä oltiin kuitenkin siitä, että tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden vuoksi on välttämätöntä, että ylin päätösvalta virastossa on tuomariemmistöisellä johtokunnalla.

Osa lausunnonantajista piti ehdotettua nimeämismenettelyä epämääräisenä ja monimutkaisekana. Vaihtoehdoksi esitettiin jo toimikunnassa arvioitua menettelyä, jossa korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus huolehtisivat ehdokasasettelusta kaikkien tuomarijäsenen osalta. Toisaalta jotkut lausunnonantajat katsoivat, että tuomarivalintalautakunnan tulisi nimetä ehdokkaat tuomarijäseniksi. Korkeimmat oikeudet tai tuomarivalintalautakunta eivät kuitenkaan katsoneet näiden tehtävien luontevasti kuuluvan niille.

Useissa lausunnoissa katsottiin, että ylijohtajan virkaan valittavalta tulisi ylemmän korkeakoulututkinnon sijaan edellyttää ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Tällä kannalla olivat muun muassa useat tuomioistuimet, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen tuomariliitto ry. Vaatimusta perusteltiin muun muassa Tuomioistuinviraston tehtävillä ja asemalla. Useissa lausunnoissa katsottiin, että ylijohtajan kelpoisuusvaatimusten tulisi vastata muiden oikeusministeriön hallinnonalan keskusviranomaisten päälliköiden kelpoisuusvaatimuksia. Valtakunnansyyttäjältä ja valtakunnanvoudilta edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Toisaalta useat lausunnonantajat pitivät toimikunnan tavoin perusteltuna sitä, että ylijohtajalta ei edellytetä oikeustieteellistä tutkintoa.

5.2.3 Jatkovalmistelu ja hallituksen esitys –luonnoksesta saatu lausuntopalaute

Oikeusministeriö kuuli jatkovalmistelussa erityisesti Tuomioistuinvirastolle siirtyvien tehtävien ja niihin sitoutuvien resurssien selvittämiseksi oikeusministeriön oikeushallinto-osaston kaikkia yksiköitä, eräitä oikeusministeriön erillisyyksiköitä ja kriminaalipoliittista osastoa, oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa, tuomarivalintalautakuntaa, tuomarinkoulutuslautakuntaa sekä Valtakunnansyyttäjänvirastoa ja Valtakunnanvoudinvirastoa.

Toimikunnan mietinnöstä saadun lausuntopalautteen ja kuulemisten perusteella jatkovalmistelussa tehdyt muutokset toimikunnan ehdottamaan nähden on esitetty tarkemmin edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa 3.2.

Oikeusministeriö pyysi toukokuussa 2018 lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi Tuomioistuinviraston perustamista koskevaksi lainsäädännöksi. Lausunnonantajia pyydettiin ottamaan erityisesti kantaa niihin ehdotuksiin, jotka poikkesivat toimikunnan esittävästä. Näitä olivat esityksen kohdassa 3.2 tarkemmin esitetyt Tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanoa ja nimeämismenettelyä, eräitä viraston tehtäviä, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksia sekä tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan asemaa koskevat ehdotukset. Lisäksi esitykseen on yhdistetty eräitä muita muutoksia, joihin myös pyydettiin ottamaan kantaa.

Eniten huomiota herättivät kysymykset tuomareiden virkaehtosopimuksiin sekä tuomioistuinten virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen liittyvän toimivallan säilyttämi-

sestä oikeusministeriöllä sekä Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista. Kumpaankin kysymykseen tuli runsaasti sekä kannattavia että vastustavia lausuntoja. Virkaehtosopimuksiin sekä virkoihin liittyvän toimivallan säilyttämistä oikeusministeriöllä vastustivat esimerkiksi ylimmät laillisuusvalvojat, useat hovioikeudet sekä useat käräjäoikeudet. Osa lausunnonantajista katsoi, että koska ylin strateginen ja taloudellinen ohjaus säilyy oikeusministeriöllä, on siten perusteltua, että se myös päättää virkojen perustamisesta ja niiden palkkauksesta. Lisäksi arvioitiin, että toimivallan pidättäminen ministeriöllä on sopusoinnussa hallitusvaltan käyttöä koskevien valtiosääntöperiaatteiden kanssa. Pidettiin myös tärkeänä, että virkaehtosopimus- ja neuvottelutoiminnasta huolehditaan keskitetysti kokonaisuutena. Toisaalta osa taas arvioi ehdotuksen olevan osittain vastoin Tuomioistuinviraston perustamisen tavoitteista, koska sen nähtiin vähentävän Tuomioistuinviraston perustamisen tosiasiallista merkitystä tuomioistuinten riippumattomuuden turvaajana. Edelleen arvioitiin, että koska Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, sillä tulee olla mahdollisuus päättää tarvittavista resursseista mahdollisimman laajasti. Valtaosa lausunnonantajista kuitenkin katsoi, että ehdotus voidaan hyväksyä väliaikaisena ratkaisuna, jonka jälkeen toimivalta siirretään Tuomioistuinvirastolle.

Myös Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset herättivät keskustelua. Monet lausunnonantajista katsoivat, että ylijohtajalta tulisi edellyttää oikeustieteellistä tutkintoa, sillä se takaisi tarpeellisen tietämyksen oikeuslaitoksesta ja oikeusjärjestyksestä sekä tuomarin riippumattoman aseman sisäistämisestä. Toisaalta useat lausunnonantajat vastustivat ehdotusta ja katsoivat, että ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset tulisivat olla avoimet. Arvioitiin, että ylijohtajan tehtävä edellyttää ensisijaisesti valtion talousarvion valmisteluun, julkisten organisaatioiden toimintaperiaatteisiin ja strategiseen johtamiseen liittyvää pätevyyttä, joissa voi pätevoityä muukin kuin oikeustieteellisen tutkinnon suorittanut henkilö. Lausunnonantajien mukaan ylijohtajaa ei myöskään voi rinnastaa valtakunnansyyttäjään tai valtakunnanyhtäisiin. Osa lausunnonantajista ehdotti, että oikeustieteellinen tutkinto voitaisiin kirjata ensisijaiseksi tutkintovaatimukseksi, mutta virkaan voitaisiin valita myös muun soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon suorittanut hakija, joka omaa riittävän tuomioistuintoiminnan tuntemuksen.

Suurin osa lausunnonantajista kannatti asianajajajäsenen jättämistä pois Tuomioistuinviraston johtokunnasta. Lausunnonantajien mukaan sidosryhmien asiantuntemusta ja käyttäjänäkökulmaa voidaan tarvittaessa hankkia muullakin tavoin. Suurin osa lausunnonantajista kannatti myös muutosta viraston johtokunnan nimeämismenettelyyn tuomioistuinten muuta henkilöstöä edustavan jäsenen osalta. Ehdotuksen katsottiin poistavan intressiristiriitaongelmat, joita voisi liittyä suoraan järjestöjen nimeämiin johtokunnan jäseniin. Kaikki lausunnonantajat kannattivat tuomarinvalintalautakunnan ja tuomarinvalintalautakunnan sihteeripalveluiden järjestämistä ehdotetulla tavalla. Lausunnonantajilla ei ollut erityistä huomautettavaa esityksen muihin ehdotuksiin, jotka koskivat päällikkötuomarin oikeutta nimittää käräjännotaari ja assessori keskeytynyttä koulutusjaksoa vastaavaksi ajaksi sekä hallintojohtajan nimikkeen lisäämistä tuomioistuinlakiin.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti myös hallituksen esityksen taloudellisiin vaikutuksiin, Tuomioistuinviraston resurssien riittävyyteen sekä oikeusministeriön, Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten välisen toimivallanjaon selkeyteen. Osa lausuntopalautteessa esitetyistä huomioista, kuten tuomioistuinten virastolle mahdollisesti keskitettävien tehtävien laajuus sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön ja tehtävienjaon järjestäminen, ovat sellaisia, että ne kuuluvat perustettavan viraston päätösvaltaan eikä niihin siten voida vielä tässä vaiheessa ottaa yksiselitteisesti kantaa. Hallituksen esitystä on lausuntopalautteen perusteella täsmennetty esimerkiksi vaikutusarvioinnin osalta. Lausunnonantajien esittämät yksityiskohtaiset tarkistusehdotukset on pääosin otettu huomioon esityksessä.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioon. Tuomioistuinviraston toimintamenoista valtaosa olisi henkilöstömenoja. Lisäksi kustannuksia syntyisi muun muassa toimitiloista ja johtokunnan jäsenten palkkioista. Huomioiden oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle siirtyvät henkilöstöresurssit, viraston toimintamenoihin vaadittava lisäpanostus olisi arviolta ainakin noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Tästä 1,7 miljoonaa euroa on otettu huomioon Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019–2022 vuosien 2020–2022 määräraha-kehityksissä. Loput vähintään 0,3 miljoonaa euroa on arvioitu olevan saavutettavissa keskittämällä tuomioistuinten tehtäviä Tuomioistuinvirastoon.

Ehdotuksen mukaan eräissä laissa mainituissa keskeisissä poliittisissa luottamustehtävissä toimiva ei voisi olla Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsen. Tarkoitus on, että tämä este koskisi myös perustettavien maakuntien valtuustojen ja hallituksen jäseniä. Näin ollen esitykseen sisältyvän tuomioistuinlain 19 a luvun 7 §:n 3 momentin sisältö on riippuvainen siitä, hyväksytäänkö eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp) esitetyllä tavalla. Esitysten yhteensovittamisesta on huolehdittava eduskuntakäsittelyssä.

Valtiovarainministeriön työryhmä on joulukuussa 2016 antanut mietintönsä valtion virkojen nimityspäätöksiä koskevan valituskiellon kumoamisesta (Valtiovarainministeriön julkaisu 41/2016). Asiaa koskeva hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi on eduskunnan käsiteltävänä (HE 77/2017 vp). Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi tuomioistuinlain 23 lukuun uusi 7 §, jossa säädettäisiin muutoksenhausta virkaan tai virkasuhteeseen nimittämistä tai tehtävään määräämistä koskevaan päätökseen. Koska myös tässä esityksessä ehdotetaan lisättäväksi 23 lukuun uusi 7 §, on esitysten teknisestä yhteensovittamisesta huolehdittava eduskuntakäsittelyssä.

Esitys sisältää lakiviittauksen voimassa olevaan hallintolainkäyttölakiin (586/1996), joka on tarkoitettu kumota oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettavalla lailla (HE 29/2018 vp). Mainitussa esityksessä ehdotetaan muun muassa, että valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valituslupaa. Jos mainittu esitys hyväksytään ja jos laki tulee voimaan ennen tässä esityksessä ehdotettuja lainmuutoksia, valitusoikeudesta hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei olisi tarvetta säätää erikseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Tuomioistuinlaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälässä säädetään tuomioistuinlain soveltamisalasta. Sen *1 momenttiin* tulisi lisätä maininta Tuomioistuinvirastosta, koska siitä ehdotetaan säädettäväksi lain 19 a luvussa.

Pykälän *2 momentin* mukaan lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin kuitenkin vain jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa toisin säädetä. Tuomioistuinlain esitöissä (HE 7/2016 vp, s. 65—66) on seikkaperäisesti selostettu, mitä tuomioistuinlain säännöksiä sovelletaan myös ylimpiin tuomioistuimiin. Tähän ei tulisi muutoksia. Tuomioistuinviraston toimialaan kuuluisivat kaikki tuomioistuimet. Näin ollen siitä säätävä lain 19 a luku koskisi myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta. Jäljempänä Tuomioistuinvirastoa koskevan 19 a luvun perusteluissa tarkemmin selostetulla tavalla ylimmillä tuomioistuimilla olisi erityisasema. Tarkoitus on, että niillä olisi jatkossakin omat toimintamenomomentit valtion talousarviossa. Tuomioistuinviraston olisi toiminnassaan muutoinkin otettava huomioon korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpinä tuomioistuimina.

Valtakunnanoikeus ei kuuluisi Tuomioistuinviraston toimialaan. Valtakunnanoikeudesta säädettäisiin *3 momentin* mukaan jatkossakin erikseen.

10 luku Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §. *Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat.* Pykälässä säädetään hovi- tai hallinto-oikeuksiin sekä markkinaoikeuteen ja vakuutus-oikeuteen sijoitettavista erityistä kielitaitoa edellyttävistä tuomarin viroista (niin sanotut kielituomarin virat). Pykälän *1 momentti* vastaisi voimassa olevaa.

Pykälän *2 momentin* asetuksenantovaltuuden perusteella valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta tällaista virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lausunto näiden tuomarin virkojen tarpeesta. Säännöksen tarkoituksena on ollut varata ylimmille tuomioistuimille mahdollisuus lausua kielituomarin virkojen perustamisen tarpeellisuudesta erityisesti kielellisten perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Tuomioistuinviraston tehtävät huomioon ottaen lausunnon antaminen tulisi siirtää ylimmiltä tuomioistuimilta virastolle. Momenttiin tehtäisiin tämän edellyttämä muutos.

11 luku Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §. *Viran julistaminen haettavaksi.* Pykälän *1 momentti* vastaisi voimassa olevaa. Jäljempänä todetulla tavalla 5 §:n mukaan tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön tehtävistä, kuten esimerkiksi hakemusten vastaanottamisesta, huolehtisi jatkossa Tuomioistuinvirasto. Tämän vuoksi momentin mukaan tuomarin virkaa ei enää julisteta haettavaksi ”tuomioistuimelta”.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin nyt 5 §:ssä olevat säännökset siitä, mikä tuomioistuin julistaa tuomarin viran haettavaksi. Asiallista muutosta ei tulisi siihen, mikä tuomioistuin auki julistamisesta päättää. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että tuomioistuimen asemesta Tuomioistuinvirasto huolehtisi asianomaiselta tuomioistuimelta saamiensa ohjeiden mukaisesti viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä, kuten hakuilmoituksen julkaisemisesta sekä hakuasiakirjojen vastaanottamisesta ja kirjaamisesta. Tästä säädettäisiin 5 §:n 1 momentissa. Kun tuomioistuimet päättäisivät viran auki julistamisesta, mutta eivät enää ”julista virkaa haettavaksi”, säännöksen sanamuotoa tarkistettaisiin tältä osin. Nykyisestä 5 §:stä poiketen toimivaltaiset tuomioistuimet mainittaisiin kohdittain.

Lakiin otettaisiin myös vastaavat säännökset asessorin virkojen (ks. 18 luku 1 § 3 mom.) ja käräjänotaarin virkojen (ks. lakiehdotus 2) haettavaksi julistamisesta.

5 §. *Tuomioistuinviraston tehtävät tuomareita nimitettäessä.* Pykälässä säädetään tuomarin viran haettavaksi julistavasta tuomioistuimesta. Koska tämä luettelo siirrettäisiin 4 §:n 2 momenttiin, säädettäisiin lainkohdassa Tuomioistuinviraston muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomareiden nimittämiseen liittyvistä tehtävistä. Tehtävät olisivat tuomioistuinta avustavia eikä tuomioistuinten nimittämiseen liittyvään päätösvaltaan puututtaisi. Pykälässä säädettyä menettelyä voitaisiin tarvittaessa käyttää myös määräaikaisten virkasuhteiden täyttämiseksi, mutta laki ei siihen velvoita. Sääntely ei koskisi korkeimpien oikeuksien presidenttien eikä jäsenten virkojen täyttämistä, vaan nämä tuomioistuimet huolehtisivat niitä koskevista tehtävistä itse.

Pykälän 1 momentin mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä tehtävistä tuomioistuinten ohjeiden mukaisesti. Se tuomioistuin, joka 4 §:n mukaan päättäisi viran haettavaksi julistamisesta, toimittaisi Tuomioistuinvirastolle tarvittavat tiedot virasta ja sen kelpoisuusehdoista sekä hakuilmoituksesta ja -ajasta samoin kuin muista hakumenettelyyn liittyvistä seikoista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ansioyhdistelmän laatimisesta. Säännös korvaisi nykyisen 11 §:n 3 momentin, jonka mukaan tuomarin viran haettavaksi julistaneen tuomioistuimen lausuntoon tulee liittää lautakunnan ohjeiden mukainen yhteenveto hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista. Ansioyhdistelmän laatitsi tuomioistuinten sijaan Tuomioistuinvirasto. Virasto laatitsi ansioyhdistelmän tuomarinvalintalautakunnan ohjeiden mukaisesti. Perusteltua olisi, että Tuomioistuinviraston käyttöön kehitettäisiin järjestelmä, josta hakijoiden tiedot olisivat kootusti saatavilla. Näin ansioyhdistelmiä ei tarvitsisi tehdä uudelleen jokaisen virantäytön yhteydessä, vaan riittäisi, että aiempia tietoja päivitetään tarpeen mukaan. Perusteltua olisi, että järjestelmää voitaisiin käyttää myös määräaikaista tuomareita nimitettäessä. Oikeusministeriössä on käynnissä tuomioistuinten rekrytointeja tukeva kehittämisprojekti (PALLAS), joka ainakin osittain vastaa näihin tarpeisiin. Lisäksi tarkoituksena on, että oikeusministeriön käytössä jo olevaa, ja tuomioistuinten käyttöön myöhemmin tulevaa, VAHVA-järjestelmää voitaisiin hyödyntää tuomareiden nimittämisessä. Tuomioistuinvirasto huolehtisi ansioyhdistelmän laatimisesta myös asessorien (18 luku 1 §) ja käräjänotaareiden (ks. lakiehdotus 2) virkoja täytettäessä.

Pykälän 3 momentin mukaan korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten virkojen täyttämiseen liittyvistä tehtävistä huolehtisivat nämä tuomioistuimet itse.

6 §. *Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen.* Pykälässä säädetään perusteista, joilla virka voidaan julistaa uudelleen haettavaksi, sen hakuaikaa jatkaa ja viranhaku peruuttaa. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa. Pykä-

län 2 momenttia tarkistettaisiin edellä 4 ja 5 §:ssä ehdotettuja muutoksia vastaavasti. Päätöksen pykälässä tarkoitetuista toimenpiteistä tekisi asianomainen tuomioistuin, mutta niihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä huolehtisi Tuomioistuinvirasto. Tämäkään säännös ei koskisi korkeimman oikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten virkojen täyttämistä, vaan kumpikin tuomioistuin huolehtisi itse pykälässä tarkoitetuista käytännön toimenpiteistä mainittujen virkojen osalta.

9 §. *Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa.* Pykälän 1 momentissa säädetään tuomioistuintuimista, joilta tuomarivalintalautakunta pyytää viranhakijoita koskevan lausunnon. Tähän ei esitetä muutoksia, vaan lausunnon antaisi jatkossakin se tuomioistuin, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta, sekä käräjätuomarin osalta myös hovioikeus. Momenttia tarkistettaisiin sanamuodollisesti niin, että lausunto pyydetäisiin siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaisivat voimassa olevaa.

11 §. *Tuomioistuimen lausunnon sisältö.* Pykälässä säädetään tuomioistuimen lausunnon sisällöstä ja ansioyhteenvedon laatimisesta. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa. Pykälän 2 momentista poistettaisiin tarpeettomana maininta tuomarivalintalautakunnalle kuuluvasta oikeudesta antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä. Tuomarivalintalautakunta voi 20 luvun 1 §:ssä säädetyn tehtävänsä alalla antaa ohjeita ilman erityistä valtuutusta. Pykälän 3 momentin säännös hakijoiden ansioyhteenvedon laatimisesta siirrettäisiin edellä todetulla tavalla 5 §:n 2 momentiksi.

14 luku **Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen**

4 §. *Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.* Pykälässä säädetään tuomarin siirtämisestä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Pykälän 1 ja 2 momentit vastaisivat voimassa olevaa. Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa, mutta sen sanamuotoa täsmennettäisiin.

Pykälän 4 momentissa säädetään tuomarin erottamismenettelystä tilanteessa, jossa hän ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta hänelle osoitettua virkaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Säännöksen mukaan asian käsittelee korkein hallinto-oikeus lainkäyttöasiana. Toimivalta vaatia tuomarin erottamista on oikeusministeriöllä. Ehdotuksen mukaan tuomarin virkojen virkajärjestelyjä koskeva toimivalta säilytettäisiin oikeusministeriöllä. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että toimivalta eron hakemiseen pykälässä tarkoitettussa tilanteessa siirrettäisiin Tuomioistuinvirastolle. Tämä toteuttaisi nykyistä paremmin tuomarin riippumattomuutta hallitusvallasta.

17 luku **Asiantuntijajäsenet**

22 §. *Asiantuntijajäsenten palkkio.* Pykälässä säädetään tuomioistuimen asiantuntijajäsenelle maksettavasta palkkiosta. Sen mukaan palkkion ja korvauksen perusteet vahvistaa oikeusministeriö. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinten asiantuntijoille maksettavista palkkioista päätäisi jatkossa Tuomioistuinvirasto, vaikka tuomioistuinten henkilöstön palkkioita koskeva päätösvalta jäisi edelleen oikeusministeriölle. Sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) säädetään yleisten tuomioistuinten sotilasjäsenistä. Lain 12 §:n mukaan sotilasjäsenelle maksetaan palkkiota noudattaen, mitä puheena olevassa tuomioistuinlain säännöksessä säädetään. Näin ollen myös sotilasjäsenten palkkioiden perusteet määrittäisi jatkossa Tuomioistuinvirasto.

18 luku **Asessorit**

1 §. *Asessorin virat.* Pykälässä säädetään asessorin viroista. Pykälän *1 ja 2 momentti* vastaisivat asiallisesti voimassa olevaa.

Pykälän *3 momentin* mukaan asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen säädetään lain 12 luvussa. Lain 21 luvussa on tuomarin koulutuslautakunnan tehtäväksi säädetty vastata asessorin virkoja koskevasta hakumenettelystä. Tämä pitää sisällään myös virkojen haettavaksi julistamisesta päättämisen. Asessorin virkojen haettavaksi julistamisesta olisi selvyuden vuoksi syytä säätää nimenomaisesti myös asessorin virkoja koskevassa pykälässä. Sama koskee viran uudelleen haettavaksi julistamista, hakuajan jatkamista ja viranhaun peruuttamista. Momenttiin otettaisiin näitä koskevat nimenomaiset säännökset.

Ehdotuksen mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi virkojen haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoita koskevan ansioyhteenvedon laatimisesta. Edellä 11 luvun 4 ja 5 §:n perusteluissa todetulla tavalla tämä koskisi myös tuomarin määräaikaisia virkasuhteita asessorit mukaan lukien. Puheena olevaa momenttia tarkistettaisiin tämän mukaisesti.

5 §. *Keskeyttäminen.* Pykälässä säädetään asessorin koulutusohjelman keskeyttämisestä ja oikeudesta suorittaa se loppuun keskeytyksen päätyttyä. Ohjelman loppuun suorittaminen edellyttää, että asessori nimitetään tuomioistuimeen koulutuksesta suorittamatta olevaksi määräajaksi. Näin hänellä on voimassa oleva virkasuhde tuomioistuimeen ja siten toimivalta toimia asessorina. Päätösvalta ohjelman keskeyttämisestä on päällikkötuomarilla. Asessorin nimittää kuitenkin lain 12 luvun 4 §:n mukaisesti korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus päällikkötuomarin esityksestä. Asessoriksi nimittämistä edeltää tuomarinkoulutuslautakunnan järjestämään valintakookeeseen osallistuminen, lautakunnan suorittama esivalinta ja tuomioistuimissa tapahtuva hakijoiden arviointi sekä ylimmän tuomioistuimen nimityspäätös.

Uusi nimitys koulutusohjelman jatkamiseksi on käytännössä muodollisuus, koska korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus on jo kertaalleen nimittänyt asessorin koulutusohjelmaan. Käytännön syistä perusteltua olisi, että päällikkötuomari, joka päättää ohjelman keskeyttämisestä, voisi päättää myös sen loppuun suorittamisesta. Tällaisen muodollisen asian saattaminen korkeimpien oikeuksien ratkaistavaksi ei ole tarpeen tilanteessa, jossa ne ovat jo kerran ottaneet kantaa asessoriksi nimittämiseen.

Edellä todetun perusteella pykälään lisättäisiin uusi *2 momentti*, jonka mukaan keskeytystilanteissa päällikkötuomari nimittäisi asessorin suorittamatta jäänyttä koulutusohjelmaa vastaavaksi määräajaksi keskeytyneen ohjelman loppuun suorittamiseksi. Nimitys tehtäisiin siihen tuomioistuimeen, jossa ohjelma on keskeytynyt. Pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin selkeyden vuoksi maininta siitä, että ohjelma on suoritettava loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on keskeytetty.

19 luku **Muu henkilöstö**

5 §. *Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö.* Pykälässä säädetään tuomioistuinten kanslia- ja hallintopäälliköistä sekä muusta henkilöstöstä. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Käräjäoikeuksien kehittämishankkeen johdosta Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksiin on perustettu hallintojohtajan virat. Samalla jo olemassa olevat Oulun, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien hal-

lintopäällikön virat on 1.6.2018 lukien muutettu hallintojohtajan viroiksi. Helsingin käräjäoikeudessa toimii jatkossakin hallintojohtaja. Käräjäoikeuksissa voi siis jo nykyisellään olla hallintojohtajan virka, vaikka nimikettä ei mainita laissa. Virkojen lukumäärän kasvaessa on perusteltua, että nimike mainitaan nimenomaisesti laissa. Hallintojohtajan nimike lisättäisiin pykälän *1 momenttiin*. Hallinnollisista asioista tuomioistuimissa voisi jatkossakin vastata myös esimerkiksi hallintosihtööri.

Pykälän *2 momentti* vastaisi voimassa olevaa.

Pykälän *3 momenttia* tarkistettaisiin 1 momentin muutoksen seurauksena siten, että kaikkia päällikkötuomarin nimittämivaltaan kuuluvia hallinnon päällikkötason virkoja ei luettelaisi. Säännöksen mukaan päällikkötuomari nimittäisi ”tässä pykälässä tarkoitetut virkamiehet”, mikä pitäisi sisällään vallan nimittää kansliapäällikkö, hallintojohtaja ja hallintopäällikkö sekä muut virkamiehet.

IV A OSA TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku Tuomioistuinvirasto

1 §. Tuomioistuinvirasto. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinvirastosta. Sen mukaan tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä tuomioistuinten toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten olisi Tuomioistuinvirasto. Säännös ilmaisisi viraston perustehtävän. Tuomioistuinvirasto olisi tuomioistuinlaitosta palveleva viranomainen, joka huolehtisi tuomioistuinten toimintaedellytyksistä ja tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä ja suunnittelusta. Valtioneuvoston vastuulle kuuluvista tuomioistuinlaitoksen ohjaus- ja kehittämistehtävistä huolehtisi edelleenkin oikeusministeriö tarvittaessa yhteistyössä Tuomioistuinviraston kanssa. Virasto toimisi kiinteässä yhteistyössä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa.

Virasto kuuluisi oikeusministeriön hallinnonalaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että valtioneuvostotasolla oikeusministeriö huolehtisi tuomioistuinlaitoksen ja Tuomioistuinviraston toimintaedellytyksistä. Sille kuuluisi siten virastoa ja tuomioistuinlaitosta koskeva strateginen ja taloudellinen ohjaus. Oikeusministeriö päättäisi Tuomioistuinvirastoa ja tuomioistuinlaitosta koskevista merkittävistä ja lainsäädäntömuutoksia edellyttävistä uudistuksista, kuten tuomioistuinlaitoksen rakenteista. Tuomioistuinviraston osallistumisesta tuomioistuinlaitoksen kehittämiseen säädetään 2 §:n 8 kohdassa.

2 §. Tuomioistuinviraston tehtävät. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston tehtävistä. Pykälän *1 momentin* mukaan viraston tehtävänä olisi huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinvirasto vastaisi siitä, että tuomioistuinlaitoksen toiminta on järjestetty hyvin ja että rajalliset voimavarat käytetään tehokkaasti. On huomattava, että tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimet vastaavat itse toimintansa järjestämisestä noudattaen, mitä tuomioistuinlaissa tai muussa laissa säädetään. Tuomioistuinvirastoa koskevat tehtävät eivät aiheuta muutosta tuomioistuinten valtaan päättää omasta toiminnastaan. Tuomioistuinviraston olisikin ohjattava yksittäisiä tuomioistuimia tarkoituksenmukaiseen ja tulokselliseen toimintaan ja varainkäyttöön ennen kaikkea resurssiohjauksen keinoin. Tuomioistuinvirasto keskusvirastona osallistuisi tuomioistuinlaitosta koskevaan valtion kehys- ja talousarviovalmisteluun. Virasto voisi edistää tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta myös muilla tavoin, kuten neuvomalla sekä antamalla tietoja ja suosituksia hyväksi koetuista käytännöistä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin luettelo viraston tehtävistä. Luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan siinä mainittaisiin viraston keskeiset tehtävät. Näin ollen Tuomioistuinvirasto voisi toimivaltansa rajoissa päättää myös muiden kuin luettelossa mainittujen hallinnollisten tehtävien keskittämisestä momentin 12 kohdan mukaisesti.

Momentin 1 kohdassa säädettäisiin valtion talousarvion laatimiseen liittyvistä tehtävistä. Kohdan mukaan viraston tulisi lähettää tuomioistuimia ja Tuomioistuinvirastoa koskeva talousarvioehdotus perusteluineen oikeusministeriölle ja virasto päättäisi talousarvion mukaisesti määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille ja Tuomioistuinvirastolle. Mikäli osa määrärahasta olisi osoitettu suoraan tietyille tuomioistuimelle, Tuomioistuinvirastolla ei olisi kohdennuksessa harkinnanvaraa. Tämä koskisi lähinnä korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta, joilla ehdotuksen mukaan olisi toimintamäärärahojaan varten omat momentit talousarviossa.

Tuomioistuinvirasto valmistelisi oikeusministeriölle tuomioistuinlaitosta koskevat talousarvioehdotukset. Esitystä valmisteltaessa tarkoituksena on ollut, että tuomioistuinlaitoksella olisi kolme toimintamomenttia; yksi korkeinta oikeutta, yksi korkeinta hallinto-oikeutta sekä yksi yhteinen muita tuomioistuimia ja Tuomioistuinvirastoa varten. Ylimmillä tuomioistuimilla olisi tämän mukaisesti toimintamäärärahojaan varten edelleenkin omat toimintamomentit. Tämä olisi perusteltua ylimpien tuomioistuinten perustuslaillinen asema huomioon ottaen. Muiden tuomioistuinten toimintamenoja koskevaan ehdotukseen sisältyisivät myös viraston omat menot, kuten myös tuomarinvalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan menot. Koska valtion talousarvion menojen jakamisesta ja ryhmittelystä päätetään valtion talousarviosta annetun lain 6 §:n mukaan tarkemmin asetuksessa, momenttijaosta ei ole otettu lakiin säännöstä. Viime kädessä momenttijaosta päättää eduskunta.

Ylimmät tuomioistuimet toimittaisivat muiden tuomioistuinten tavoin omat esityksensä toimintamäärärahoistaan Tuomioistuinvirastolle. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpinä tuomioistuimina edellyttää, että ne esittävät itseään koskevat määrärahatarpeet ja toiminnalliset tavoitteensa. Tästä asemasta johtuu myös, että ylimpien tuomioistuinten omalle arviolle määrärahatarpeestaan on annettava erityinen merkitys. Tuomioistuinvirasto ottaisi esitykset huomioon toimittaessaan tuomioistuimia ja Tuomioistuinvirastoa koskevat kehusehdotukset ja talousarvioehdotukset oikeusministeriölle. Eduskunta päättää kunkin momentin päätösosasta ja talousarvion selvitysosassa hallituksen esityksessä esitetyt tavoitteet velvoittavat myös ylimpiä tuomioistuimia eduskunnan päätöksen mukaisesti. Mahdollista kuitenkin on kohdentaa määrärahoja eri momenteilta niiden käyttösuunnitelman mukaisesti kaikille tuomioistuimille yhteisten palvelujen, kuten esimerkiksi tietojärjestelmien, tuottamiseen.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi kaikkien tuomioistuinten kehys- ja talousarvioehdotusten koostamisesta ja toimittamisesta oikeusministeriölle, joka kävisi koko hallinnon alaa koskevat neuvottelut valtiovarainministeriön kanssa. Oikeusministeriö huolehtisi Tuomioistuinviraston tulohajauksesta. Tulohajaus koskisi yhtäältä tuomioistuinlaitosta kokonaisuutena ja toisaalta Tuomioistuinvirastoa. Neuvotteluissa sovittaisiin tuomioistuinlaitoksen ja Tuomioistuinviraston tulostavoitteista ja voimavaroista niiden toteuttamiseksi. Ministeriön tulohajaus koskisi ennen kaikkea strategisia linjoja. Tuomioistuinvirasto puolestaan kävisi tuloneuvottelut eri tuomioistuinten kanssa ja kohdentaisi määrärahat tuomioistuimille.

Huomattava on, että kun eduskunta on hyväksynyt valtion talousarvion ja siihen sisältyvät korkeimpia oikeuksia koskevien momenttien määrärahat, tämä eduskunnan hyväksymispäätös on näiden momenttien osalta sitova. Virasto, kuten nykyään oikeusministeriö, ei voi enää kohdentamalla päättää näistä määrärahoista. Edellä jo todetulla tavalla mahdollista kuitenkin on kohdentaa määrärahoja eri momenteilta niiden käyttösuunnitelman mukaisesti kaikille

tuomioistuimille yhteisten palvelujen tuottamiseen. Tämän vuoksi 1 kohdassa käytetään tältä osin ilmaisua ”siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle.”

Momentin 2 kohdan mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomioistuinten toimitilahallinnosta siltä osin kuin päätösvalta ei kuuluisi oikeusministeriölle. Tuomioistuinvirastolle siirrettäisiin siten oikeusministeriön nykyisin hoitamat tuomioistuinten toimitila-asiat lukuun ottamatta valtioneuvoston päätösvaltaan kuuluvia asioita. Edellä yleisperusteluissa todetulla tavalla oikeusministeriön oikeushallinto-osaston osastopäällikkö päättää toimialansa virastojen toimitilojen hankkimista ja ylläpitoa koskevista asioista sekä hankejohtajan nimeämisestä näitä koskeviin hankkeisiin, jos toimitilan vuotuinen vuokra ilman arvonalisäveroa on yli 200 000 euroa, jollei asia kuulu merkityksensä vuoksi ministerille. Käytännössä tämä tarkoittaa noin 40–50 henkilön virastojen vuokrasopimuksia. Ne sopimukset, jotka tehdään useammaksi vuodeksi ja joiden arvo vuokrakaudella on vähintään 5 miljoonaa euroa, edellyttävät lisäksi valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan käsittelyä.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi keskitetysti tiloja koskevista asioista (suunnittelu, hankkiminen, korjaushankkeet ja vuokrasopimusasiat). Lisäksi virastolle kuuluisivat toimitiloihin liittyvät asiat, kuten tilojen turvajärjestelyt ja puhtaanapitoasiat. Toimitila-asiat voivat sitoa huomattavastikin tuomioistuinten resursseja. Lisäksi toimitilojen turvallisuudesta huolehtiminen on entistä ajankohtaisempaa. Kaikki tämä huomioon ottaen tila-asioiden asianmukainen hoitaminen edellyttäisi selvästi vahvempaa resursointia kuin nykyisin. Toisaalta toimintoja keskittämällä ja tehostamalla voidaan myös saavuttaa säästöjä.

Oikeusministeriö huolehtisi jatkossakin hallinnonalan toimitilastrategian suunnittelusta ja toimitilajohtamisen yhteensovittamisesta. Tuomioistuinvirasto toimisi kiinteässä yhteistyössä yhtäältä tuomioistuinten ja toisaalta oikeusministeriön ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa.

Momentin 3 kohdan mukaan virastolle kuuluisi tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä huolehtiminen. Tietoteknisten ja tietojärjestelmiin liittyvien palvelujen turvaaminen ja kehittäminen olisi Tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäväalueita. Tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpidossa säilyisi tilaaja-tuottajamalli. Tuomioistuinten tietojärjestelmäpalveluissa tilaajan asemassa olisi Tuomioistuinvirasto nykyisen oikeusministeriön oikeushallinto-osaston sijaan. Se tekisi palvelusopimukset palveluntuottajien kanssa. Tässä yhteydessä ei ole tarkoitus puuttua siihen, että ylimmät tuomioistuimet voivat itse toimia tilaajina. Nykyistä vastaavasti tietojärjestelmäpalvelut tuottaisi Oikeusrekisterikeskus. Toimialariippumattomat perustietotekniikkapalvelut tilattaisiin jatkossakin Valtion viestintä- ja tietotekniikkakeskus Valtorista. Oikeusministeriön tietohallintoyksikkö vastaisi edelleen koko hallinnonalan tietojärjestelmäpalveluiden ohjaamisesta ja koordinoimisesta. Tässä roolissa se osallistuisi jatkossakin palvelusopimusten neuvotteluihin ja seurantaryhmiin asiantuntijana.

Oikeusministeriölle kuuluisi hallinnonalan tietohallintostrategian valmistelu sekä valtioneuvostotason ohjaus- ja kehittämisvastuu. Koska tietojärjestelmien kehittämisessä on otettava huomioon toiminnalliset vaatimukset, on perusteltua, että kehittämishankkeet- ja projektit, kuten tällä hetkellä käynnissä olevat AIPA- ja HAIPA-hankkeet, sijoitetaan Tuomioistuinviraston yhteyteen. Näiden hankkeiden hanketoimistot toimivat tällä hetkellä Helsingin Pasilassa, joita koskeva vuokrasopimus on laadittu hankkeiden aikataulun loppuun asti. Tämän hetkisen aikataulun mukaan HAIPA-hanke valmistuu vuoden 2019 loppuun mennessä eli ennen Tuomioistuinviraston toiminnan käynnistämistä. AIPA-hankkeen on sen sijaan arvioitu päättyvän vuoden 2021 loppuun mennessä. Hanketoimistoja ei ole perusteltua enää tässä vaiheessa siirtää toisiin toimitiloihin.

Momentin 4 kohdan mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön ammatillisesta koulutuksesta yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Tuomioistuinvirastolle siirtyisi siten oikeusministeriölle nykyisin kuuluvat tuomioistuinten henkilöstön osaamisen kehittämiseen liittyvät tehtävät. Virastolla tulisi olla kokonaisnäkemys koko tuomioistuinlaitoksen kehittämis- ja koulutustarpeista mukaan lukien ICT-koulutus. Tähän sillä olisi hyvät edellytykset, koska virasto olisi hyvin perillä koulutuksen käytännön tarpeista. Erityisesti ICT-koulutuksen huomioon ottaminen on tärkeää, koska tuomioistuinten työ- ja toimintatavat tulevat muuttumaan yhteiskunnallisen digitalisaatiokehityksen myötä merkittävästi.

Viraston käytännön työ liittyisi koulutuksen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Virasto hallinnoisi myös tuomareiden kansainvälistä koulutusta ja virkamiesvaihtoa. Ehdotuksella ei ole tarkoitus puuttua tuomioistuinten itsensä järjestämään koulutukseen. Tuomioistuinvirasto voisi tuomioistuinten järjestämää koulutusta koordinoimalla kuitenkin luoda edellytyksiä nykyistä tehokkaammalle koulutusjärjestelmälle. Tuomioistuinviraston vastuulla olisi huolehtia siitä, että koulutus olisi järjestetty valtakunnallisesti laadukkaasti ja tehokkaasti. Koulutusresurssien tehokas hyödyntäminen olisi viraston vastuulla, joten se voisi resursseja kohdentamalla varmistaa valtakunnallisuuden toteutumisesta. Paikallinen koulutus ei myöskään saisi johtaa erilaiseen oikeuskäytäntöön maan eri osissa. Koulutuksen rahoituksen oikealla kohdentamisella Tuomioistuinvirasto voisi siten tukea koulutuksen tehokasta ja tarkoituksenmukaista järjestämistä.

Momentin 5 kohdan mukaan Tuomioistuinvirasto tukisi tuomioistuimia niiden viestinnässä. Tiedotusvastuu erityisesti lainkäyttöratkaisusta kuuluisi edelleenkin tuomioistuimille. Tuomioistuinvirastossa olisi kuitenkin perusteltua olla viestinnän asiantuntijoita, joiden puoleen tuomioistuimet voisivat tarvittaessa kääntyä. Virastoon voisi keskittää myös tuomioistuinlaitoksen jokapäiväiseen tiedottamiseen, internet- ja intra-sivujen tekniseen ylläpitoon ja kansalaisyhteydenottoihin vastaamiseen liittyviä tukitehtäviä. Se voisi huolehtia myös viestinnän yleisestä kehittämisestä ja periaatteiden suunnittelusta. Virasto huolehtisi luonnollisesti myös omasta viestinnästään ja sille kuuluisi myös vireillä olevien tuomioistuinlaitosta koskevien kehittämishankkeiden viestintä.

Momentin 6 kohdan mukaan Tuomioistuinviraston tulisi seurata tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita. Tehtävällä olisi yhteys edellä 2 kohdassa selostettujen valtion talousarvioon liittyvien tehtävien kanssa. Julkisin varoin rahoitetun tuomioistuinlaitoksen toiminnan tulee olla tehokasta ja tuloksellista. Viraston tehtävänä olisi seurata ja kehittää tuomioistuinlaitoksen toimintaa tästä näkökulmasta. Se voisi kiinnittää huomiota myös laadullisiin kehittämistarpeisiin ja kehittää erilaisia tuomioistuinten toimintaa kuvaavia mittareita.

Keskushallintoviranomaisena Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä. Perusteltua olisi, että Tuomioistuinvirasto ja tuomioistuimet muodostaisivat yhden kirjanpitoyksikön, johon liittyvistä tehtävistä virasto vastaisi. Sille kuuluisivat siten talousarviolainsäädännössä kirjanpitoyksikölle kuuluvat tehtävät. Tuomioistuimet eivät siten kuuluisi enää oikeusministeriön kanssa samaan kirjanpitoyksikköön. Kirjanpitoyksikkönä Tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä ja antaisi vuosittain valtion talousarviolaissa tarkoitetun kertomuksen tuomioistuinlaitoksen toiminnasta. Sen tulee sisältää riittävät ja oikeat tiedot talousarvion noudattamisesta sekä tuomioistuinlaitoksen tuotoista ja kuluista, taloudellisesta asemasta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta. Tämän estämättä tuomioistuimet laatisivat omat toimintakertomuksensa tuomioistuinlaissa säädetyllä tavalla.

Momentin 7 kohdan mukaan Tuomioistuinvirasto toimisi valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle. Tuomioistuinvirasto toimisi tuomioistuinlaitoksen edustajana esimerkiksi laajemmin eri virastoja koskevissa valtakunnallisissa tai poikkihallinnollisissa hankkeissa. Tämä ei kuitenkaan rajoittaisi tuomioistuinten omaa osallistumista niihin, jos se on tarkoituksenmukaista. Tuomioistuimet voisivat siten jatkossakin olla aktiivisesti mukana toimintansa kehittämisessä.

Momentin 8 kohdan mukaan Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen. Tuomioistuinvirasto osallistuisi keskusviranomaisena toimialaansa koskeviin lainsäädäntöhankkeisiin tai muihin erityisesti oikeusministeriön vastuulla oleviin kehittämishankkeisiin. Viraston vastuulla voisi olla esimerkiksi uuden lainsäädännön täytäntöönpanosta johtuvia tehtäviä. Virasto voisi osallistua kehittämishankkeisiin myös laatimalla erilaisia selvityksiä tai antamalla asiantuntija-apua toimialaansa koskevissa kysymyksissä. Se osallistuisi tuomioistuinten kehittämiseen kiinteässä yhteistyössä tuomioistuinten ja oikeusministeriön, kuten myös muiden ministeriöiden ja yhteistyötahojen kanssa. Riippumaton virasto voisi toimia ministeriötä aktiivisemmin, vaikka myös sen olisi luonnollisesti kunnioitettava tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta lainkäytössä. Virasto toimisi lähempänä tuomioistuinten arkea, jolloin sen kehittämistyö voisi olla entistä ammattitaitoisempaa ja hyödyllisempää tuomioistuinten käytännön toiminnan kannalta. Tuomioistuinvirasto voisi ministeriötä aktiivisemmin tukea lainkäytön laadullista kehittämistä.

Lähtökohtana on, että Tuomioistuinvirasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen kehittämishankkeisiin oikeusministeriön sijaan. Tuomioistuinlaitoksen strateginen suunnittelu ja ohjaus kuuluisi edelleen oikeusministeriölle, joka päättäisi tuomioistuinlaitosta koskevien uudistusten aloittamisesta ja vastaisi niiden toteuttamisesta osana valtioneuvostoa. Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tämän strategian toteuttamisesta. Tuomioistuinvirastolla tulisi siten olla kiinteä yhteys ja kanssakäyminen oikeusministeriön tuomioistuinlaitoksesta vastaavaan johtoon, jotta tuomioistuinlaitoksen tarpeet ja näkemykset tulevat huomioon otetuiksi. Perusteltua olisi, että Tuomioistuinvirasto osallistuisi kiinteästi pidemmän aikavälin strategiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun. Sen tehtävänä olisi tuottaa toimialaansa koskevaa tietoa strategista valmistelua ja päätöksentekoa varten. Tuomioistuinvirasto huolehtisi kehittämishankkeiden toteuttamisesta käytännössä. Se voisi myös tehdä valtioneuvostolle jäljempänä 10 kohdassa säädetyn mukaisesti esityksiä uudistusten aloittamisesta.

Tuomioistuinlaitosta koskeva säädösvalmistelu tehtäisiin jatkossakin oikeusministeriössä. Virasto osallistuisi aktiivisesti säädösvalmisteluun asiantuntijana. Säädösvalmistelua edellyttävien hankkeiden toteuttaminen siirtyisi Tuomioistuinvirastolta oikeusministeriölle viimeistään siinä vaiheessa, kun asiassa ryhdytään valmistelevaan hallituksen esitystä eduskunnalle. Hankkeet, joihin liittyy valtioneuvostotason strategista ohjausta tai merkittävää säädösvalmistelua, saattavat edellyttää sekä oikeusministeriön että Tuomioistuinviraston osallistumista valmisteluun hankkeen alusta lukien. Edellä jo todetulla tavalla Tuomioistuinviraston rooli tuomioistuinten kehittämisessä ei estä tuomioistuinten osallistumista toimintansa kehittämiseen. Päinvastoin Tuomioistuinvirastolla tulisi olla hyvä tuntemus hallinnonalastaan, mikä edellyttää aktiivista yhteydenpitoa tuomioistuinkentän kanssa.

Momentin 9 kohdan mukaan Tuomioistuinviraston tulee edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuimia ja niiden toimintaa koskevia kehittämishankkeita. Tällä tarkoitetaan erityisesti tuomioistuinten yhteisiä kehittämis- ja lauluhankkeita, joita Tuomioistuinvirasto voisi sovittaa yhteen. Virasto voisi myös tukea tuomioistuimia hankkeiden käytännön toteutuksessa. Tarvittaessa virasto voisi myös koordinoida eri tuomioistuinten henkilöstön koulutusta, jotta niistä saatava hyöty olisi laajemmin eri tuomioistuinten käytettävissä.

Momentin *10 kohdan* mukaan Tuomioistuinviraston tulee tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisaloitteita omalla toimialallaan. Tehtävä liittyy keskeisesti 1 §:ssä säädettyyn viraston tehtävään huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja niiden toiminnan suunnittelusta ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirastolla olisi siten aloitevalta tuomioistuinlaitosta koskevilla hankkeilla, joista päättäminen kuuluu valtioneuvostolle.

Momentin *11 kohdan* mukaan Tuomioistuinvirasto osallistuisi myös kansainväliseen yhteistyöhön. Virasto huolehtisi oikeusministeriön sijaan niistä kansainvälisistä tehtävistä, jotka liittyvät muun muassa tuomareiden koulutukseen. Virasto voisi myös osallistua tuomioistuinlaitoksen edustajana kansainväliseen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön ja huolehtisi erinäisiin tietopyyntöihin vastaamisesta siltä osin kuin tehtävät eivät kuuluisi ministeriölle tai tuomioistuimille itselleen.

Tuomioistuinvirastolle kuuluisi kokonaisvastuu tuomioistuinten keskushallinnosta ja tukemisesta. Viraston tehtäväalue olisi laaja ja se voisi sisältää monenlaisia ja eritasoisia tehtäviä. Tästä syystä momentin *12 kohtaan* otettaisiin yleissäännös, jonka perusteella Tuomioistuinviraston hoidettavaksi voisi kuulua myös muita tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtäviä. Säännös mahdollistaisi sen, että Tuomioistuinvirastolle voidaan keskittää myös muita tehtäviä kuin mitä tässä esityksessä on ehdotettu. Yleisperusteluissa todetulla tavalla tällaisia voisivat olla esimerkiksi käännös- ja tulkkaukspalveluihin, henkilöstö- ja taloushallintoon, hankintoihin, tietosuojaan, arkistointiin, tietopalveluun ja viestintään liittyvät asiantuntijatehtävät. Keskitävissä voisi olla myös esimerkiksi osto- ja myyntilaskutukseen, postitukseen tai henkilöstöhallintoon liittyviä rutiinitehtäviä, joissa voitaisiin mahdollisesti hyödyntää myös automaatiota.

Yleisperusteluissa todetulla tavalla toimivalta virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasioissa voitaisiin myöhemmin siirtää oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle. Näiden tehtävien voidaan katsoa kuuluvan puheena olevan kohdan mukaisesti ”muihin keskushallintotehtäviin”. Käytännössä tämä edellyttää valtiovaraministeriön päätöstä neuvotteluoikeuden myöntämisestä sekä valtion virkaehtosopimusasetuksen (9 §) ja valtion virkamiesasetuksen (3 §) muuttamista.

Momentin *13 kohdassa* säädettäisiin Tuomioistuinvirastolle kuuluvista tuomarinvalintalautakuntaa ja tuomarinkoulutuslautakuntaa koskevista tehtävistä. Säännöksen mukaan virasto tekisi oikeusministeriölle ehdotuksen lautakuntien toimintamäärärahoista ja päättäisi niiden jakamisesta lautakunnille. Se huolehtisi myös muista lautakuntia koskevista keskushallintotehtävistä, kuten esimerkiksi lautakuntien toimitiloista ja tietojärjestelmistä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että Tuomioistuinvirasto huolehtisi momentin 1 kohdan mukaisesti lautakuntien kehys- ja talousarvioesitysten toimittamisesta oikeusministeriölle. Virasto kävisi vuosittain tulosneuvottelut lautakuntien kanssa. Näissä keskusteluissa käytäisiin läpi lautakuntien määräraharve ja toiminnalliset tavoitteet.

Yleisperusteluissa todetulla tavalla lautakunnat nimittäisivät jatkossakin sihteerinsä ja mahdolliset sivutoimiset esittelijänsä, mutta muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja tarvittaessa myös muun asiantuntijahenkilöstön osoittamisesta lautakuntien käyttöön huolehtisi Tuomioistuinvirasto (ks. 20 luku 6 § ja 21 luku 6 §). Näin ollen myös lautakuntien henkilöstötarpeista tulisi keskustella lautakunnan ja Tuomioistuinviraston välisissä tulosneuvotteluissa.

3 §. Tuomioistuinten asema. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston velvollisuudesta ottaa huomioon toiminnassaan tuomioistuinten riippumattomuus. Sen *1 momentin* mukaan Tuomioistuinviraston olisi toiminnassaan otettava huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimpien tuomioistuinten perustuslaissa säädetyt tehtävät ja perustuslaillinen asema. Esi-

tys tarkoittaa, että tuomioistuinten keskushallintotehtävät siirretään oikeusministeriöltä uudelle Tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto olisi hallintoviranomainen, eikä sille säädetyillä tehtävillä mitenkään puututa tuomiovallan käyttöön eikä tuomioistuinten riippumattomuuteen. Pykälässä on tarkoitus vielä erikseen korostaa, että Tuomioistuinviraston olisi kaikessa käytännön toiminnassaan otettava tämä riippumattomuus huomioon. Erityisesti tämä tarkoittaa, että Tuomioistuinvirasto ei saisi ottaa kantaa tuomioistuinten yksittäisissä asioissa tekemiin ratkaisuihin, eikä missään muodossa pyrkiä vaikuttamaan lainkäyttötoimintaan. Riippumattomuus on otettava huomioon myös siinä, mitä tulostavoitteita tuomioistuimelle voidaan asettaa.

Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat ylimpiä tuomioistuimia ja niillä on perustuslaissa säädetty erityisasema. Tuomioistuinviraston tulisi toiminnassaan ottaa tämäkin huomioon.

Pykälän *2 momentin* mukaan Tuomioistuinvirastolle luvun 2 §:ssä säädetyt tehtävät eivät rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa. Tuomioistuimet päättävät itse toimintansa järjestämisestä tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:n mukaisesti tässä ehdotettujen säännösten sitä estämättä. Säännöksen tarkoitus on turvata erityisesti tuomioistuimen oikeus päättää lainkäyttötoiminnastaan ulkopuolisten siihen puuttumatta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tuomioistuimet päättävät itse asioiden jakamisesta, lainkäyttötyön ja muun toiminnan organisoinnista, tuomareiden ja muun henkilöstön sijoittamisesta eri yksiköihin sekä koulutuksesta. Toisaalta tuomioistuimet voivat päättää itse myös esimerkiksi koulutuksen järjestämisestä ja toimitilojensa käyttämisestä tarkoituksenmukaisella tavalla, henkilöstönsä palkkaamisesta ja viestinnästään. Tuomioistuinviraston tehtäviin kuuluisi tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja ohjauksesta huolehtiminen. Tämä tarkoittaisi, että sillä olisi rooli tuomioistuinten muun kuin lainkäyttötoiminnan kehittämisessä ja ohjaamisessa.

4 §. Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston velvollisuudesta kuulla toiminnassaan ylimpiä tuomioistuimia. Säännös korostaisi ylimpien tuomioistuinten perustuslaillista erityisasemaa, mutta se ei rajoittaisi muiden tuomioistuinten mahdollisuuksia tulla kuulluiksi viraston käsiteltävinä olevista asioista. On tärkeää, että Tuomioistuinvirasto tekisi yhteistyötä kaikkien tuomioistuinten kanssa. Yksi mahdollinen yhteistyömuoto voisivat olla ylijohdajan ja esimerkiksi päällikkötuomareiden säännöllisesti järjestettävät neuvottelut.

Pykälän *1 momentin* mukaan Tuomioistuinviraston olisi varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä Tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksesta. Tuomioistuinviraston tulisi myös toimittaa ylimpien tuomioistuinten lausunnot oikeusministeriön tietoon. Tällä varmistettaisiin se, että korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus voivat ottaa kantaa tuomioistuinlinjansa määrärahojen kokonaisuuteen. Säännöksellä on siten yhteys perustuslain 99 §:ssä ylimmille tuomioistuimille säädettyyn valvontatehtävään, jonka on katsottu sisältävän myös alempien tuomioistuinten resurssien riittävyyden valvomisen. Ylimmät tuomioistuimet osallistuisivat niitä koskevien talousarvioesitysten valmisteluun 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti.

Tuomioistuinvirastolla olisi vastaavanlainen kuulemisvelvollisuus *2 momentin* mukaan myös muusta viraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voisi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi tuomioistuinlaitosta koskevat pitkän aikavälin suunnitelmat, rakenneuudistukset ja tietojärjestelmien uudistushankkeet. Lainsäädäntömuutoksia edellyttävät uudistukset valmistellaan oikeusministeriössä, joka osana säädösvalmistelua kuulee sidosryhmiä ylimmät tuomioistuimet mukaan lukien.

5 §. Johtaminen. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston johdosta. Tuomioistuinvirastoa johtaisi johtokunta ja ylijohtaja siten kuin 6 ja 10—11 §:ssä säädetään.

6 §. Johtokunta. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan päätösvallassa ja tehtävistä. Sen *1 momentin* mukaan johtokunta olisi Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin. Tuomioistuinviraston johtamisjärjestelmä olisi siten poikkeava muusta valtion keskushallinnosta. Tuomariemmistöinen johtokunta on välttämätön, jotta tuomioistuinten riippumattomuus toteutuu tavoitellulla tavalla. Ehdotettu malli on myös kansainvälisesti hyväksytty ja siten perusteltu.

Pykälän *2 momentissa* lueteltaisiin johtokunnan päätösvaltaan kuuluvat asiat. Luettelosta ilmenee, että johtokunnan päätösvalta koskee Tuomioistuinviraston toiminnalle merkittäviä asioita, kuten viraston toiminnan yleistä järjestämistä, keskeisten tavoitteiden asettamista, strategisesti ja taloudellisesti tärkeitä kysymyksiä sekä myös viraston ylijohtajan nimittämistä. Luettelo on tyhjentävä. Muista asioista päättäisi ylijohtaja, jollei päätösvaltaa ole työjärjestyksessä siirretty muulle virkamiehelle. Viraston työjärjestyksessä johtokunnan ja ylijohtajan toimivallanjakoa voidaan tarpeen mukaan täsmentää. Johtokunnan päätettäväksi kuuluvat asiat valmistelisi ylijohtajan johtama virasto.

Momentin *1 kohdan* mukaan johtokunta päättäisi viraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista sille säädetyn toimivallan puitteissa. Nykyistä vastaavasti ylin strateginen ohjausvalta kuuluisi oikeusministeriölle.

Momentin *2 kohdan* mukaan johtokunta hyväksyisi tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston talousarvioehdotukset. Tämä sisältää myös valtiontalouden kehysten valmisteluun liittyvien ehdotusten käsittelyn.

Johtokunta vastaavasti päättäisi *3 kohdan* mukaan määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille eduskunnan hyväksymän valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle; käytännössä siis aikaisemmin todetusti korkeimmille oikeuksille. Tuomioistuinten talousarvioehdotusten hyväksymistä edeltää se, että johtokunta asettaisi yleiset suuntaviivat tuomioistuinten määrärahaesitysten valmistelulle sekä tulosneuvotteluille. Tarkoitus ei ole, että johtokunta keskustelisi määrärahojen jakamisesta tuomioistuinten kesken. Johtokunta voisi kuitenkin määrittellä ne ehdot, joiden mukaisesti virasto kävisi tulosneuvottelut tuomioistuinten kanssa, siltä osin kuin päätösvalta siitä kuuluu Tuomioistuinvirastolle. Viraston ylijohtaja virkakuntineen huolehtisi tulosneuvottelujen käymisestä tuomioistuinten kanssa johtokunnan määräyksiä ja ohjeita noudattaen.

Momentin *4 kohdan* mukaan johtokunta vahvistaisi tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet. Kysymys on taloushallintoon ja sisäiseen valvontaan liittyvistä keskeisistä tehtävistä.

Edellä 2 §:n 2 momentin 6 kohdassa on perusteltu sitä, että Tuomioistuinvirasto keskushallintoviranomaisena huolehtisi myös tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä. Tämä tarkoittaisi, että Tuomioistuinvirasto ja tuomioistuimet muodostaisivat yhden kirjanpitoyksikön, jolle kuuluisivat talousarviolainsäädännössä kirjanpitoyksikölle liittyvät tehtävät. Näiden tehtävien hoitamisessa noudatettavista yleisistä periaatteista päättäisi viime kädessä johtokunta Tuomioistuinviraston ylimpänä toimielimenä.

Talousarviolainsäädännön mukaan kunkin viraston on huolehdittava siitä, että sisäinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty sen omassa toiminnassa sekä toiminnassa, josta virasto vastaa. Sisäinen valvonta tarkoittaa viraston ohjaus- ja toimintaprosesseihin sisältyviä menettelyitä, organisaatoratkaisuja ja toimintatapoja, joiden avulla voidaan saada kohtuullinen

varmuus toiminnan lainmukaisuudesta, varojen turvaamisesta, toiminnan tuloksellisuudesta sekä taloutta ja tuloksellisuutta koskevien oikeiden ja riittävien tietojen tuottamisesta. Myös tuomioistuinlaitoksen sisäisen valvonnan järjestämistä johtaa ja sen asianmukaisuudesta ja riittävydestä vastaa viraston johto. Tuomioistuinvirastossa ylin vastuu tästä kuuluisi johtokunnalle. Se päättäisi siitä, millaisten yleisten periaatteiden mukaisesti tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston sisäinen valvonta järjestettäisiin.

Momentin 5 kohdan mukaan johtokunta hyväksyisi Tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi taloudellisesti merkittäviä palvelusopimuksia ja hankintoja. Tällaisia voisivat olla myös pitkäksi ajaksi tehtävät sitoumukset. Edellä jo todetulla tavalla esimerkiksi suurimmat toimitilojen vuokrausta koskevat sopimukset kuuluisivat edelleen oikeusministeriön päätösvaltaan. Tarvittaessa rajanvetoa voitaisiin määritellä tarkemmin Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä esimerkiksi euromääräisesti.

Lisäksi johtokunta antaisi lausunnot Tuomioistuinviraston toimialaa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa. Käytännössä johtokunta ja ylijohtaja keskustelun perusteella sopisivat asian laadun mukaan, päättääkö lausunnon antamisesta johtokunta vai ylijohtaja. Tämäkin toimivalta voitaisiin määritellä tarkemmin työjärjestyksessä.

Momentin 6 kohdan mukaan johtokunta päättäisi 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä silloin, kun tuomari kieltäytyy tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyn yhteydessä vastaanottamasta hänelle tarjottua virkaa. Päätösvalta asiassa siirtyisi 14 luvun 4 §:n 4 momentin muutoksen perusteella oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle. Koska asia koskee perustuslain piiriin kuuluvaa tuomarin erottamattomuutta, on perusteltua, että Tuomioistuinvirastossa päätösvalta hakemuksen tekemisestä olisi monijäsenisellä johtokunnalla.

Momentin 7 kohdan mukaan johtokunta nimittäisi ylijohtajan. Johtokunta myös päättäisi tai irtisanoisi ylijohtajan virkasuhteen sekä tekisi muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset, kuten päätöksen ylijohtajan virkasuhteen purkamisesta, virantoimituksesta pidättämisestä ja terveydentilaselvitykseen määräämisestä. Johtokunta päättäisi myös kirjallisen varoituksen antamisesta ylijohtajalle. Valtion virkamieslain 44 §:n mukaisesti sopimuksen ylijohtajan palvelussuhteen ehdoista tekisi valtioneuvosto. Jos sopimusta ei olisi tehty, ylijohtajan palvelussuhteen ehdot määräytyisivät valtion virkaehtosopimuksen mukaisesti. Ylimpään johtoon kuuluvia virastopäälliköitä koskeva palkkaustoimivalta on valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 4 momentin mukaisesti valtiovarainministeriöllä.

Ylijohtajan virkaan sovellettaisiin valtion virkamieslakia. Lisäksi ylijohtajasta säädettäisiin tarkemmin luvun 11 ja 12 §:ssä.

Momentin 8 kohdan mukaan johtokunta vahvistaisi Tuomioistuinviraston työjärjestyksen. Työjärjestyksestä säädettäisiin tarkemmin 14 §:ssä.

Momentin 9 kohdan mukaan johtokunta tekisi myös muut päätökset, jotka olisivat Tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä. Nämä asiat voitaisiin määritellä tarkemmin Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä. Johtokunnan toimivaltaan voisivat kuulua esimerkiksi merkittävät hankinnat, esitykset koko tuomioistuinlaitosta koskevien tai muutoin laajamittaisten uudistusten käynnistämiseksi tai toteuttamiseksi ja uusien tehtäväkokonaisuuksien keskittäminen tuomioistuimilta Tuomioistuinvirastolle. Vastaavasti taas Tuomioistuinviraston omien virkojen perustamista, lakkauttamista, muuttamista ja siirtämistä koskeva valta voisi olla perusteltua osoittaa ylijohtajalle. Yhtenä mahdollisena kriteerinä päätösvalan jaka-

miselle voisi olla se, koskeeko asia tuomioistuimia, jolloin päätösvallan tulisi olla johtokunnalla, vai yksinomaan Tuomioistuinvirastoa, jonka toiminnasta huolehtiminen taas kuuluisi pääosin ylijohtajalle virkakuntineen.

7 §. Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan asettamisesta ja kokoonpanosta. Enemmistö johtokunnan jäsenistä olisi yleisperusteluissa mainituista syistä tuomareita. Tuomarijäsenet edustaisivat tasapuolisesti eri tuomioistuinlinjoja ja -lajeja, jolloin johtokunnassa olisi monipuolinen asiantuntemus erilaisista tuomioistuimista. Johtokunnassa olisi lisäksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi tuomioistuinlaitoksen ulkopuolinen jäsen. Johtokunnan jäsenyys ei olisi päätoiminen tehtävä vaan oman toimen ohella hoidettava luottamustoimi. Johtokunnan jäsenet hoitavat tehtävänsä itsenäisesti vain tuomioistuinlaitoksen kokonaisuutena tavoitellen. Heidän tehtävänä ei ole valvoa esimerkiksi oman tuomioistuimensa, tuomioistuinlajinsa tai ammattikuntansa etua.

Pykälän *1 momentin* mukaan valtioneuvosto asettaisi johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvoston päätösvalta olisi rajoitettu siten, että se voisi valita johtokunnan vain sille 8 §:n mukaisesti esitettyjen ehdokkaiden joukosta. Valtioneuvoston nimittämisvalta noudattaa valtioneuvoston ohjesääntöä, jonka mukaan valtioneuvosto määrää keskushallinnon virastojen ja laitosten johtokuntien jäsenet. Asian esittelisi valtioneuvostolle oikeusministeriö.

Pykälän *2 momentin* perusteella johtokunnassa olisi yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Lisäksi johtokunnassa olisi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen ja yksi jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä olisi henkilökohtainen varajäsen.

Tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluvalla jäsenellä tarkoitetaan muuta kuin tuomaria. Hän voisi siten olla mistä tuomioistuimesta ja mistä henkilöstöryhmästä tahansa. Estettä ei olisi sille, että tehtävässä toimisi työnantajavirkkamies, kuten kanslia- tai hallintopäällikkö tai hallintojohtaja.

Pykälässä tarkoitettu julkishallinnon johtamisen asiantuntemus ei olisi rajattu tiettyihin koulutustaustoihin tai kokemukseen. Se voitaisiin saavuttaa esimerkiksi julkishallinnon johtamiskokemuksella tai tieteellisillä ansioilla. Valinnassa voitaisiin ottaa huomioon myös viraston kulloisetkin tarpeet. Jos esimerkiksi olisi tiedossa merkittäviä rakenteellisia uudistuksia, voitaisiin painottaa kokemusta organisaatiouudistuksen toteuttamisesta ja muutosjohtamisesta. Vastavasti myös talouden tai tietojärjestelmien asiantuntemus voisi olla arvokas lisä johtokunnan kokoonpanossa.

Tuomioistuinviraston tehtävistä valtaosa liittyy asioihin, joista päällikkötuomarit omissa virastoissaan päättävät ja vastaavat. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että viraston johtokunnassa on kokemusta tuomioistuimen johtamisesta. Tästä syystä johtokunnan tuomarijäsenistä kahden olisi oltava päällikkötuomareita; toisen hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja toisen hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari. Näin päällikkötuomarit tulisivat eri tuomioistuinlinjoista. Tästä säädettäisiin pykälän *3 momentissa*.

Pykälän *4 momentin* mukaan kansanedustaja tai valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei olisi kelpoinen Tuomioistuinviraston johtokunnan jäseneksi. Tällainen henkilö ei voisi tulla nimitetyksi Tuomioistuinviraston johtokunnan jäseneksi eikä jatkaa johtokunnan jäsenenä, jos hänet valittaisiin momentissa tarkoitettuun poliittiseen tehtävään johtokunnan toimikauden aikana.

Lainkäyttö kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolaissa maakunnan ja valtakunnan välisestä toimivallanjaosta annettujen säännösten mukaan (27 §:n 23 kohta) pääsääntöisesti valtakunnan toimivaltaan. Tästä seuraa, ettei perustettavan Tuomioistuinviraston johtokuntaan liittyvät asiat ole Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin kuuluvia. Näin ollen pykälässä ei ole tarpeen nimenomaisesti mainita maakunnan itsehallinnollisten toimielinten edustajia. Joka tapauksessa momentin sanamuoto ”maakunnan hallitus” tarkoittaisi myös Ahvenanmaan maakuntahallitusta, eikä sen jäsen voisi toimia Tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §. Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeämismenettelystä. Johtokunta asetettaisiin sen jälkeen, kun jäsen ehdokkaat on nimetty.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan korkein oikeus nimeäisi keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi. Vastaavasti momentin 2 kohdan mukaan korkein hallinto-oikeus nimeäisi keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin neljän muun tuomari jäsen ehdokkaan nimeämisestä. Hovioikeuksien, kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit nimeäisivät näiden tuomioistuinten ehdokkaat jäseniksi ja heidän varajäsenikseen. Pykälän 2 momentissa säädetyn mukaisesti tehtävät täytettäisiin ilmoittautumisten perusteella. Kuka tahansa näissä tuomioistuimissa vakinaisessa tuomarin virassa oleva voisi ilmoittautua toimeen. Ennen nimeämistä päällikkötuomarit keskustelisivat keskenään nimeämisistä ja kuulisivat tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä. Keskustelujen aloitteentekijöinä ja yhteen sovitajina toimisivat hovioikeuksien, kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomareiden keskuudestaan valitsemat ja oikeusministeriölle ilmoittamat yhteyshenkilöt. Päällikkötuomareilla on jo vakiintuneet yhteistoimintamuotonsa, joiden puitteissa tämä yhteydenpito voidaan luotettavasti järjestää. Keskustelujen tarkoituksena olisi saavuttaa tuomioistuinten kesken yhteisymmärrys sellaisesta ehdokasasettelusta, joka täyttäisi 7 §:n 2 ja 3 momentissa asetetut sekä tasa-arvolain mukaiset vaatimukset ja jossa voitaisiin ottaa huomioon jäsenten alueellinen jakautuminen ja kielelliset seikat.

Momentin 4 kohdan mukaan tuomioistuinten muun henkilöstön kuin tuomareiden jäsen ehdokkaat nimettäisiin päällikkötuomareiden toimesta edellä 3 kohdassa selostettua vastaavassa menettelyssä. Päällikkötuomarit siten nimeäisivät ehdokkaat jäseneksi ja varajäseneksi ilmoittautumisten perustella keskusteltuaan nimeämisistä keskenään ja toimittaisivat oikeusministeriölle neuvottelujen tuloksena syntyneen yhteisen ehdokasasettelunsa. Päällikkötuomareiden olisi ennen nimeämisiä kuultava tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita edustavia henkilöstöjärjestöjä.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeusministeriö ilmoittaisi johtokunnan tehtävien avoinna olemisesta ja pyytäisi nimeämiset 1 momentissa tarkoituilta tahoilta. Käytännössä ilmoittaminen voisi tapahtua hakuilmoituksella, jossa selostettaisiin tehtävien sisältö ja vaatimukset sekä ehdokasasettelu ja nimeämiseen oikeutetut tahot. Perusteltua olisi, että ehdokkaat ilmoittautuisivat suoraan nimeämiseen oikeutetuille tahoille, mikä voitaisiin myös mainita hakuilmoituksessa. Oikeusministeriö ilmoittaisi myös julkishallinnon johtajan asiantuntemusta omaavan jäsenen ja varajäsenen tehtävän avoinna olemisesta. Näihin tehtäviin ilmoitauduttaisiin suoraan oikeusministeriölle.

Momentin toisen virkkeen mukaan ehdokkaita nimettäisiin kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Tämä ei kuitenkaan koskisi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsen- ja varajäsen ehdokkaita, jotka ylimmät tuomioistuimet ni-

meäisivät jäsentensä keskuudesta. Näidenkin tehtävien avoinna olemisesta olisi kuitenkin perusteltua ilmoittaa.

Nimeävät tahot toimittaisivat ehdokasasettelunsa asian esittelystä vastaavalle oikeusministeriölle, joka laatisi ehdokasasettelujen perusteella 7 §:n ja tasa-arvolain mukaiset vaatimukset täyttävän esityksen valtioneuvostolle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin menettelystä tilanteessa, jossa johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisen perusteena olevassa virassa tai tehtävässä tai hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun poliittiseen tehtävään. Tällöin hänen tilalleen on nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan olisi nimettävä pelkästään sillä perusteella, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan, tai vastaavasti muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan. Tällaisessa tilanteessa johtokunnan kokoonpano säilyisi entisellään, vaikka se ei enää vastaisikaan 7 §:n 3 momentissa säädettyä.

9 §. Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan valinnasta. Johtokunta valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä, että johtokunnassa on yksi tai useampi varapuheenjohtaja. Työjärjestyksessä voidaan määrätä myös puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien toimikaudesta.

10 §. Johtokunnan päätöksenteko. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan päätöksenteosta. Sen 1 momentin mukaan johtokunta olisi päätösvaltainen, kun läsnä olisi vähintään neljä jäsentä tai varajäsentä.

Pykälän 2 momentin mukaan johtokunnan päätökseksi tulisi se mielipide, jota enemmistö olisi kannattanut. Jos äänet menisivät tasan, ratkaisisi puheenjohtajan ääni. Tämä koskisi myös vaaleja ja muita henkilövalintoja.

Pykälän 3 momentin mukaan johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä esimerkiksi siitä, kuka esittelee asian johtokunnalle ja missä järjestyksessä jäsenet ilmoittavat mielipiteensä johtokunnan päättäessä jostakin asiasta. Työjärjestykseen voitaisiin ottaa määräyksiä myös johtokunnan koolle kutumisesta, ylijohtajan ja muiden virkamiesten osallistumisesta kokouksiin ja siitä, kuka toimii johtokunnan sihteerinä samoin kuin siitä, miten asiat johtokunnalle esitellään.

11 §. Ylijohtaja. Pykälässä säädettäisiin ylijohtajasta. Pykälän 1 momentin mukaan Tuomioistuinvirastoa johtaisi ylijohtaja. Ylijohtajan virkaan sovellettaisiin valtion virkamieslakia ja -asetusta. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että ylijohtajan virkaan nimitettäväksi esitettävä henkilö antaisi selvityksen sidonnaisuuksistaan ja sivutoimistaan sekä pyytäisi sivutoimilupaa valtion virkamieslain mukaisesti. Ylijohtaja on valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viraston päällikkö.

Pykälän 2 momentin mukaan ylijohtaja ratkaisisi kaikki ne asiat, joita ei ole säädetty johtokunnan ratkaistaviksi tai työjärjestyksessä määrätä muun virkamiehen ratkaistavaksi. Ylijohtaja vastaisi viraston juoksevasta hallinnosta ja hänellä olisi näissä asioissa yleinen päätösvalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että ylijohtaja tai hänen määräämänsä päättäisi lähtökohtaisesti kaikista Tuomioistuinvirastoa koskevista asioista, jollei niitä ole säädetty tai työjärjestyksessä määrätty johtokunnan ratkaistaviksi.

Edellä johtokunnasta säätävän 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetulla tavalla johtokunnan päätösvaltaan kuuluisivat merkittävimmät Tuomioistuinvirastoa koskevat asiat, kuten esimerkiksi toiminnan tavoitteet ja strategia (1 kohta), talousarvioehdotus (2 kohta), kirjanpidon yleiset periaatteet (4 kohta), merkittävimmät sopimukset ja lausunnot (5 kohta) sekä työjärjestyksen vahvistaminen (8 kohta). Johtokunta päättäisi myös muista Tuomioistuinviraston kannalta merkittävistä asioista, joita koskevia esimerkkejä on selostettu edellä 6 §:n 1 momentin 9 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa. Toimivallanjaosta olisi perusteltua ottaa tarkempia säännöksiä viraston työjärjestykseen.

Myös Tuomioistuinviraston ylijohtajan nimittämisestä ja muista hänen virkasuhteeseensa liittyvistä asioista päättäisi johtokunta (7 kohta). Sen sijaan ylijohtaja päättäisi muun Tuomioistuinviraston henkilöstön palkkaamisesta. Tuomioistuinviraston ylijohtaja olisi valtionvirkaehtosopimusasetuksen 10 §:n 3 momentin 3 kohdan perusteella työnantajavirkamies. Hän päättäisi Tuomioistuinviraston virkoja ja henkilöstöä koskevista asioista. Työjärjestyksellä voitaisiin delegoida ylijohtajan toimivaltaa muille virkamiehille.

Pykälän 3 momentin mukaan työjärjestyksessä voitaisiin ylijohtajalle kuuluva asia määrätä muun virkamiehen ratkaistavaksi. Samoin työjärjestyksessä voitaisiin ylijohtajalle antaa oikeus siirtää päätösvaltaansa kuuluva asia toisen virkamiehen ratkaistavaksi. Ylijohtaja voisi kummassakin tapauksessa ottaa muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §. Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset. Pykälässä säädettäisiin ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista siltä osin, kuin ne eroaisivat valtion virkamieslaissa säädetyistä ylimmän johdon kelpoisuusvaatimuksista. Pykälän mukaan sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena olisi muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.

Valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun ministeriön alaisen viraston päällikön erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään lain 8 §:n 2 momentissa. Ylijohtajalta edellytettäisiin ylemmän korkeakoulututkinnon asemesta ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Tuomioistuinviraston tehtävät olisivat luonteeltaan sellaisia, että niiden laadukas hoitaminen edellyttää Suomen oikeusjärjestelmän sekä tuomioistuinlaitoksen ja tuomioistuinten toiminnan tuntemusta. Tämän vuoksi viraston ylijohtajalta olisi syytä edellyttää oikeustieteellisen tutkinnon suorittamista. Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista on siten tarpeen säätää erikseen. Oikeusministeriön hallinnonalan keskusvirastoista myös Valtakunnansyyttäjänviraston ja Valtakunnanvoudinviraston päälliköiltä edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa.

Vaikka ylijohtajan viran menestyksellisen hoitamisen voidaan arvioida edellyttävän tuomioistuinten toiminnan tuntemusta, ylijohtajalta ei edellytettäisi kokemusta tuomarin tehtävistä. Kokemus tuomarin tehtävistä ei olisi välttämätön, koska Tuomioistuinvirasto ei ohjaa tai valvo tuomioistuinten lainkäyttöä. Ylijohtajan virkaan voisivat tuomaritaustaisten henkilöiden ohella tulla kysymykseen ministeriöiden tai virastojen taikka yksityisen sektorin lakimiehet.

Tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus tarkoittaa puolestaan työkokemusta erilaisissa tehtävissä ja eri organisaatioissa. Kokemukselle ei aseteta yksiselitteisiä mittareita, vaan vaatimuksen täyttymistä on harkittava kulloinkin täytettävänä olevan viran tehtävien kannalta. Kokemuksen tulee olla sellaista, että siitä voidaan arvioida olevan etua viran menestykselliselle hoitamiselle. Monipuolisen kokemuksen laajuus ja painoarvo arvioidaan kussakin nimittämistilanteessa erikseen. Tavoitteena on, että henkilöllä on kokemusta useammasta kuin yhdestä tehtävästä tai organisaatiosta.

Käytännössä osoitetun johtamistaidon määrittelyä ja arviointiperusteita käytetään kunkin virkaan ilmoittautuneen henkilön johtamisvalmiuksia arvioitaessa. Tarkoituksena on valintatilanteessa varmistaa se, että henkilö on käytännössä osoittanut omaavansa johtamisen valmiudet. Valintatilanteessa on laaja-alaisesti arvioitava henkilön onnistumista ja valmiuksia varsinaisissa johdon tehtävissä. Johtamistaito voidaan hankkia muussakin kuin varsinaisessa johtamistehtävässä, kuten esimerkiksi vaativan hankkeen johtamisessa. Käytännössä osoitettu johtamistaito jaetaan kelpoisuusvaatimuksena seitsemään osa-alueeseen (ks. HE 298/2014 vp).

Johtamiskokemus voidaan hankkia vain todellisessa johtamis- ja esimiestehtävässä.

Muita kuin suoritettua tutkintoa koskevia ylijohtajan erityisiä kelpoisuusvaatimuksia on käsitelty tarkemmin valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 298/2014 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Ylijohtaja olisi valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ministeriön alaisen viraston päällikkö. Tästä seuraa, että ylijohtajan virkaan nimitettäisiin valtion virkamieslain 9 a §:ssä säädetyn mukaisesti viiden vuoden määräajaksi, jollei erityisestä syystä olisi perustetta nimittää tätä lyhyemmäksi määräajaksi. Määräaikaa voitaisiin jatkaa enintään yhdellä vuodella nimittävän viranomaisen aloitteesta, jos siihen olisi viraston toimintaan liittyvä perusteltu syy. Ylijohtajan määräaikaisten virkakausien lukumäärää ei ole rajoitettu. Ylijohtaja voidaan siis yleistä hakumenettelyä noudattaen valita virkaan useitakin kertoja peräkkäin. Ylijohtajaan sovelletaan valtion virkamieslain 35 §:ssä säädettyä eroamisikää. Ylijohtajan virkasuhde päättyy siten viimeistään sen kuukauden päättyessä, jonka aikana hän saavuttaa eroamisiansä. Eroamisikä on 68—70 vuotta riippuen virkamiehen syntymävuodesta.

Valtion ylimpään johtoon kuuluvana virkamiehenä Tuomioistuinviraston ylijohtaja voitaisiin valtion virkamieslain 25 §:ssä säädettyjen virkamiehestä johtuvien irtisanomisperusteiden ohella irtisanoa, jos irtisanomiseen on lain 26 §:n 1 momentin mukaisesti viran luonne huomioiden ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy. Ylijohtajan irtisanomissuoja olisi siten säädettyjä virkamiehestä johtuvia perusteita väljempi. Irtisanomismenettelystä säädetään valtion virkamieslain 66 §:ssä. Edellä 6 §:n mukaisesti irtisanomisesta päättäisi Tuomioistuinviraston johtokunta.

Valtion virkamieslain 9 b §:n nojalla ylijohtaja voitaisiin virkasuhteessa noudatettavan viiden vuoden määräajan päättymisen jälkeen nimittää muuhun valtionhallinnon virkaan tai virkasuhteeseen taikka ottaa työsuhteeseen enintään kahden vuoden määräajaksi ilman hakumenettelyä. Tämä muutosturva ei tulisi sovellettavaksi, jos ylijohtajan on tehtävää hoitaessaan ollut virkavapaalla valtion toisesta virasta (ns. taustavirka), johon hänet on nimitetty toistaiseksi. Valtion virkamieslain 65 §:n 2 momentin mukaan virkamies katsotaan kuitenkin eronneeksi aikaisemmasta virasta siitä ajankohdasta lukien, josta hänet on toisen kerran nimitetty 9 a §:n 1 momentissa tarkoitettuun virkaan määräajaksi, jollei viranomainen erityisestä syystä toisin päättä. Se virasto, jossa taustavirka on, voisi siis myöntää vakituiselle virkamiehelleen virkavapautta edelleen lailla säädetyn viiden vuoden jälkeen ylijohtajan tehtävässä toimimiseksi.

13 §. Muu henkilöstö. Pykälässä säädettäisiin viraston muusta henkilöstöstä kuin ylijohtajasta. Sen mukaan Tuomioistuinvirastossa olisi muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrättäisiin. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä muuhun henkilöstöön kuuluvien virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista, jos se olisi asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Tuomioistuinviraston sisäisestä organisaatorakenteesta riippuen virastossa työskentelisi muutama yksikön päällikkö, asiantuntijoita sekä avustavaa henkilöstöä. Jotta Tuomioistuinviras-

toon hakeutuisi työskentelemään myös tuomareita ja tuomioistuinten muuta henkilöstöä, tulisi osan virkasuhteista olla määräaikaista. Tämä olisi oleellista, jotta Tuomioistuinvirastossa olisi sen tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämä tuomioistuinten tuntemus.

Tietyn korkeakoulututkinnon suorittamista voitaisiin edellyttää esimerkiksi talous- ja toimitalhallinnon asiantuntijatehtävissä työskentelevältä. Vastaavasti tietojärjestelmien tai henkilöstön osaamisen kehittämistä koskevilla tehtävillä toimivilta olisi perusteltua edellyttää näiden alojen erityisasiantuntemusta.

14 §. Työjärjestys. Pykälässä säädettäisiin Tuomioistuinviraston työjärjestyksestä. Sen mukaan tarkemmat määräykset Tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä Tuomioistuinvirastossa annettaisiin työjärjestyksessä. Edellä todetun mukaisesti työjärjestykseen voitaisiin ottaa tarkentavat määräykset esimerkiksi johtokunnan ja ylijohtajan toimivallasta sekä johtokunnan varapuheenjohtajien lukumäärästä.

Tuomioistuinviraston työjärjestys olisi julkinen ja sen olisi oltava jokaisen saatavilla. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että työjärjestys olisi luettavissa Tuomioistuinviraston verkkosivuilla.

20 luku **Tuomarivalintalautakunta**

6 §. Tuomarivalintalautakunnan henkilöstö. Pykälässä säädettäisiin tuomarivalintalautakunnan sihteeristä ja muusta henkilöstöstä. Sääntely olisi pääosin nykyistä vastaava. Pykälän *1 momentti* vastaisi pääosin voimassa olevaa. Sen mukaan lautakunnalla olisi sihteeri. Lautakunnalla voisi nykyistä vastaavasti olla myös sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisten esittelijöiden tehtäviin ei esitetä muutoksia. Lautakunnan sihteerin virkamiesoikeudellinen asema olisi pääosin nykyistä vastaava eli sihteerin nimittäisi lautakunta itse. Tarkoituksena kuitenkin olisi, että nykyisin oikeusministeriön palkkausjärjestelmään kuuluva sihteerin virka siirrettäisiin Tuomioistuinviraston palkkausjärjestelmään. Näin sihteerää koskevista henkilöstöasioista, kuten viran perustamisesta, nimikkeen muuttamisesta ja vaatavuustason korottamisesta, päättäisi Tuomioistuinvirasto.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin tuomarivalintalautakunnan sihteerin ja sivutoimisen esittelijän kelpoisuusvaatimuksista. Ne olisivat voimassa olevaa vastaavat.

Pykälän *3 momentin* mukaan lautakunnan sihteerin ja sivutoimiset esittelijät nimittäisi voimassa olevaa vastaavasti lautakunta itse. Lisäksi momentissa säädettäisiin lautakunnan muiden sihteerin- ja asiantuntijapalveluiden järjestämisestä. Momentin mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voisi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Näin ollen muun henkilöstön nimittämisestä ei ehdotuksen mukaan enää päättäisi lautakunnan sihteeri. Ehdotus tarkoittaa, että Tuomioistuinviraston palveluksessa oleva osastosihteeri työskentelisi lautakunnassa sen ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Tarvittaessa lautakunnalle voitaisiin osoittaa myös muuta asiantuntijahenkilöstöä, joilla voisi olla lautakunnan työjärjestyksen perustuva oikeus myös esitellä asioita lautakunnassa. Tuomioistuinviraston lautakuntien käyttöön osoittama henkilöstö olisi Tuomioistuinviraston palveluksessa. Heitä koskeva työnantajan direktiovalta ja henkilöstöasioita koskeva päätösvalta olisi siten virastolla pois lukien tietenkin virkaehtosopimuksista johtuva palkkaustoimivalta, joka kuuluisi koko Tuomioistuinvirastoa koskien oikeusministeriölle. Lautakunnan tehtävien hoitamista koskeva määräysvalta olisi tietenkin lautakunnalla itsellään.

Momentin toisen virkkeen mukaan lautakunnan tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voitaisiin määrätä lautakunnan työjärjestyksessä. Näin varmistettaisiin se, että lautakunta saa käyttöönsä tarpeisiinsa sopivaa henkilöstöä.

Lautakunta voi työjärjestyksessään antaa tarkempia määräyksiä työskentelyn järjestämisestä ja ehdotuksen mukaan myös tehtäviin vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista.

21 luku **Tuomarinkoulutuslautakunta**

1 §. Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät. Pykälässä säädetään tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävistä. Niihin ei ehdoteta muutoksia. Ehdotuksen mukaan tuomareiden koulutukseen liittyvät tehtävät siirteisivät oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle. Tuomarinkoulutuslautakunta huolehtisi koulutuksen suunnittelusta jatkossa yhteistyössä Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa. Pykälän *1 momentin 1 kohtaa* tarkistettaisiin tehtävien siirron edellyttämällä tavalla. Vastaavasti tuomarinkoulutuslautakunta antaisi momentin *7 kohdassa* tarkoitettua lausunnon tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä oikeusministeriön sijaan Tuomioistuinvirastolle.

2 §. Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano. Edellä 1 §:n perusteluissa todetulla tavalla tuomareiden koulutusta koskevat tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle. Näin ollen perusteltua on, että tuomarinkoulutuslautakunnan kokoonpanoon kuuluisi jatkossa oikeusministeriön sijaan Tuomioistuinviraston edustaja. Tätä koskeva tarkistus tehtäisiin pykälän *2 momenttiin*. Muilta osin säännös vastaisi voimassa olevaa.

3 §. Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen. Edellä 1 ja 2 §:ssä todetun perusteella pykälän *1 momentin 5 kohtaa* on tarpeen tarkistaa siten, että Tuomioistuinvirasto nimeää lautakuntaan oman jäsenensä ja varajäsenensä. Oikeusministeriö esittelisi jatkossakin lautakunnan asettamisen ja mahdolliset kokoonpanon muutokset valtioneuvostolle. Tästä syystä perusteltua on, että oikeusministeriö huolehtisi jatkossakin oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja hänen varajäsenensä nimeämisestä lautakuntaan. Nykyistä vastaavasti ministeriön olisi kuultava oikeustieteellistä opetusta edustavia tahoja ennen nimeämistä. Vastaava menettely säilyisi myös tuomarivalintalautakunnan jäsenten nimeämisessä.

6 §. Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö. Pykälän *1 momentissa* säädetään tuomarinkoulutuslautakunnan sihteeristä ja hänen tehtävistään. Näihin ei esitetä muutoksia. Edellä tuomarivalintalautakunnan sihteeristä todettua vastaavasti myös tuomarinkoulutuslautakunnan sihteerin virkamiesoikeudellinen asema olisi pääosin nykyistä vastaava ja hänet nimittäisi lautakunta. Virka olisi kuitenkin perusteltua siirtää oikeusministeriön palkkausjärjestelmästä Tuomioistuinviraston palkkausjärjestelmään. Yleisperusteluissa todetulla tavalla tuomarinkoulutuslautakunnassa on käytännössä ollut tarvetta koulutusasiantuntijalle, jonka tulisi voida toimia myös lautakunnan esittelijänä. Tästä syystä momenttiin lisättäisiin tuomarivalintalautakuntaa vastaava maininta siitä, että lautakunnalla voi olla myös sivutoimisia esittelijöitä, jotka lautakunta nimittää.

Pykälän *2 momentissa* puolestaan säädettäisiin sihteerin kelpoisuusvaatimuksista, jotka olisivat nykyistä vastaavat. Niitä sovellettaisiin myös mahdollisiin sivutoimisiin esittelijöihin.

Pykälän *3 momentin* mukaan lautakunta nimittäisi sihteerin ja sivutoimiset esittelijät. Momenttiin otettaisiin myös tuomarinkoulutuslautakunnan muuta henkilöstöä koskeva sääntely. Edellä 20 luvun 6 §:n yksityiskohtaisia perusteluissa todettua vastaavasti Tuomioistuinvirasto huolehtisi lautakunnan sihteeripalveluista ja voisi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävi-

en hoitamista varten. Heidän tehtävistään ja tarvittaessa myös kelpoisuusvaatimuksista voitaisiin määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

23 luku **Muutoksenhaku**

7 §. *Muutoksenhaku Tuomioistuinviraston päätökseen.* Pykälä olisi uusi. Sen *1 momentin* mukaan Tuomioistuinviraston johtokunnan tai ylijohtajan tekemään päätökseen saisi vaatia oikaisua Tuomioistuinvirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisua saisi vaatia myös 19 a luvun 11 §:n 2 momentin nojalla viraston työjärjestyksessä määrätyn muun virkamiehen tekemään päätökseen. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolain 7 a luvussa.

Pykälän *2 momentin* mukaan Tuomioistuinviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen haettaisiin muutosta hallinto-oikeudelta hallintolainkäyttölaissa säädetyllä tavalla. Valitusten hajaantumisen estämiseksi pykälässä säädettäisiin, että valitus käsiteltäisiin aina viraston sijaintipaikan hallinto-oikeudessa. Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valituslupaa.

Pykälä olisi yleinen Tuomioistuinviraston päätöksentekoa koskeva muutoksenhakusäännös ja sitä sovellettaisiin, jos muussa laissa ei ole toisin säädetty. Esimerkiksi valtion virkamieslaissa tarkoitettuihin päätöksiin ja eräisiin julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) mukaisiin päätöksiin sovellettaisiin mainituissa laeissa olevia muutoksenhakusäännöksiä.

1.2 **Laki tuomioistuinharjoittelusta**

4 §. *Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi.* Pykälässä säädetään käräjänotaareiden harjoittelupaikkojen haettaviksi julistamisesta. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomarinkoulutuslautakunta julistaa paikat haettaviksi kerran vuodessa. Edellä tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa jo selostetulla tavalla haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä huolehtisi jatkossa Tuomioistuinvirasto. Se myös laatisi hakijoita koskevan ansioyhteenvedon tuomarinkoulutuslautakunnalle. Momenttiin tehtäisiin tämän edellyttämät muutokset.

Pykälän *2 momentti* vastaisi voimassa olevaa.

Pykälään lisättäisiin uusi *3 momentti*, jossa säädettäisiin nimenomaisesti, että käräjänotaarin viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää tuomarinkoulutuslautakunta.

16 §. *Laamannin määräykseen perustuva käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa.* Pykälässä säädetään käräjänotaarin toimivallasta, joka hänellä on vain laamannin erillisellä määräyksellä. Tällaisia ovat muun muassa pykälän *1 momentin 2 kohdassa* säädetyt mukaisesti oikeus toimia jäsenenä oikeudenkäymiskaareissa säädetyissä monijäsenissä kokoonpanoissa. Tuomioistuinharjoittelusta annettu laki (674/2016) on säädetty tuomioistuinlain yhteydessä. Se on tullut voimaan 1.1.2017. Lakiin on koottu käräjäoikeuslain (581/1993), hovioikeuslain (56/1994), hallinto-oikeuslain (430/1999) sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (1043/2011) tuomioistuinharjoittelua koskevat säännökset. Aiemman lain-säädännön perusteella käräjänotaari saattoi laamannin määräyksellä toimia oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettussa kolmijäsenisessä kokoonpanossa ja 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettussa niin sanotussa vahvennetussa kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi lainoppinutta jäsentä ja kaksi lautamiestä. Kokoonpanon vahventamisesta lisäjäsenellä säädetään nykyisin oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 11 §:ssä. Puheena olevan pykälän on ollut tarkoitus

vastata aiempaa sääntelyä. Pykälässä viitataan kuitenkin virheellisesti oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 2 §:ään. Viittaussäännös tulisi korjata edellä todettua vastaavasti.

17 §. Keskeyttäminen. Pykälässä säädetään tuomioistuinharjoittelun keskeyttämisestä ja oikeudesta suorittaa se loppuun keskeytyksen päätyttyä. Edellä tuomioistuinlain 18 luvun 5 §:n perusteluissa todetulla tavalla harjoittelun loppuun suorittaminen edellyttää, että kärjänotaari nimitetään tuomioistuimeen harjoittelusta suorittamatta olevaksi määräajaksi. Päätösvalta harjoittelun keskeyttämisestä on päällikkötuomarilla, mutta nimittämisvalta on lain 3 §:n mukaisesti tuomarinkoulutuslautakunnalla. Käytännössä on osoittautunut perustelluksi, että päällikkötuomari, joka päättää harjoittelun keskeyttämisestä, voisi päättää myös sen loppuun suorittamisesta. Tällaisen muodollisen asian saattaminen tuomarinkoulutuslautakunnan ratkaistavaksi ei ole tarpeen tilanteessa, jossa se on jo kerran ottanut kantaa kärjänotaarin nimittämiseen.

Edellä todetun perusteella pykälään lisättäisiin uusi *2 momentti*, jonka mukaan keskeytystilanteissa päällikkötuomari nimittäisi kärjänotaarin suorittamatta jäänyttä harjoittelua vastaavaksi määräajaksi keskeytyneen harjoittelujakson loppuun suorittamiseksi. Nimitys tehtäisiin siihen tuomioistuimeen, jossa harjoittelu on keskeytynyt.

1.3 Laki kärjäoikeuden lautamiehistä

3 §. Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen. Pykälässä säädetään menettelystä, jolla lautamiesten lukumäärä vahvistetaan. Nämä tehtävät kuuluvat nykyisin oikeusministeriölle. Ehdotuksen mukaan kärjäoikeuksien lautamiehiin liittyvät tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle. Pykälän *1 ja 3 momenttia* tarkistettaisiin tehtävien siirtymisen edellyttämällä tavalla. Muilta osin säännös vastaisi voimassa olevaa.

12 §. Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus. Pykälässä säädetään lautamiehille maksettavista korvauksista. Pykälän *2 momentin* mukaan palkkioiden perusteet vahvistaa oikeusministeriö. Kuten tuomioistuinten asiantuntijajäsenten, myös kärjäoikeuden lautamiesten palkkioiden vahvistaminen siirrettäisiin oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle. *Momenttia* tarkistettaisiin tämän edellyttämällä tavalla.

1.4 Laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n kumoamisesta

1 §. Lain 7 §:ssä säädetään oikeusministeriön tehtävistä. Pykälän mukaan oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta. Mitään erityisiä ohjeita tai määräyksiä ei toistaiseksi ole annettu. Ehdotuksen mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtisi jatkossa tuomioistuinten toimitilahallinnosta, mihin kuuluu myös toimitilaturvallisuus. Turvallisuusjärjestelyihin liittyvän ohjeistuksen ja koulutuksen antaminen perustuu oikeusministeriön, ja tulevaisuudessa Tuomioistuinviraston, asemaan tuomioistuinten keskushallintoviranomaisena. Näin ollen puheena oleva säännös on tarpeeton ja se kumottaisiin.

2 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantuloajankohdasta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotuksen mukaan ylijohtajan virkasuhdetta koskeva päätösvalta olisi Tuomioistuinviraston johtokunnalla. Käytännössä johtokunta siis päättäisi ylijohtajan nimittämisestä, erottamisesta, irtisanomisesta, lomauttamisesta tai osa-aikaistamisesta sekä virantoimituksesta pidättämisestä, terveydentilaselvitykseen määräämisestä ja kirjallisen varoituksen antamisesta ylijohtajalle.

HE 136/2018 vp

Valtion virkamiesasetuksen 39 §:n mukaisesti viraston päällikköä koskeva toimivalta on joiltakin osin asianomaisella ministeriöllä. Sääntelyn selkeyden vuoksi asetusta olisi perusteltua tarkistaa tältä osin. Asetusluonnos on hallituksen esityksen liitteenä (asetusluonnos 1).

Oikeusministeriön toimialasta ja organisaatiosta säädetään oikeusministeriöstä annetussa valtioneuvoston asetuksessa ja oikeusministeriön työjärjestyksestä annetussa oikeusministeriön asetuksessa. Tuomioistuinvirasto on lisättävä oikeusministeriön toimialasta säätävään sanotun valtioneuvoston asetuksen 2 §:ään. Asetusta on tarkistettava myös muutoin oikeusministeriön uutta organisaatiota vastaavaksi (6 §). Myös oikeusministeriön työjärjestyksen säännöksiä oikeusministeriön organisaatiosta ja tehtävistä sekä ministeriön eräiden virkamiesten päätösvallasta on tarkistettava tässä esityksessä esitettyä vastaavaksi (1, 12, 17, 18, 50 ja 58 §). Nämä asetusluonnokset ovat liitteenä (asetusluonnokset 2—3)

Virkaehtosopimusasetuksen 10 §:ssä säädetään työnantajavirkamiehistä. Tuomioistuinviraston ylijohtaja olisi pykälän 3 momentin 3 kohdan perusteella työnantajavirkamies. Tarpeen mukaan muut viraston mahdolliset työnantajavirkamiehet olisi lisättävä pykälän 4 momentin luetteloon.

Tarpeen mukaan myös oikeusministeriön ja sen hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista annettua oikeusministeriön asetusta olisi tarkistettava. Tällä hetkellä asetukset on annettu vuodelle 2018 (1035/2017).

3 Voimaantulo

Esityksessä ehdotetaan kokonaan uuden viraston perustamista, mikä edellyttää myös oikeusministeriön tuomioistuinlaitokseen liittyvien tehtävien uudelleenorganisointia. Uudistus tarkoittaa sitä, että oikeusministeriön tehtäviä ja henkilöstöä siirretään perustettavaan Tuomioistuinvirastoon. Lisäksi perustettavaan virastoon on palkattava uutta henkilöstöä. Uudistuksen toteuttaminen edellyttää uusien virkojen perustamista sekä siirtyvän henkilöstön osalta virkajärjestelyjä yhteistoimintamenettelyineen. Ehdotusten toteuttaminen edellyttää myös toimitilajärjestelyjä. Lisäksi uudistukseen liittyy asetusmuutoksia.

Uudistus on varsin mittava ja merkitykseltään suuri. Sen toteuttamiseen on valmistauduttava huolella, mikä edellyttää riittävän pitkää täytäntöönpanoaikaa. Täytäntöönpanotoimiin voidaan ryhtyä vasta hyväksytyin lainsäädännön perusteella.

Edellä todettu huomioon ottaen uudistus voisi tulla voimaan aikaisintaan vuoden 2020 alusta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esitys kytkeytyy tuomioistuinlaitosta ja oikeusturvaa koskeviin perustuslain säännöksiin (3, 21 ja 98—103 §). Esityksen keskeisenä lähtökohtana on järjestää tuomioistuinten keskushallinto tavalla, joka korostaa niiden riippumattomuutta. Tuomioistuinten hallintoasioiden organisointi valtioneuvostosta erilliseen keskusviranomaiseen korostaisi tuomioistuinten ulkoista riippumattomuutta ja siten vahvistaisi niiden perustuslaillista asemaa. Tuomioistuinvirasto ei voisi puuttua tuomioistuinten lainkäyttötoimintaan. Laissa olisi nimenomainen säännös Tuomioistuinviraston velvollisuudesta ottaa toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus ja ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetyt tehtävät ja asema. Virastolle säädetyt tehtävät eivät myöskään rajoittaisi tuomioistuinten toimivaltaa. Tämä koskisi myös ylimmille tuomioistuimille perustuslain 99 §:n 2 momentissa säädettyä valvontatehtävää.

HE 136/2018 vp

Viraston perustamisella edistettäisiin tuomioistuinten toiminnan tehokasta järjestämistä, mikä puolestaan luo edellytyksiä lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Näin voidaan edesauttaa perustuslain 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan tehokasta toteutumista.

Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Ehdotus täyttää tämän vaatimuksen. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista tulee perustuslain 80 §:n mukaan säätää lailla. Tämä koskee myös virkamiesten oikeusaseman perusteita. Tuomioistuinviraston ylijohdajaa koskevat erityissäännökset otettaisiin tuomioistuinlakiin. Lisäksi häneen ja muihin viraston virkamiehiin sovellettaisiin valtion virkamieslakia. Tuomioistuinvirastolle ei myöskään esitetä annettavaksi sellaista valtaa, joka kuuluisi perustuslain 80 §:ssä säädetyn lainsäädäntövallan siirtämistä koskevan säännöksen piiriin.

Ehdotetulla lailla siirretään oikeusministeriölle nykyisin kuuluvia keskushallintotehtäviä perustettavalle Tuomioistuinvirastolle. Tämä ei koskisi valtioneuvostolle perustuslain 65 §:n mukaan kuuluvia tehtäviä. Ehdotetulla lailla ei puututtaisi eduskunnalle perustuslain 83 §:n mukaan kuuluvaan valtaan päättää valtion talousarviosta. Esityksellä ei muutoinkaan puututtaisi perustuslaissa tuomioistuimille, valtioneuvostolle tai eduskunnalle säädettyihin tehtäviin tai toimivaltaan.

Edellä todetun perusteella esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Ehdotetulla lainsäädännöllä perustettaisiin tuomioistuinten keskushallinnosta huolehtimaan Tuomioistuinvirasto, jonka asema ja tehtävät olisivat useista muista valtion keskusvirastoista joiltakin osin poikkeavat. Koska esityksellä on suuri periaatteellinen merkitys tuomioistuinlaitokselle, siitä on aiheellista pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

tuomioistuinlain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 1 luvun otsikko ja 1 §, 10 luvun 11 §, 11 luvun 4—6, 9 ja 11 §, 14 luvun 4 §, 17 luvun 22 §, 18 luvun 1 ja 5 §, 19 luvun 5 §, 20 luvun 6 §, 21 luvun 1—3 ja 6 §,

lisätään lakiin uusi 19 a luku ja sen edelle uusi IV A osan otsikko sekä 23 lukuun uusi 7 § sekä

siiirretään 20 ja 21 luku IV A osaan seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta tuomioistuinten henkilöstöstä. Laissa säädetään myös Tuomioistuinvirastosta, tuomarinvalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin kuitenkin vain, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa sekä markkinaoikeudessa ja vakuutuslaitosten oikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä Tuomioistuinviraston lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi.

Tuomarin viran haettavaksi julistamisesta päättää:

- 1) korkein oikeus, kun haettavana on korkeimman oikeuden, hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin virka;
- 2) korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin virka taikka hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutus oikeuden ylituomarin virka;
- 3) asianomainen hovioikeus, kun haettavana on kärjäoikeuden laamannin virka;
- 4) se tuomioistuin, jossa virka on, jos kyseessä on muu kuin 1—3 kohdassa tarkoitettu tuomarin virka.

5 §

Tuomioistuinviraston tehtävät tuomareita nimitettäessä

Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä viran haettavaksi julistamisesta päättävän tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti.

Tuomioistuinvirasto laatii yhteenvedon hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista ja toimittaa sen viran haettavaksi julistamisesta päättäneelle tuomioistuimelle ja tuomioistuimelle, jossa virka on, sekä tuomarINVALINTALAUTAKUNNALLE.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä huolehtii kuitenkin korkein oikeus, jos haettavana on korkeimman oikeuden presidentin tai jäsenen virka, ja korkein hallinto-oikeus, jos haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin tai jäsenen virka.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen haku aikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistamisesta päättänyt tuomioistuin. Tuomioistuinvirasto huolehtii näihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä lukuun ottamatta korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden virkoja, joiden osalta toimenpiteistä huolehtii kumpikin tuomioistuin itse.

9 §

Asian käsittely tuomarINVALINTALAUTAKUNNASSA

TuomarINVALINTALAUTAKUNTA pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta. Kärjä tuomarin viran

hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa-oikeusinsinöörin viran hakijoista on lisäksi pyydettyvä Maanmittauslaitoksen lausunto. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on pyydettyvä lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitettuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansiosta ja pätevydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan.

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään työssäkäyntialueellaan sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi ja tuomarin viran täyttämistä koskevan tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta hänelle osoitettua virkaa, hänelle voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus Tuomioistuinviraston hakeuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

HE 136/2018 vp

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa Tuomioistuinvirasto.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutus-oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määräajaksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä kuin asessorin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen. Asessorin viran haettavaksi julistamisesta, viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää tuomarinkoulutuslautakunta. Tuomioistuinvirasto huolehtii 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä sekä hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta tuomarinkoulutuslautakunnalle.

5 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää asessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu.

Asessorin nimittämisestä säädetyn estämättä päällikkötuomari nimittää asessorin 1 momentin perusteella suorittamatta jäänyttä koulutusohjelmaa vastaavaksi määräajaksi keskeytyneen koulutusohjelman loppuun suorittamiseksi.

19 luku

Muu henkilöstö

5 §

Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön, hallintojohtajan tai hallintopäällikön virka tai muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Tuomioistuimessa voi olla myös muuta virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä.

Kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Asianomainen tuomioistuin nimittää tässä pykälässä tarkoitetut virkamiehet sekä ottaa palvelukseensa työsopimussuhteisen henkilökunnan.

IV A OSA

TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku

Tuomioistuinvirasto

1 §

Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla Tuomioistuinvirasto.

2 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tulee erityisesti:

- 1) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamäärärahoista sekä päättää hyväksytyt talousarvion mukaisesti määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 2) huolehtia tuomioistuinten toimitilahallinnosta siltä osin kuin sitä koskeva päätösvalta ei kuulu oikeusministeriölle;
- 3) huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä;
- 4) huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle, yhteistyössä 21 luvussa tarkoitetun tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa;
- 5) tukea tuomioistuimia niiden viestinnässä;

HE 136/2018 vp

6) seurata tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita;

7) toimia valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle;

8) osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen;

9) edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistujia ja niiden toimintaa koskevia kehittämissankkeita;

10) tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisalotteita omalla toimialallaan;

11) osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön;

12) huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä;

13) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan toimintamäärärahoista ja päättää määrärahojen jakamisesta lautakunnille sekä huolehtia muista lautakuntia koskevista keskushallintotehtävistä.

3 §

Tuomioistuinten asema

Tuomioistuinviraston on otettava toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetyt tehtävät ja asema.

Mitä 2 §:ssä säädetään, ei rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa.

4 §

Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen

Tuomioistuinviraston on varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistujia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä viraston talousarvioehdotuksesta. Ylimpien tuomioistuinten kannanotot on saatettava oikeusministeriön tietoon.

Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle on varattava tilaisuus lausua muustakin sellaisesta Tuomioistuinviraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys.

5 §

Johtaminen

Tuomioistuinvirastossa on johtokunta ja ylijohdaja.

6 §

Johtokunta

Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta.

Johtokunta:

1) päättää Tuomioistuinviraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;

2) päättää oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista;

- 3) päättää määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille hyväksytyin valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 4) vahvistaa tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet;
- 5) hyväksyy Tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset ja antaa lausunnon viraston toimialaa koskevassa periaatteellisesti tärkeässä asiassa;
- 6) päättää 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hake-
muksen tekemisestä;
- 7) nimittää ylijohtajan, irtisanoo tai päättää ylijohtajan virkasuhteen sekä tekee muut ylijohtajan virkasuhtetta koskevat merkittävät päätökset;
- 8) vahvistaa Tuomioistuinviraston työjärjestyksen;
- 9) tekee muut päätökset, jotka ovat Tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä.

7 §

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa Tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan sille 8 §:ssä säädetyn mukaisesti esitettyjen ehdokkaiden joukosta.

Johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantunte-
musta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tuomarijäsenistä yhden on oltava hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja yhden hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari.

Kansanedustaja tai valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnan-
valtuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia Tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §

Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen

Tuomioistuinviraston johtokunta asetetaan sen jälkeen, kun:

- 1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 3) hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi ja hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi; ennen nimeämisiä edellä tässä kohdassa tarkoitettujen tuomioistuinten päällikkötuomareiden on keskusteltava nimeämisistä keskenään ja kuultava tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä; ja
- 4) päällikkötuomarit ovat nimenneet 3 kohdassa säädettyssä menettelyssä tuomioistuinten muun henkilöstön ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi kyseistä henkilöstöä edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan.

Oikeusministeriö ilmoittaa johtokunnan tehtävien avoinna olemisesta ja pyytää 1 momentissa tarkoitettuja nimeämisistä. Edellä 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja ehdokkaita jäseniksi ja varajäseniksi nimetään kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä.

Jos johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisen perusteena olleessa virassa tai tehtävässä tai jos hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tehtävään, on hänen tilalleen nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jä-

HE 136/2018 vp

sentä ei kuitenkaan ole nimettävä sillä perusteella, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan tai mainitussa kohdassa tarkoitettu muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §

Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan sekä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään yhden tai useamman varapuheenjohtajan.

10 §

Johtokunnan päätöksenteko

Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on vähintään neljä jäsentä tai varajäsentä.

Johtokunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Jos äänet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

11 §

Ylijohtaja

Tuomioistuinvirastoa johtaa ylijohtaja.

Ylijohtaja ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan tai muun virkamiehen ratkaistaviksi.

Ylijohtajan oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Ylijohtaja voi ottaa siirtämänsä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.

13 §

Muu henkilöstö

Ylijohtajan lisäksi Tuomioistuinvirastossa on muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Muuhun henkilöstöön kuuluvien virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä viraston työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

14 §

Työjärjestys

Tarkemmat määräykset Tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä virastossa annetaan työjärjestyksessä.

20 luku

Tuomarivalintalautakunta

6 §

Tuomarivalintalautakunnan henkilöstö

Tuomarivalintalautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa tehtävät nimitysesitykset ja lausunnot. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto ja hyvä tuomioistuimien toiminnan tuntemus.

Tuomarivalintalautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät määrääjäksi. Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa;
- 2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;
- 3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;
- 4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä;
- 5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutusosastolle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;
- 6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoitetun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;
- 7) antaa pyynnöstä Tuomioistuinvirastolle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

HE 136/2018 vp

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimeä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi Tuomioistuinvirastoa edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikkötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen;

5) Tuomioistuinvirasto on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarinvalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

6 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarinkoulutuslautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tai aikuiskoulutuksen tuntemus.

Tuomarinkoulutuslautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät. Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

HE 136/2018 vp

23 luku

Muutoksenhaku

7 §

Muutoksenhaku Tuomioistuinviraston päätökseen

Tuomioistuinviraston 19 a luvun nojalla tekemään päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

Tuomioistuinviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla viraston sijaintipaikan mukaan määräytyvään hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ . Lain 18 luvun 5 § ja 19 luvun 5 § tulevat kuitenkin voimaan jo päivänä _____ kuuta 20 ____ .

2.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 4, 16 ja 17 §, sellaisena kuin niistä on 16 § laissa 1005/2016, seuraavasti:

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa. Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta.

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Tuomarinkoulutuslautakunta päättää tarvittaessa käräjänotaarin viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta.

16 §

Laamannin määräykseen perustuva käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa

Laamanni voi määrätä virassa kaksi kuukautta olleen käräjänotaarin toimimaan yksittäisessä asiassa:

1) puheenjohtajana, jos asia on riita-asia, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on pääomaltaan enintään 20 000 euroa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 11 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;

4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa;

5) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettu yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa puheenjohtajan ja yhden muun jäsenen on oltava käräjäoikeuden laamanni tai käräjätuomari.

Käräjänotaaria ei saa määrätä käsittelemään yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

17 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää kärjänotaarille luvan tuomioistuinharjoittelun keskeyttämiseen. Keskeytynyt harjoittelujakso voidaan suorittaa loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu.

Kärjänotaarin nimittämisestä säädetyn estämättä päällikkötuomari nimittää notaarin I momentin perusteella suorittamatta jäänyttä harjoittelujaksoa vastaavaksi määräajaksi keskeytyneen harjoittelujakson loppuun suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

3.

Laki

käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain (675/2016) 3 ja 12 § seuraavasti:

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa Tuomioistuinvirasto. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, Tuomioistuinvirasto vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrä voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa Tuomioistuinvirasto voi muuttaa lautamiesten määrän ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa Tuomioistuinvirasto voi samalla määrätä, että asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali on toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla kunnalla on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:

- 1) palkkiota;
- 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
- 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa Tuomioistuinvirasto.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, saa vaatia oikaisua asianomaisten käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus kyseisiin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun

HE 136/2018 vp

päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) 7 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

Helsingissä 20 päivänä syyskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

1.

Laki**tuomioistuinlain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 1 luvun otsikko ja 1 §, 10 luvun 11 §, 11 luvun 4—6, 9 ja 11 §, 14 luvun 4 §, 17 luvun 22 §, 18 luvun 1 ja 5 §, 19 luvun 5 §, 20 luvun 6 §, 21 luvun 1—3 ja 6 §,

lisätään lakiin uusi 19 a luku ja sen edelle uusi IV A osan otsikko sekä 23 lukuun uusi 7 § sekä

siirretään 20 ja 21 luku IV A osaan seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset tuomioistuimista ja tuomareista

Yleiset säännökset

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa säädetään myös tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta *tuomioistuinten* henkilöstöstä. Laissa säädetään myös *Tuomioistuinvirastosta*, tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin *kuitenkin vain*, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä asianomaisen ylimmän tuomioistuimen lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava *tuomioistuimelta* haettavaksi.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa *sekä* markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä *Tuomioistuinviraston* lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi.

Tuomarin viran haettavaksi julistamisesta päättää:

1) korkein oikeus, kun haettavana on korkeimman oikeuden, hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin virka;

2) korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin virka taikka hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutus-oikeuden ylituomarin virka;

3) asianomainen hovioikeus, kun haettavana on kärjäoikeuden laamannin virka;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Viran haettavaksi julistava tuomioistuin

Korkeimman oikeuden, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin viran julistaa haettavaksi korkein oikeus.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ylituomarin viran julistaa haettavaksi korkein hallinto-oikeus.

Käräjäoikeuden laamannin viran julistaa haettavaksi asianomainen hovioikeus.

Muut kuin 1—3 momentissa mainitut tuomarin virat julistaa haettavaksi se tuomioistuin, jossa tuomarin virka on.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistava tuomioistuin.

5 §

Tuomioistuinviraston tehtävät tuomareita nimitettäessä

Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä viran haettavaksi julistamisesta päättävän tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti.

Tuomioistuinvirasto laatii yhteenvedon hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista ja toimittaa sen viran haettavaksi julistamisesta päättäneelle tuomioistuimelle ja tuomioistuimelle, jossa virka on, sekä tuomarinvalintalautakunnalle.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä huolehtii kuitenkin korkein oikeus, jos haettavana on korkeimman oikeuden presidentin tai jäsenen virka, ja korkein hallinto-oikeus, jos haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin tai jäsenen virka.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistamisesta päättänyt tuomioistuin. Tuomioistuinvirasto huolehtii näihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä lukuun ottamatta korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden virkoja, joiden osalta toimenpiteistä huolehtii kumpikin tuomioistuin itse.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa-oikeusinsinöörin viran hakijoista on lisäksi pyydettävä Maanmittauslaitoksen lausunto. *Vastaavasti* Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnon tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansioista ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarivalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

Tuomarin viran haettavaksi julistaneen tuomioistuimen lausuntoon tulee liittää lautakunnan ohjeiden mukainen yhteenveto hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on *päättänyt viran haettavaksi julistamisesta*. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa-oikeusinsinöörin viran hakijoista on lisäksi pyydettävä Maanmittauslaitoksen lausunto. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on *pyydetty* lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnon tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansioista ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan.

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

otetuista ansioista. Käräjätuomarin viran hakijoista yhteenvedon laatii kuitenkin hovioikeus.

14 luku

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään *tuomarin* työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin viran täyttämistä koskevan *11 luvun 10 §:ssä tarkoitettun* tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta 2 momentissa tarkoitettua virkaa, tuomarille voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus oikeusministeriön hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään *työssäkäyntialueellaan* sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi *ja* tuomarin viran täyttämistä koskevan tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta *hänelle osoitettua* virkaa, *hänelle* voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus *Tuomioistuinviraston* hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

IV OSA

**ASiantuntijajäsenet ja muu
henkilökunta**

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa oikeusministeriö.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutuslaitosten oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määräajaksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen.

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa Tuomioistuinvirasto.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutuslaitosten oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määräajaksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä *kuin asessorin tehtävässä* tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen. *Asessorin viran haettavaksi julistamisesta, viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää tuomarinkoulutuslautakunta. Tuomioistuinvirasto huolehtii 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä*

HE 136/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sekä hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta tuomarikoulutuslautakunnalle.

5 §

5 §

Keskeyttäminen

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää asessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun *keskeytyksen päätyttyä*.

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää asessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun *siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu*.

Asessorin nimittämisestä säädetyn estämättä päällikkötuomari nimittää asessorin I momentin perusteella suorittamatta jäänyttä koulutusohjelmaa vastaavaksi määrääjäksi keskeytyneen koulutusohjelman loppuun suorittamiseksi.

19 luku

19 luku

Muu henkilöstö

Muu henkilöstö

5 §

5 §

Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö

Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Tuomioistuimessa voi olla myös muuta virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä.

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön, *hallintojohtajan* tai hallintopäällikön virka tai muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Tuomioistuimessa voi olla myös muuta virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä.

Kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Asianomainen tuomioistuin nimittää kanslia- tai hallintopäällikön ja muut virkamiehet sekä ottaa palvelukseensa työsopimussuhteisen henkilökunnan.

Asianomainen tuomioistuin nimittää *tässä pykälässä tarkoitetut* virkamiehet sekä ottaa palvelukseensa työsopimussuhteisen henkilökunnan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

IV A OSA

TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

(uusi)

19 a luku

Tuomioistuinvirasto

1 §

Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla Tuomioistuinvirasto.

2 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tulee erityisesti:

- 1) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamäärärahoista sekä päättää hyväksytyin talousarvion mukaisesti määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;*
- 2) huolehtia tuomioistuinten toimitilalahallinnosta siltä osin kuin sitä koskeva päätösvalta ei kuulu oikeusministeriölle;*
- 3) huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä;*
- 4) huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle, yhteistyössä 21 luvussa tarkoitetun tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa;*
- 5) tukea tuomioistuimia niiden viestinnässä;*
- 6) seurata tuomioistuinten toiminnan tulokellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita;*
- 7) toimia valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomiois-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle;

8) osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen;

9) edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuimia ja niiden toimintaa koskevia kehittämishankkeita;

10) tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisalotteita omalla toimialallaan;

11) osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön;

12) huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä;

13) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan toimintamenomäärärahoista ja päättää määrärahojen jakamisesta lautakunnille sekä huolehtia muista lautakuntia koskevista keskushallintotehtävistä.

3 §

Tuomioistuinten asema

Tuomioistuinviraston on otettava toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetty tehtävät ja asema.

Mitä 2 §:ssä säädetään, ei rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa.

4 §

Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen

Tuomioistuinviraston on varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä viraston talousarvioehdotuksesta. Ylimpien tuomioistuinten kannanotot on saatettava oikeusministeriön tietoon.

Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle on varattava tilaisuus lausua muustakin sellaisesta Tuomioistuinviraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys.

5 §

Johtaminen

Tuomioistuinvirastossa on johtokunta ja ylijohtaja.

6 §

Johtokunta

Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta.

Johtokunta:

1) päättää Tuomioistuinviraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;

2) päättää oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista;

3) päättää määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille hyväksytyin valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;

4) vahvistaa tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet;

5) hyväksyy Tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset ja antaa lausunnon viraston toimialaa koskevassa periaatteellisesti tärkeässä asiassa;

6) päättää 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä;

7) nimittää ylijohtajan, irtisanoo tai päättää ylijohtajan virkasuhteen sekä tekee muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset;

8) vahvistaa Tuomioistuinviraston työjärjestyksen;

9) tekee muut päätökset, jotka ovat Tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä.

7 §

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa Tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan sille 8 §:ssä säädetyn mukaisesti esitettyjen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ehdokkaiden joukosta.

Johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tuomarijäsenistä yhden on oltava hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja yhden hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari.

Kansanedustaja tai valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia Tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §

Johtokunnan jäsenehdokkaiden nimeäminen

Tuomioistuinviraston johtokunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;

2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;

3) hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi ja hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi; ennen nimeämisiä edellä tässä kohdassa tarkoitettujen tuomioistuinten päällikkötuomareiden on keskusteltava nimeämistä keskenään ja kuultava tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä; ja

4) päällikkötuomarit ovat nimenneet 3 kohdassa säädettyssä menettelyssä tuomioistuinten muun henkilöstön ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi henkilöstöä edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan.

Oikeusministeriö ilmoittaa johtokunnan tehtävien avoinna olemisesta ja pyytää

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 momentissa tarkoitetut nimeämiset. Edellä 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja ehdokkaita jäseniksi ja varajäseniksi nimetään kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä.

Jos johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisensä perusteena olleessa virassa tai tehtävässä tai jos hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tehtävään, on hänen tilalleen nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan ole nimettävä sillä perusteella, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan tai mainitussa kohdassa tarkoitettu muu tuomari kuin päällikkötuomari nimetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §

Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan sekä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään yhden tai useamman varapuheenjohtajan.

10 §

Johtokunnan päätöksenteko

Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on vähintään neljä jäsentä tai varajäsentä.

Johtokunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Jos äänet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

11 §

Ylijohtaja

Tuomioistuinvirastoa johtaa ylijohtaja.

Ylijohtaja ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan tai muun virkamiehen ratkaistaviksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Ylijohtajan oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Ylijohtaja voi ottaa siirtämässä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.

13 §

Muu henkilöstö

Ylijohtajan lisäksi Tuomioistuinvirastossa on muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Muuhun henkilöstöön kuuluvien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä viraston työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

14 §

Työjärjestys

Tarkemmat määräykset Tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä virastossa annetaan työjärjestyksessä.

20 luku

Tuomarivalintalautakunta

6 §

Tuomarivalintalautakunnan henkilöstö

Tuomarivalintalautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä ja muuta henkilöstöä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmis-

20 luku

Tuomarivalintalautakunta

6 §

Tuomarivalintalautakunnan henkilöstö

Tuomarivalintalautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lauta-

Voimassa oleva laki

tella ja esitellä lautakunnassa tehtävät nimitykset ja lausunnot. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisilla esittelijöillä tulee olla oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto ja hyvä tuomioistuimien toiminnan tuntemus.

Tuomarivalintalautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät määrääjäksi. *Sihteeri ottaa muun henkilöstön.*

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa;

2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;

3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;

4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutus-oikeudelle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoite-

Ehdotus

kunnassa tehtävät nimitysesitykset ja lausunnot. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto ja hyvä tuomioistuimien toiminnan tuntemus.

Tuomarivalintalautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät määrääjäksi. *Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.*

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä *Tuomioistuinviraston* ja tuomioistuinten kanssa;

2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;

3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;

4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutus-oikeudelle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoite-

Voimassa oleva laki

tun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä oikeusministeriölle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi oikeusministeriötä edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jä-

Ehdotus

tun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä *Tuomioistuinvirastolle* lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi *Tuomioistuinvirasto*a edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jä-

Voimassa oleva laki

senen ja varajäsenen;

5) oikeusministeriö on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarinvalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

6 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarinkoulutuslautakunnalla on sihteeri, joka valmistelee ja esittelee lautakunnassa esillä olevat asiat sekä huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä. Sihteerillä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tai aikuiskoulutuksen tuntemus.

Tuomarinkoulutuslautakunta nimittää sihteerin.

Lautakunnalla voi lisäksi olla muuta henkilöstöä, jonka ottaa sihteeri.

23 luku

Muutoksenhaku

(uusi)

Ehdotus

senen ja varajäsenen;

5) *Tuomioistuinvirasto* on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarinvalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

6 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarinkoulutuslautakunnalla on sihteeri. *Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.*

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tai aikuiskoulutuksen tuntemus.

Tuomarinkoulutuslautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät. Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

23 luku

Muutoksenhaku

7 §

Muutoksenhaku Tuomioistuinviraston päätökseen

Tuomioistuinviraston 19 a luvun nojalla tekemään päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

Tuomioistuinviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla viraston sijaintipaikan mukaan määräytyvään hallinto-oikeuteen si-

HE 136/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 18 luvun 5 § ja 19 luvun 5 § tulevat kuitenkin voimaan jo päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 4, 16 ja 17 §, sellaisena kuin niistä on 16 § laissa 1005/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa.

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa. *Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta.*

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Tuomarinkoulutuslautakunta päättää tarvittaessa käräjänotaarin viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta.

16 §

16 §

Laamannin määräykseen perustuva käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa

Laamannin määräykseen perustuva käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa

Laamanni voi määrätä virassa kaksi kuukautta olleen käräjänotaarin toimimaan yksittäisessä asiassa:

Laamanni voi määrätä virassa kaksi kuukautta olleen käräjänotaarin toimimaan yksittäisessä asiassa:

1) puheenjohtajana, jos asia on riita-asia, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on pääomaltaan enintään 20 000 euroa;

1) puheenjohtajana, jos asia on riita-asia, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on pääomaltaan enintään 20 000 euroa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja *11 §:ssä* tarkoitetussa kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;

4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun

4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun

Voimassa oleva laki

1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa;

5) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskielossa tai virantoimituksesta pidätettynä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa puheenjohtajan ja yhden muun jäsenen on oltava käräjäoikeuden laamanni tai kärjätuomari.

Käräjänotaaria ei saa määrätä käsittelemään yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

17 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää käräjänotaarille luvan tuomioistuinharjoittelun keskeyttämiseen. Keskeytynyt harjoittelujakso voidaan suorittaa loppuun samassa tuomioistuimessa.

Ehdotus

1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa;

5) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskielossa tai virantoimituksesta pidätettynä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa puheenjohtajan ja yhden muun jäsenen on oltava käräjäoikeuden laamanni tai kärjätuomari.

Käräjänotaaria ei saa määrätä käsittelemään yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

17 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää käräjänotaarille luvan tuomioistuinharjoittelun keskeyttämiseen. Keskeytynyt harjoittelujakso voidaan suorittaa loppuun *siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu.*

Käräjänotaarin nimittämisestä säädetyn estämättä päällikkötuomari nimittää notaarin 1 momentin perusteella suorittamatta jäänyttä harjoittelujaksoa vastaavaksi määräjäksi keskeytyneen harjoittelujakson loppuun suorittamiseksi.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

3.

Laki

käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain (675/2016) 3 ja 12 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa oikeusministeriö. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, oikeusministeriö vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrää voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa oikeusministeriö voi muuttaa lautamiesten määrää ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa ministeriö voi samalla määrätä, onko asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla kunnalla on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa *Tuomioistuinvirasto*. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, *Tuomioistuinvirasto* vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrä voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa *Tuomioistuinvirasto* voi muuttaa lautamiesten määrän ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa *Tuomioistuinvirasto* voi samalla määrätä, että asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali on toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla kunnalla on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

HE 136/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:
1) palkkiota;
2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa oikeusministeriö.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, voi vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus sanottuihin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:
1) palkkiota;
2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa *Tuomioistuinvirasto*.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, *saa* vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus *kyseisiin* etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Valtioneuvoston asetus

valtion virkamiesasetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 39 §, sellaisena kuin se on osaksi asetuksessa 649/2017 seuraavasti:

39 §

Virkamiehelle annettavasta varoituksesta, virkamiehen lomauttamisesta ja virkasuhteen muuttamisesta osa-aikaiseksi päättää asianomainen virasto, jollei asetuksella toisin säädetä. Viraston päällikön lomauttamisesta, osa aikaistamisesta ja varoituksesta päättää kuitenkin asianomainen ministeriö, jollei asetuksella toisin säädetä.

Virantoimituksesta pidättämisestä päättää nimittävä viranomainen, jollei laissa tai asetuksessa toisin säädetä. Jos nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti tai valtioneuvosto, virantoimituksesta pidättämisestä päättää asianomainen ministeriö.

Tuomareiden ja tuomioistuinten esittelijöiden virantoimituksesta pidättämisestä säädetään tuomioistuinlaissa. *Tuomioistuinviraston yliohtajaa koskevista tässä pykälässä tarkoitetuista asioista päättää tuomioistuinlain 19 a luvun 6 §:n 2 momentin 7 kohdan mukaisesti Tuomioistuinviraston johtokunta.*

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Valtioneuvoston asetus

oikeusministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeusministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (543/2003) 2 §, sellaisena
kuin se on asetuksessa 867/2016, seuraavasti:

2 §

Ministeriön toimialaan kuuluvat virastot, laitokset ja toimielimet

Oikeusministeriön toimialaan kuuluvat:

- 1) korkein oikeus;
- 2) korkein hallinto-oikeus;
- 3) hovioikeudet;
- 4) hallinto-oikeudet;
- 5) Ahvenanmaan hallintotuomioistuin;
- 6) käräjäoikeudet;
- 7) markkinaoikeus;
- 8) työtuomioistuin;
- 9) vakuutusosasto;
- 10) *Tuomioistuinvirasto*
- 11) Rikosseuraamuslaitos;
- 12) Rikosseuraamusalan koulutuskeskus;
- 13) Valtakunnansyyttäjänvirasto;
- 14) syyttäjänvirastot;
- 15) Ahvenanmaan maakunnan maakunnansyyttäjänvirasto;
- 16) Valtakunnanvoudinvirasto;
- 17) ulosottovirastot;
- 18) Ahvenanmaan maakunnan maakunnanvoudinvirasto;
- 19) valtion oikeusaputoimistot;
- 20) konkurssiasiamiehen toimisto;
- 21) Oikeusrekisterikeskus;
- 22) Onnettomuustutkintakeskus;
- 23) lapsiasiavaltuutetun toimisto;
- 24) tasa-arvovaltuutetun toimisto;
- 25) tietosuojavaltuutetun toimisto ja tietosuojalautakunta;
- 26) yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto;
- 27) yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta;
- 28) saamelaiskäräjät;
- 29) Yhdistyneiden kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti;
- 30) kuluttajariitalautakunta;
- 31) tuomarivalintalautakunta;
- 32) tuomarinkoulutuslautakunta;

HE 136/2018 vp

- 33) oikeudenkäyntiavustajalautakunta;
- 34) rikosvahinkolautakunta;
- 35) nimilautakunta.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20.

Oikeusministeriön asetus

oikeusministeriön työjärjestyksestä annetun oikeusministeriön asetuksen muuttamisesta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti muutetaan oikeusministeriön työjärjestyksestä annetun oikeusministeriön asetuksen (833/2016) 1, 12, 17, 18, 51 ja 58 § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä työjärjestyksessä säädetään oikeusministeriön johtamisesta ja johtoryhmistä, ministeriön tarkemmasta organisaatiosta, johtavien virkamiesten tehtävistä, asioiden valmistelusta ja virkamiesten ratkaisuvallasta sekä ministeriön ja sen hallinnonalan tulosoikeudesta.

Ministeriön suunnittelujärjestelmästä, maksuliikkeestä, kirjanpidosta, menojen hyväksymisestä sekä materiaalitoiminnoista ja sisäisestä valvonnasta määrätään oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen kirjanpitoyksikön taloussäännössä.

12 §

Yksiköt ja vastualueet

Oikeushallinto-osastossa on tuomioistuinyksikkö, oikeusapu- ja ulosottoyksikkö, koulutusyksikkö, talous- ja henkilöstöhallintoyksikkö sekä kansainvälisen oikeudenhoidon yksikkö.

Lainvalmisteluosastossa on julkisoikeuden yksikkö, yksityisoikeuden yksikkö, rikos- ja prosessioikeuden yksikkö, laintarkastusyksikkö sekä yleisten kansainvälisten ja EU-asioiden yksikkö.

Kriminaalipoliittisessa osastossa on kriminaalipolitiikka- ja rikosentorjuntayksikkö sekä syyttäjä- ja rikosseuraamusyksikkö.

Hallintoyksikössä on hallintoasioiden ja henkilöstöasioiden vastualueet. Hallintoyksikköön kuuluu myös johdon tuki, joka on tehtävissään kansliapäällikön alainen.

17 §

Oikeushallinto-osaston tehtävät

Oikeushallinto-osaston tehtävänä on:

1) huolehtia tuomioistuinlaitoksen, ulosottolaitoksen, oikeusapu- ja edunvalvontapiirien, konkurssiasiamiehen toimiston, kuluttajariitalautakunnan, tuomarivalintalautakunnan, tuomarinkoulutuslautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toimintaedellytyksistä ja strategisesta suunnittelusta sekä oikeusapu- ja edunvalvontapiirien, konkurssiasiamiehen toimiston, kuluttajariitalautakunnan, tuomarivalintalautakunnan, tuomarinkoulutuslautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toiminnan ja henkilöstön kehittämisestä;

2) tukea toimialansa virastoja näiden suorittaessa perustehtäviään;

3) vastata toimialansa palvelujen saatavuudesta ja oikeudellisesta jaotuksesta;

4) seurata kansainvälistä oikeudellista yhteistyötä koskevia sopimuksia ja säädöksiä sekä hoitaa niiden perusteella ministeriölle kuuluvat tehtävät;

5) kehittää ja yhteensovittaa hallinnonalan osallistumista siviilikriisinhallintaan.

Osaston tehtävänä on myös:

HE 136/2018 vp

- 1) hoitaa toimialaansa kuuluvien tuomioistuimien ja muiden virastojen virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasioita;
- 2) huolehtia oikeusapu- ja edunvalvontapiirien, konkurssiasiamiehen toimiston sekä kuluttajariitalautakunnan tietoteknisten tarpeiden selvittämisestä ja tietoteknisten palvelujen hankinnasta;
- 3) huolehtia ministeriölle kuuluvista yleistä asianajajayhdistystä koskevista asioista;
- 4) huolehtia holhoustoimen sisällön kehittämisestä;
- 5) käsitellä tuomarivalintalautakuntaa, tuomarinkoulutuslautakuntaa ja oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa koskevat asiat;
- 6) esitellä tuomarin viran perustamista, lakkauttamista, *siirtämistä* ja muuttamista koskevat asiat sekä tuomarinimitykset;
- 7) valmistella toimialaansa liittyvät säädökset, tarvittaessa yhteistyössä lainvalmisteluosaston kanssa;
- 8) huolehtia muista oikeudenhoitoa koskevista asioista, jolleivät ne kuulu jonkin muun osaston toimialaan.

18 §

Oikeushallinto-osaston hallinnonalaan koskevat tehtävät

Oikeushallinto-osasto huolehtii *Tuomioistuinvirastoa*, Valtakunnanvoudinvirastoa, oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä, konkurssiasiamiehen toimistoa ja kuluttajariitalautakuntaa koskevista tulosohjaustehtävistä.

50 §

Oikeushallinto-osaston yksikön päällikön ratkaisuvalta

Oikeushallinto-osaston yksikön päällikkö ratkaisee, jollei toisin säädetä:

- 1) yksikön toimialaan kuuluvat lupa-asiat ja kanteluasiat sekä korvausasiat, jos korvausmäärä on enintään 20 000 euroa;
- 2) huomautuksen tai varoituksen antamisen yksikön toimialaan kuuluvan viraston virkamiehelle, jonka ministeriö on nimittänyt;
- 3) yksikön toimialaan kuuluvien lomakkeiden ja muiden asiakirjojen kaavojen vahvistamisen;
- 4) oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimitilojen hankkimista ja ylläpitoa koskevat asiat, jos toimitilan vuotuinen vuokra ilman arvonlisäveroa on enintään 200 000 euroa, jollei asia kuulu merkityksensä vuoksi ministerille.

58 §

Talousjohtajan ratkaisuvalta

Talousjohtaja ratkaisee:

- 1) oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen kirjanpitoyksikkötehtäviä koskevat asiat;
- 2) omaisuuden poistamista ja tileistä poistoa koskevat asiat;
- 3) taloushallintoa koskevat asiat, jos kysymys on hallinnonalalle tai usealle osastolle yhteinen ja merkitykseltään vähäinen.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20.